॥ ज्ञानोपासक ॥

वार्षिकांक

२०१३-२०१४

ज्ञानोपासक महाविद्यालय, परभणी.

प्रकाशक

प्राचार्य डॉ. प्रकाश मोरे
ज्ञानोपासक महाविद्यालय
परभणी - ४३१ ४०१

मुख्य संपादक

प्रा.डॉ.सौ. संध्याताई कदम
उपप्राचार्या,
ज्ञानोपासक महाविद्यालय, परभणी

समन्वयक

प्रा.डॉ. प्रभाकर हरकळ

संपादक मंडळ

प्रा. डॉ. अशोक जोंधळे (हिंदी)
प्रा. डॉ. हमिदुल्ला खान (उर्दू)
प्रा. इंद्रजित भालेराव (मराठी)
प्रा. डॉ. गंगणे आत्माराम (इंग्रजी)
प्रा. डॉ. प्रभाकर हरकळ (वाणिज्य)
प्रा. डॉ. अरुण तवार (कला)
प्रा. डॉ. भीमराव खाडे (विज्ञान)
प्रा. अरुण भांगे (विज्ञान)

मुद्रक

वर्मा प्रिंटींग प्रेस, परभणी.

भूमिका

प्रिय विद्यार्थी मित्रांनो,

आपल्या महाविद्यालयाचा हा वार्षिकांक प्रकाशित करताना मला मनस्वी आनंद होतो आहे. तुमच्यातल्या सुप्त गुणांना वाव मिळावा म्हणून महाविद्यालय जे वेगवेगळे उपक्रम आयोजित करते त्यातलाच वार्षिकांक हा एक उपक्रम आहे. तुमच्यातले प्रतिभावंत शोधुन त्यांचे लेखन जमवुन हा अंक आम्ही तयार केलेला आहे. विद्यार्थ्यांनी त्यांचे उत्तमगुण इथे प्रकट केले आहेत.

ज्ञानोपासक महाविद्यालयाच्या आधीच्या अंकातुन लेखन करणारे आमचे काही माजी विद्यार्थी आज महाराष्ट्रातले मान्यवर लेखक झालेले असून त्यांनी अनेक पुरस्कारही प्राप्त केलेले आहेत. तुमच्यातुनही असे प्रतिभावंत लेखक पुढे येतील याची मला खात्री आहे. त्यासाठी तुम्हाला मी मनः पुर्वक शुभेच्छा देतो.

आपल्या या वार्षिकांकाचे याआधी जे अंक प्रकाशित झाले त्यातले काही अंक खुप गाजले आणि त्यांनी पुरस्कारही मिळवले. हाही अंक त्याच मालेत जावून बसेल याची मला खात्री आहे.

आपली ज्ञानोपासक शिक्षण संस्था आणि संस्थापक अध्यक्ष ॲड.मा.खा.श्री. गणेशरावजी दुधगांवकर यांनी शिक्षण व समाजाच्या संदर्भात आपले अतुल्य योगदान दिलेले आहे. ते स्वतः अत्यंत अभिरुची संपन्न रसीक आहेत. त्यांच्या आशिर्वादाने आपण हे सगळे उपक्रम करत असतो. या अंकाच्या निमित्ताने त्यांच्या या योगदानाचा आम्ही नम्र उल्लेख करत आहोत.

तुम्ही असेच कथा, कविता, वैचारीक लेख लिहून समाजाच्या उपयोगी पडावे असे आम्हाला वाटते. तुमच्या या लेखनाचे कौतुक करून तुम्हाला मी मनः पुर्वक शुभेच्छा देतो आणि थांबतो.

डॉ. प्रकाश मोरे
प्राचार्य
ज्ञानोपासक महाविद्यालय, परभणी.

अनुक्रम

मराठी

कविता

१. बैलाला दादा मनी (जात्यावरील ओव्या)	मदन जाधव	७
२. इतिहास	प्रविण पंडीत	८
३. आजचे महाभारत	मयूर कुलकर्णी	८
४. पुढारी	अंकीता शिरसाट	९
५. शेतकरी संपावर गेला...	कुलदीप उंडाळकर	९
६. आईच नातं असतं	वाल्मिक गाढे	१०
७. कॉलेज	प्रकाश महाजन	१०
८. सैनिक	प्रकाश उबाळे	११
९. बनशील का?	प्रशांत वाकळे	११
१०. त्या वेळेचा....	बालाजी घोगरे	१२
११. दीप	सुरेखा जावडे	१२
१२. थेंब	लक्ष्मिकांत कुलकर्णी	१२
१३. शब्द	संगीता भोसले	१३
१४. आई	विशाखा साखरवाड	१३
१५. मैत्री म्हणजे काय?	राजेश गेंडे	१४
१६. द पोयम ऑफ लांमच्या	शिला सहजराव	१४
१७. जीवनात हे असच करायचं असतं	ईश्वर पाटोळे	१५
१८. जीवन	सविता भोसले	१५
१९. प्रेम विरह	नितीन शिंदे	१६
२०. भाऊ	मदन जाधव	१७
२१. उडून गेलं पाखरु	डिगांबर सत्वधन	१८
२२. म्हणजे अभ्यास.....	शिल्पा वैद्य	१९

लेख

१. समाजातील राजकारण	सिद्धार्थ गाढे	२०
२. आदर्श ग्रामपंचायत	प्रकाश उबाळे	२१

३. जगण्यातला अर्थ ... !	वैष्णवी तर्कसे	२२
४. सत्कार संमेलनाध्यक्षांचा	प्रा. निलेश लोंढे	२३
५. मंत्र यशासाठी अंतर्मनाचा आवाज ऐका !	नामदेव देवकते	२५
६. अपंगाचे हाल कधी थांबणार ?	चंद्रकांत काळदाते	२६
७. विसर्जन	माणिक पौळ	२७
८. थेट परकीय गुंतवणूक - एक आव्हान	राहुल कऱ्हाळे	२९
९. इमोशनल इंटेलिजन्स	गिरी दिलीप	३१
१०. उद्योजकीय विकास स्वावलंबनाचा	हनुमान इंगळे	३२
११. सकारात्मक बना	प्रकाश खंदारे	३४
१२. शोध आनंदाचा	सुरेखा जावडे	३९
१३. आण्णा हजारे	शिंदे संदिप	४२
१४. असं का ?	कु. शिल्पा वैद्य	४६
१४. स्त्री-स्वागत करूया स्त्री जन्माचे	भाग्यश्री सिताप	४८
१५. शिक्षणाचे बाजारीकरण	हनुमान टेंगसे	५१

हिंदी

कविता

१. हिंदी कविता	सुरेखा जावडे	५२
२. राष्ट्रभाषा	मीरा कटारे	५२
३. हिन्दी मेरी पहचान	मुरली कुलथे	५३
४. कबीर के चुनिंदा दोहे	मनोज शेवाळकर	५३
५. वक्त नही	मनोज शेवाळकर	५४
६. भारत भाग्य	पार्वती ताटपुरक	५४
७. जवान	प्रकाश उबाळे	५५
८. हिन्दी	सोनाली चिंचणे	५५

१. रामकुमार वर्मा व्यक्तिव कृतित्व	विठाबाई इमडे	५६
२. भ्रष्टाचार मुक्त भारत का सपना	शेख जाकेर	५७
३. नारी के रुप	सिद्धार्थ गाढे	५९
४. आज के नारी की वर्तमान समस्याएँ	फिरोज खाँन	६१

५. भारत विश्व की महासत्ता	प्रकाश उबाळे	६२
६. भ्रष्टाचार - देश का सबसे बडा दु श्मन	सिद्धार्थ गाढे	६३
७. दिशाहीन युवावर्ग	सिद्धार्थ गाढे	६४
८. आज की आधुनिक युग की महिला	शतिका कासारे	६५
९. क्या सच में भारत महासत्ता बनने के लायक है ?	नितीन वाघमारे	६६

English

1. A Close Study of Pathos in Namdev Dhasal's Select Poems	Vaibhav Gangane	67
2. Students Empowerment	Vitthal Kakde	69
3. Becon's Thoughts	Sangita Thorat	70
4. Sant Tukaram is The First Modern Poet of Marathi	Khandare Prakash	71
5. Friendship	Sangita Thorat	72
6. Status of Indian Woman in various Periods of Indian History and Religions	Shivani Bhalerao	74
7. An Astrologer's Day : A Critical Analysis R.K. Narayan's Short Story	Faiz Gulnz	76
8. Value of Discipline in life	T. Farhana Sayed	79

विशेष अहवाल

१. विशेष अहवाल : महाविद्यालय	८०
२. दृष्टिक्षेपात ग्रंथालय	८२
३. मराठी विभाग	८३
४. सांस्कृतीक विभाग	८५
५. राष्ट्रीय सेवा योजना	८७
6. Department of Commerce	88
7. Department of the GEOLOGY	89

ऊदु ʻ ९८

१. बैलाला दादा मनी (जात्यावरील ओव्या)

पाठीवर गोण्या कोण
लादितो लम्हाणी
बाळ कुनब्याचा इमानी
बैलाला दा... दा... म्हणी

बैल ते ग पवळयान
शेती जाऊन काय केल
शेल्यातुन तास नेल
मातीच सोनं झालं.

बैल ते ग पवळयाच्या
चारी पायाला केसरी
एवढी धन्याला उभारी
जोडी घेण्याची दु सरी

बैल ते ग पवळयाचे
चारी पाय चुंबवानी
बाळ नेनंत्याचा
वाडा रेघ नंदीवानी

गळा जोंधळयाचा गाडा
रचिला ओला चिला
बैला पवळयाला बोला
नाही आवळल्या झोला

गव्हा जोंधळयाचा गाडा
रचिला चवकोनी
बाळा मह्य नेंनत्याला
चुलत्याची शिकवणी

शेताला बाई जाते
शेत काजळाची वडी
मह्य नेनंत्या बाळाची
बारा बैलांची ग जोडी

शेताआड शेत
कोण्या शेताला मी जाऊ
महया नेनंत्या बाळाचा
हेलकावे देतो गहू

शेताला बाई जाते
उभी राहते धुऱ्यावरी
बाळ महा गहु पेरी
दोन्ही तास बराबरी

पेरणी परीस पाडणी
जड जाती
मह्य नेनंत्या बाळाच्या
कवळया हाताला फोड येती.

पेरणी परीस पाडणी
जड गेली
मह्य नेनंत्या बाळाच्या कवळया
हाता फोड आली.

बैल तेग पवळयाची
वाजे टन-टन घाटी
मह्य नेनंत्या बाळाची
तिफन चालते उम्हाटी.

संकलन :
मदन जाधव (बी.ए. द्वितीय वर्ष)

२. इतिहास

इतिहासाचं पान फक्त,
विजयी व्यक्तीचीच दखल घेते,
विजयासाठी ज्यांनी आपले,
जीवन त्यागिले त्यांना कोण विचारते?

रणांगनी लढले किती? मारले किती?
याची गणना कोण करते,
ताजमहल शहाजहाने बांधिला म्हणता
त्या स्थापत्यकारास कोण विचारते?

इतिहासाच्या चुकावरून,
भविष्यकाळाची दिशा तर वर्तमानाची जाण येते,
मानवी चुका निर्णय कृती, पराक्रम, प्रेम, त्याग
जगाच्या संस्कृतीची ओळख येते.

इतिहासाच्या अक्षरावरून अश्म-सुलतान
इंग्रज साम्राज्यापर्यंतचे ज्ञान होते.
होते सारे धनवान जरी,
त्यागी व्यक्तीचेच नाव अमर का राहते?

प्रवीण अप्पाराव पंडीत
एम.ए. इतिहास (द्वितीय वर्ष)

३. आजचे महाभारत

नाही राहिला कृष्ण आज
नाही राहिला राम
श्रीमंताचे पाय धुतो
गरिबांचा घाम

नाही दिसली राधा कुठे
नजरी पडली ना सीता
न्यायाच्या दरबारी मात्र
खोटी ठरते गीता

रोजच लुटली जाते
लाज द्रौपदीची बेधुंद
लाख आक्रोश करूनही
धावून येत नाही गोविंद

आंधळ्या चाली खेळतात हे
आजकालचे शकुनी
दुर्योधनाशी हात
मिळवले आज अर्जुनानी

पैशाच्या राऊळात आज
पैशाचीच पुजा
पैसाच मायबाप अन
पैसाच देव दुजा

मयूर कुलकर्णी
बी.एस्सी. (तृतीय वर्ष)

४. पुढारी

पाच वर्ष झाली याने गावाला भेट दिलीच नाय।
आता येऊन म्हणतोय, मी तुमचाच हाय।।

पाच वर्षात दोनदा दु ष्काळ पडला
एका वर्षात पाऊस जास्त झाला
नदीचा पूर गावात शिरला
हा गावला भेटाय आलाच नाय।।

दु ष्काळात लोक गाव सोडून गेले,
अन्न अन्न म्हणून पाय खोरून मेले
पाण्यासाठी लोक वनवन फिरले
यानं गावाला तोंड दाखविलच नायं।।

उसन्या पैसानं पेरणी केली
कणसं चोरट्यांनी खुडून नेली
आरडा आरडा करत माय गावंभर फिरली
झालं काय? म्हणून विचारलं बी नाय।।

गॅस्ट्रोने गाव परेशान झाला
मृत्युचा आकडा अकरावर गेला
पुढारी इकडं नाही फिरकला
पुढील म्हणून फिरण्याचा
याला अधिकारच काय।।

अंकिता शिवाजी सिरसाट
(बी.कॉम. एस.वाय.)

५. शेतकरी संपावर गेला...

एक दिवस शेतकरी संपावर गेला.
अन् देवापाशी जाऊन उपोषणाला बसला.

पाऊस चांगला पडोस्तर जेवनार न्हाई म्हणतो,
अन् रागे-रागे तो देवावरच रूसतो...

देव म्हणला त्याला, असं करू नको काई,
तुझ्याशिवाय इमानदार दु सरा कोणी न्हाई,

उपोषण करून तु मरूनच जाशिल,
दु सऱ्यांसारखे चोरून तु काहीच ना करशिल.

सारे जग तर, तुझ्यावरतीच आहे,
तुझ्यामुळे मला, जगी मान आहे.

समजुत घालताच देवाने, शेतकरी उठला,
संपावरून उठून, तडक शेतात गेला...

शेतकरी संपावर गेला, असा ईचार मनात आला,
अन् खरं सांगतो. इमानदारीचा इश्वासच उडाला....

कुलदीप ज्ञानोबा उंडाळकर
बी.ए. द्वितीय वर्ष

६. आईच नातं असतं .....

आयुष्य आपल्याला देणारं,
आईच नातं असतं....
फुलासारखं जपणारं
आईच नातं असतं....
हक्काने आपल्याला रागवणारं,
आईच नातं असतं....
रूसल्यावर आपल्याला समजवणारं,
आईच नातं असतं....
चुकांपासून दू र ठेवणारं,
आईच नातं असतं....
कर्तव्याची जाणीव करून देणारं,
आईच नातं असतं....
यशस्वी होण्यासाठी मदत करणारं,
आईच नातं असतं....
आपल्या दु : खात झुरणारं,
आईच नातं असतं....
आपल्या सुखात सुख शोधणारं,
आईच नातं असतं....
असंच हे जगावेगळ,
आईच नातं असतं....

गाढे सिद्धार्थ वाल्मिक
(एम.ए. हिंदी)

७. कॉलेज

मनास या असे का वाटे?
कॉलेजमध्ये येता
मन हे दाटून येते.

कधी कधी ते सरांचे बोलणे तर
कधी मित्र मैत्रिणींचे
ते सुखद अनुभव आठवे मनास ह्य
का कुणास ठाऊक मनास ह्य असे का वाटे?

तो दिवस होता कॉलेज प्रवेशाचा
मनात धडकी भरवणारा अन् आनंद देणारा
आश्रू डोळयात दाटे
का कुणास ठाऊक मनास या का वाटे?

ज्या महान माणसांमुळे घडलो आम्ही
या ज्ञानोपासनात ते माणसे व
ते दिवस चिरंतन राहतील आमुच्या मनात
हे आठव येता मन रडते पुन्हा पुन्हा
का कुणास ठाऊक मनास ह्य असे का वाटे?

मित्रांचे ते बोलणे सरांचे ते शिस्त लावणे
ते सार्थक ठरेल आमुच्या जीवनास
हे जेथे घडले ते ज्ञानोपासक एकमेव जगात
ते चिरतंन राहील आमुच्या मनात

प्रकाश विकासराव महाजन
(एम.ए. प्रथम वर्ष)

८. सैनिक

तुम्हावर विश्वास ठेऊनिया सारे
जाऊ देऊ, नका तडा, तुम्ही सैनिक खरे ।।
डोळयात तेल घालुनि सेवा
जग आपो-आप म्हणेल
भारत देश आम्हाला हवा
संस्कृतीचे जतन करतिया सारे
भारत माता की जय असे देतिया नारे ।।१।।
गर्व नको अभिमान असावा
भारत मातेसाठी प्राण द्यावा
नशिबी तुमच्या या मातेची सेवा
लाभले भाग्यतर ..... इतिहास घडला ।।२।।
जन्म तुझा एकदाच मानवा
घडू दे पराक्रम येथेच नवा
आश्चर्य चकित होतील सारे
भारतीय सैनिक तुम्हीच खरे ।।३।।
हातात तुझ्या या देशाची शान
घडवा पराक्रम, तुला भारत मातेचा अभिमान
गाजवा रणभूमी या मातीचा तू शुरवीर
शहिद झाला तर..... मिळेल चक्र परमवीर
तुम्हावर विश्वास ठेऊनिया भारतीय सारे
जाऊ देऊ नका तडा, तुझी सैनिक खरे ।।४।।

प्रकाश जालिंधर उबाळे
(एम.ए. द्वितीय वर्ष)

९. बनशील का?

प्रिय मित्रा माझ्यासाठी बनशील का?
आईच्या प्रेमाचा सागर
तर कधी बापाची धीर देणारी नजर
माझ्यासाठी बनशील का?
कधी सूर्याचं तेज लपविणारा ढग
तर कधी बहीण-भावाच जग
कधी खांद्यावरचं ओझं घेणारा
तर कधी माझ्या चूका नजरेआड करणारा
मित्र बनशील का?

कधी माझ्या खांद्यावर पाठीवर
ममतेचा हात टाकणारे सर
तर कधी कौतुकांचा गळयात
पडणारा पुष्पांचा सुगंधी हात
माझ्यासाठी बनशील का?
प्रभू, येशूचे संदेश देणारे कबुतर
तर कधी बुद्धांचे पवित्र चिवर
कधी तुकारामांची अभंगवाणी
तर कधी शिवरायांची तलवार भवानी
तर कधी भिमरावांची लेखणी,
प्रिय मित्रा माझ्यासाठी बनशील का?
कधी इतिहासकार
तर कधी शिल्पकार
तर कधी माझ्या कवितेचा संगीतकार
प्रिय मित्रा माझ्यासाठी एक होकार
बनशील का?

वाकळे प्रशांत कोंडबाराव
(एम.ए. प्रथम वर्ष)

१०. त्या वेळेचा....

मना-मनातील वेदनेचा,
त्या श्वासाचा
तुला विचारात पाडणाऱ्या प्रश्नांचा
हक्क मला देशील का?

त्या कंठांचा
बोलणाऱ्या मऊ आवाजाचा
त्या आश्रुंचा
डोळे लाल करणाऱ्या शब्दांचा
हक्क मला देशील का?

त्या नावाचा
भांगामधील त्या कुंकवांचा
त्या हक्काचा
हक्क असतो ज्या मनाचा
तो मला तु देशील का?

घोगरे बालाजी दैनाजी
(एम.ए. प्रथम वर्ष मराठी)

११. दीप

दिप मनाचा लावू
प्रेम प्रकाश पाहू
उजळत्या ज्योतीतुन
प्रेम स्नेह वाटत जावु।

औक्षवंत शब्द सारे
आले घरात दारात
बिज पाडवा सुखाचा
जावे तुम्हा आनंदात

नाही शब्दांना मोल,
व्यर्थ व्यवहारी तोल,
हे वर्ष तुम्हास सुखात जावो
हेच अंतरीचे बोल
हेच अंतरीचे बोल.

सुरेखा दिलीपराव जावडे
(बी.कॉम. द्वितीय वर्ष)

१२. थेंब

एक थेंब पाण्याचा - अस्तित्वासाठी धडपडतो आहे,
सोबत नाही कुणी म्हणून एकटाच खाली ओघळतो आहे.
एक थेंब विषाचा - एकटा शांत स्थिर आहे, मरणाचे जिवनावरील प्रभुत्व रोजच हा पाहतो आहे.
एक थेंब रक्ताचा - खूप काही सांगून जातो, शरीरावरील झालेल्या जखमेची दु:खद प्रतिक्रिया व्यक्त करत आहे.
एक थेंब घामाचा - हा फार दुर्मिळ आहे, उन्हाळ्यातल्या उकाड्यानेच आता फक्त मिळतो आहे.

लक्ष्मीकांत कुलकर्णी
(बी.कॉम. एस.वाय.)

१३. शब्द

आज शब्दही माझ्याशी रूसले होते
मनातल्या मनात हसत होते
माझ्या मनातील विचाराचं वादळ
ह्यंना समजतच होत
पण कदाचित मदत नाही करण्याचं
ह्यंनी ठरवल होतं
किती वाहणार ते माझ्या भावनांचे ओझे ?
आता सोडव प्रश्न तुच तुझे
सतत हे सांगत होते
आज शब्दही .....

शब्दांची गरज खूपच भासली
त्यांना माझ्यावर दया कराविशी वाटली
शब्दांचे महत्व मलाही पटले होते
आज शब्द ही ......

त्यांच्या रूसण्याचे गुपीत आज मला उलगडले होते
त्यांचा सहारा घेतांना माझे अस्तित्व हडबडले होते
जीवन वजा शब्द म्हणजे शुन्य
मन हे समीकरणच विसरले होते
आज शब्द ही ....

संगीता अनिल भोसले
(बी.कॉम. द्वितीय वर्ष)

१४. आई

कळी सारखे ऱ्हदय तिथे
फूल बनुनी आले
तिच्या वात्सल्याच्या सरीमध्ये मन
माझे वटवृक्षासम न्हाले ।।धृ.।।
करीत असे निः स्वार्थे प्रेम
तेव्हा तिला खूप दु : खवलं
ती नसतांना सैरावैर
होवून तिला शोधलं
ती दिसल्यावर मात्र
डोळे भरून आले
कळीसारखे ऱ्हदय तिथे ....।।१।।
आई आई शब्द शोधतांना
शब्द आले जुळून
आईच्या प्रेमाविषयी लिहीतांना
शब्द गेले सरून
कुणास ठाऊक इतके सुंदर
नाते कधी हे जुळले
कळीसारखे .... ।।२।।
आईच्या सहवासात मी राहिले
तिच्या सोबतीत मी वाढले
मला रूप नाही
पण गुण तिचेचं लाभले.
कळीसारखे ऱ्हदय तिचे ....।।३।।

विशाखा दत्तराव साखरवाड
(बी.कॉम. द्वितीय वर्ष)

१५. मैत्री म्हणजे काय?

मैत्री म्हणजे हिरवं रान
जिथे प्रेमळ गारवा छान
मैत्री म्हणजे दु धावरची साय
आपुलकीची उब मिळवता सहज उतु जाय

मैत्री म्हणजे झुळूक वाऱ्याची
जणू ती असते कुपीच पाऱ्याची
तिला असते गरज जपायची
सांडली तर वेचता नाही यायची

मैत्रीला जपलं तर ते धन असते
अन् सोडलं तर ती फक्त आठवण असते.
मैत्री ही वेली प्रमाणे असते.
जे जवळ असते त्याच्या साह्याने वर चढत असते.

मैत्री एका श्‍वासाची असायला हवी
विश्‍वासाच्या पायावर उभी राहायला हवी
मित्रासाठी कापरासारखी जळत राहायला हवी
इतरांच्या सुख-दु : खात कामाला यायला हवी.

राजेश कामाजी गेंडे
(बी.ए. द्वितीय वर्ष)

१६. द पोयम ऑफ लांमच्या

जे अशक्य वाटते ते
स्वप्न मला पाहायचयं

ज्या शत्रुचा कोणी पराभव करू शकत नाही
त्या शत्रुला मला हरवायचय
कोणाला ही सहन होत नाही
ते दु : ख मला सहन करायचयं.

ज्या ठिकाणाी धाडशी माणसं
जाण्याचं धाडस करत नाहीत
त्या ठिकाणी जाऊन मला धावायचंय.

ज्या वेळी माझे बाहू थकले आहेत.
हात थकलेत पाय थकलेत शरीर थकलयं
समोर एवरेस्ट दिसतय ज्या वेळेला
माझे एक-एक पाऊल एक-एक पाऊल
त्या एवरेस्टच्या दिशेने टाकायचेत
तो एवरेस्ट मला गाठायचाय

मला सत्यासाठी झगडायचंय
संघर्ष करायचाय ...
कुठलाही प्रश्‍न त्यासाठी विचारायचा नाही.
कुठलाही थांबा घ्यायचा नाही.

माझी नरकात जायची सुद्धा तयारी आहे.
त्याला कारण स्वर्गीय असले पाहिजे.

शिला गोविंद सहजराव
(बी.ए. प्रथम वर्ष)

१७. जीवनात हे असच करायचं असतं

संघर्षावर पाय ठेऊनसमोर जायचं असतं
आळसाशी खेळत बसायचं नसतं ।।
डोंगराएवढे दु खः पाहू न पळून जायचं नसतं
डोंगर भेदू न सुखाचं रोपटं शोधायचं असतं ।।
अपयशामुळे जीवनात जगणं सोडायचं नसतं
तर जिवाला सुखात पिंजायचं असतं ।।
निराशेच्या व दु : खाच्या सागरात बुडून मरायचं नसतं
सुखाचा रत्न धुंडून गरजेचं असतं।।
सांत्वन करणारे खूपजण असतात
पण प्रेम करणारं कुणी नसतं।।
गरीबीने व अपशयाने पांगळं होऊन बसायचं नसतं
संघर्षाचा व जिद्दीचा डोस घेऊन धावायचं असतं।।
संकटसमयी आपल्या पासून पळून जाणारे सगळेच असतातं
पण संकटात प्रेमाने जवळ धरणारे तुरळक सापडतातं।।
व्यसनाच्या आहारी जाऊन बरबाद व्हायचं नसतं
यशाचं शेपूट कधी सोडायचं नसतं।।
आवडीप्रमाणे फॅशन क्रियेट करायचं असतं
सभ्यतेची मशाल कधी विझवायचं नसतं।।
हे विचार वाचून सोडायचे नसतातं
तर ते प्रत्यक्षात जीवनात रेखाटायचे असतांत।।

ईश्वर पाटोळे
(बी.कॉम. द्वितीय वर्ष)

१८. जीवन

आपल्या दु : खाच ओझं
कुणांवर लादायच नसतं
फुल बनून सर्वांना
सुखवायच असतं. ।।१।।

दु सऱ्याच्या संकटवेळी
हसायचं नसतं
शक्य होईल तेवढं
त्यांना सावरायचं असतं ।।२।।

जातीभेदाच्या मापदंडात
कुणास मोडायचं नसतं
माणुसकीच्या जातीवर
माणसास जोडायचं असतं ।।३।।

वाईट मित्रांच्या संगतीत
राहायचं नसतं
नातं प्रेमाचं अचूक
निवडायचं असतं ।।४।।

मी सांगते म्हणून
तसं वागायचं नसतं
तुम्हाला पटल तरच
असे जीवन जगायचे असते ।।५।।

कु. भोसले सविता बालासाहेब
(बी.कॉम. द्वितीय वर्ष)

१९. प्रेम विरह

हळूवार एक कळी उमलली
रत्नप्रभा जणू तेजात न्हाली
तिला पाहूनी सूर्य थबकला
नरम होवूनी थोडा हबकला

पाहून तिला मन वितळे
पाण्यात जसे मिठ विरघळे
वाटे जावूनी सुगंध घ्यावा
तेवढ्यात एक आवाज यावा
वा सुंदर !

निर्घनास जणू दया न आली,
त्याने कळी ती खुडून नेली
एक फूलपाखरू तिथेच पडले
पानांच्या घरात फुंदून रडले

पाखराने खूप किवकीव केली
कोणालाही दया न आली
पाखराने मग हुंदका गिळला
अन् त्या प्रेमाचा अंतही झाला

नितीन लक्ष्मणराव शिंदे
(बी.ए. द्वितीय वर्ष)

२०. भाऊ

दूरदूरच्या रानात
भाऊ हाणितो वखर
बैल चलती पांडान
होई आवाज खर्खर
भाऊ हाणितो वखर
घाम गळे घळा घळा
बैल चालती वाजती
गळा घुंगर माळा

भाऊ कापीतो मका
विळा चाले सप सप
नाही चाहूल रानात
सारा मळा गप्प गप्प

चिळला नं माखलेलं
खोरं भाऊच्या हातात
त्याच्या गाण्यातले सूर
उंच आभाळी जातात

भाऊ धरतांना दारं
पाणी वळणान वळ
पाणी पिताना भगळी
करीतात खळखळ

सांजेच्याला होई त्याची
लई लई धावपळ
दूध काढताना धारा
वाजतात चळचळ

भाऊ बडवितो तुरी
हात चाले झपझप
झाली दुपार उन्हाची
त्याला लागलेली धाप

भाऊ झेलतो झेलतो
उन जहरी हस्ताचं
दोरीवर वाकलेलं
त्याच जीन गुलदस्ताचं

भाऊ राबला राबला
त्याच्या कपाळी कस्पट
तरी त्याला म्हणतात
लोक आडाणी धस्कट

मदन जाधव
(बी.ए. द्वितीय वर्ष)

२१. उडून गेलं पाखरु

तुमच्या अंगाला चिकटलेली कातडी बघून
सगळ सोडून द्यावं वाटतं
पण तुमची स्वप्नं बघून
त्याचही मला भेव वाटतं
तुमचं आपलं नेहमी म्हणणं
शिक्षणात काही सार आहे
किती देवू उदाहरण तुम्हाला
त्यामुळे किती वियोग आहे
शिक्षणाने एका घराचे
दोन रथे केले आहेत
तुमच्यापासून अनेक
परदेशीही नेले आहेत
या वियोगातच तुम्ही असता तडफडत
तो आपल्या असतो धुंदीत फडफडत
खरच सांगतो तुम्हाला होण्या अगोदर पटका
घ्या बोलवून एकदा मला
पुन्हा मणताल तुम्ही बाबा
खरच होतं तू म्हणल्याला
आत्ताचउडून गेलं एक पाखरु
जे होत त्यांच्या उशाला
कायमचंच पुन्हा न परतायला

डिगांबर रामकिशन सत्वधर
(बी.ए. द्वितीय वर्ष)

२२. म्हणजे अभ्यास.....

असाध्यते साध्य
करण्याकरीता
करीन अभ्यास ....

मनापासून समजुन-उमजून
सातत्याने केली जाणारी उजळणी
म्हणजे अभ्यास.....

जिज्ञासा आणि निरीक्षणातून
प्रश्नविचारत घडणारा संवाद
म्हणजे अभ्यास.....

शिस्त आणि नियोजनातून
मनाला सवय लावणारा संस्कार
म्हणजे अभ्यास.....

विचार आणि कृतीतून
सोडणारे शित होणारे प्रयत्न
म्हणजे अभ्यास.....

ध्यासआणि अनुभवातून
व्यक्तित्वाला घडविणारा प्रवाास
म्हणजे अभ्यास.....

श्रध्दाआणि संभाषाणातून
लेखन लेखनामुळे होणारा सराव
म्हणजे अभ्यास.....

बुद्धी अणि ऱ्हदयापासून
हातांतून अविष्कृत होणाारी सर्जकता
म्हणजे अभ्यास.....

का? कसं? कधी? कोणी? कोठून? किती?
तरी प्रश्नांचीउत्तरक्रिया
म्हणजे अभ्यास.....

अभ्यास मनापासून हवा,
अभ्यास आवडीनं हवा,
अभ्यास स्वतः हूक्म,
अभ्यास आयुष्यभरासाठी हवा
अभ्यास माणूसपणासाठी हवा...!

कु. वैद्यशिल्पा उद्धवराव
बी.कॉम. द्वितीयवर्ष

१. समाजातील राजकारण

आपल्याला स्वातंत्र्य मिळून ६६ वर्ष उलटून गेलीत. परंतू आज ही सामान्य माणूस उपासमार, कर्जबाजारीपणा, भ्रष्टाचार, बेकारी, जातीयता, महिलांवरील अत्याचार या आणि अशा अनेक समस्यांनी ग्रस्त आहे. इ.स. १५ ऑगस्ट १९४७ रोजी आपल्याला स्वातंत्र्य मिळाले. पण सद्य स्थिती पाहता हे स्वातंत्र्य होते की फक्त सतांतर, हा गंभीर विषय समोर येतो. युनियन जॅकच्या जागी तिरंगा फक्त एवढाच फरक आज सामान्य माणसाला दिसत आहे.

इ.स. १८५७ च्या उठावापासून ते १९५० साली भारतीय राज्यघटनेला मान्यता मिळे पर्यंतचा प्रवास म्हणजे स्वातंत्र्य चळवळी. ही स्वातंत्र्य चळवळ सुरू असतांना स्वातंत्र्यामध्ये लढा देणाऱ्या स्वातंत्र्यवीरांचा जो उद्देश होता, तो आताच्या पुढाऱ्यांना माहितही नसावा ते आपला भूतकाळ विसरून फक्त स्वतःच्या विष्याचा विचार करत आहेत. स्वातंत्र्यविरांनी ज्या भारतासाठी आपल्या प्राणांचा विचार केला नाही तो भारत हे आताचे पुढारी घडविण्याचा विचार केव्हा करणार? स्वातंत्र्यापूर्वी इंग्रजांनी या देशाची लूट केली आणि आता हे आपल्याच देशातील स्वतःला नेता म्हणवून घेणारे लोक या देशाची लूट करत आहेत. खरचं, या नेत्यांना या देशाच्या स्वांतंत्र्य चळवळीचे उद्देश कळतील का? ते त्यानुसार केव्हा वागतील?

आपला लढा सत्तांतरासाठी होता की, सत्तापरिवर्तनाचा असा प्रश्न उपस्थित केल्याशिवाय स्वातंत्र्य लढ्याचे नवे आकलन आपणाला मांडता येणार नाही. आपल्या देशातल्या सत्तांतराचा दोन हजार वर्षाचा इतिहास आहे. अनेक टोळया इथे आपल्या, कधी त्या पराभूत झाल्या कधी आपल्या देशातील राज्यकर्ते पराभूत झाले. पण छत्रपती शिवाजी महाराजांनी मुगल सत्तेला पाणी पाजून तमाम हिंदुस्तानातील जनतेला सुख-सुविधा दिल्या. शिवाजी महाराजांच्या काळात जनेतच्या हिताची कामे केली जात.

परंतू आजचे राज्यकर्ते हे फक्त आपली घराणेशाही टिकविण्याचा प्रयत्न करतांना दिसून येतात. त्यांना जनेतच्या प्रश्नांशी काहीही देणे-घेणे नाही. आज शेतकऱ्यांची तर अतिशय बिकट परिस्थिती दिसून येते. शेतकऱ्यांच्या आत्महत्यांमध्ये तर दिवसेंदिवस भर पडतांना दिसून येते. आपल्या देशाच्या समाजकारणात फक्त राजकारण उरले आहे. खरचं देशाला स्वातंत्र्य यासाठीच मिळाले होते. आज कोणताही नेता समाजकारण करतांना दिसत नाही. त्यांना फक्त राजकारणात रूची आहे. म्हणून आज भारतातील समाजकारणाला राजकारण संपवून टाकतांना दिसून येते.

सिद्धार्थ वाल्मिक गाढे
(एम.ए. प्रथम वर्ष)

२. आदर्श ग्रामपंचायत

भारताचे राष्ट्रपिता महात्मा ग ांधीजीचं स्वप्न उराशी बाळगून आम्ही सर्व ग्रामपंचायत सदस्य व गाकऱ्यांनी मिळून स्वयंपूर्ण ग्रामपंचायत असा संकल्प राबविला आहे. महात्मा गांधीजी म्हणाले होते, खेड्यकडे चला, कारण भारतातील ७५ टक्के जनता खेड्यत राहते. त्यांचा जर विकास झाला तर हळूहळू देशाचा विकास होईल, म्हणून मी त्याचं राष्ट्रपिता महात्मा गांधीजीचा आदर्श घेऊन माझ्या गावची ग्रामपंचायत व गावाचा विकास करण्याच ठरवलं आहे.

मी सरपंच व माझे सहकारी ग्रामपंचायत सदस्य आणि गावकऱ्यांनी मिळून कामाला सुरूवात केली आहे. एका वर्षात नियमानुसार चार वेळेस ग्रामसभा भरविणे, ग्रामसभे मार्फत लोकांचे प्रश्न सोडविणे, त्यांना मार्गदर्शन करणे व त्यांना ग्रामसभा कशासाठी घेतात, किंवा ग्रामसभा का? घ्यावी या बद्दल माहिती देणे, प्रत्येक नागरिकांचा ग्रामसभेत बोलण्याची संधी देणे, त्यांना त्यांचे प्रश्न मांडण्यास भाग पाडणे असे कार्य ग्रामपंचायत राबवत असते.

ग्रामसेवक हा सरकारी नोकर असल्यामुळे तो ग्रामसभेचा अध यक्षस्थानी असतो. त्यांच्या मार्फत प्रश्न विचारणे, त्या प्रश्नांची उत्तरे देणे, ग्रामपंचायत सदस्यांना बंधनकारक असते. त्यांना प्रश्नांची उत्तरे द्यावीच लागतात. लोकांच्या अडी अडचणी ग्रामसभेसमोर मांडणी, गल्ली बोळीत दिवा बत्तीची सोय करणे, नळपट्ट ी, घरपट्ट ी,वेळेवर भरावी असे सांगणे.

ज्या लोकांचे नाव दारिद्र्य रेषेखाली आहे. अशा गरजू लोकांना रमाई आवास योजने अंतर्गत घरकूल योजना राबविणे, त्यांना संडास बांधून देणे व कसा वापर करायचा त्याबद्दल प्रशिक्षण देणे असे उपक्रम ग्रामपंचायती मार्फत राबविले जातात. तसेच गरीबांना राशनं देणे, त्यांच्या अडचणी सोडविणे व प्रश्न उपस्थित करणे, ग्रामपंचायत सदस्यामार्फत माहिती मिळविणे, आप-आपल्या वार्डामध्ये सदस्य लोकांची अडचणी सोडवतात की नाही. त्याबद्दल माहिती सांगणे, कोतवालामार्फत गावात दवंडी देणे, स्वच्छतेबद्दल जाणीव जागृती निर्माण करणे.

ग्रामसेवक हा संपूर्णपणे सरकारी नोकर असल्यामुळे त्याच्यावर नियंत्रण गटविकास अधिकाऱ्याचं असतं. ग्रामसेवकास जन्म, मृत्यूची नोंदी घेणे, नळपट्ट ी,घरपट्ट ीभरावयास सांगणे शासनाचे वेगवेगळे उपक्रम राबवण्यास भाग पाडणे, जलस्वराज्य प्रकल्प, रमाई आवास योजना राबविणे.

प्रत्येकजण आपआपली जबाबदारी काळजीपूर्वक पार पाडत असे. शिशू संगोपन, गरोदर मातांना पौष्टीक सकस आहार दिला जातो. तिला बाळंतपणी शासनाची गाडी मोफत आहे. कुपोषित बालकांना सकस आहार देणे, त्याचं वजन महिन्यात किती वाढते याची नोंद घेणे ही संपूर्ण जबाबदारी आम्ही ग्रामपंचायती मार्फत राबवित असतो.

गावातील सुशिक्षीत बेरोजगारांना रोजगार मिळवून देण्यासाठी प्रयत्न करणे व त्यांना वाचनालयाची आवड निर्माण करून देणे, आम्ही गावात ग्रामपंचायती मार्फत वाचलनालय ग्रंथालय चालू केलं आहे व मुलं

सुद्धा उत्तम प्रतिसाद देत आहेत. हा संपूर्ण अहवाल आम्ही राज्यशासनास सादर केला व आमच्या गावाला आदर्श ग्रामपंचायत पुरस्कार मिळाला आहे.

एक ग्रामपंचायत आदर्श झाली तर त्या ग्रामपंचायतिचा आदर्श घेऊन इतर ग्रामपंचायत पण आदर्श ग्रामपंचायत पुरस्कार मिळवू शकतात. जिद्द, मेहनत, चिकाटी असेल तर देशाचा राष्ट्रपति पुरस्कार सुद्धा मिळू शकतो. ग्रामपंचायत विकसित झाली तर पंचायत समिती विकसित होते, पंचायत समितीचा आदर्श घेऊन जिल्हा परिषद आदर्श जिल्हा परिषद म्हणून पुरस्कार मिळवू शकते.

प्रकाश जालिधंर उबाळे
(एम.ए. द्वितीय वर्ष)

३. जगण्यातला अर्थ ... !

आयुष्यातले दोन क्षण सर्वात महत्वाचे असतात. पहिला क्षण, स्वतः ज्ञात नसलेलं व्यक्तिमत्व शोधणे. आणि दुसरा क्षण, आपण शोधलेलं आपलं आगळं वेगळं व्यक्तिमत्व गुणदोषासकट स्विकारणे. आपण स्वतः ला स्विकारलं तर मग बाकी कुणाचा विचार करायची फारशी गरज पडत नाही. हे आत्मपरिक्षण शालेय जीवनापासून सुरू होत असावं. असा माझा अंदाज आहे. या आत्मपरिक्षणात माणूस स्वतः ची स्वतः शी ओळख करून घ्यायचा प्रयत्न करत असतो. स्वतः तले वेगळेपण पारखण्याचा हा अर्थपूर्ण प्रयत्न कळत नकळत सगळेच करत असतात. काही वेळा असं देखील होतं, आपल्याला सुप्त गुणांचा पूर्ण अंदाज आपल्याला आलेला असतो, पण बेरचदा आजूबाजुच्या परिस्थितीचा परिणाम म्हणा किंवा आत्मविश्वासाची कमतरता म्हणा, आपण आपल्या सुप्त गुणांना पुरेसा वाव देऊ शकत नाही. शाळेत शिकत असतांना असं बरेचदा जाणवतं की सगळया विद्यार्थ्यांना एकाच मार्कांच्या तराजूत तोलल्या जात असल्यामुळे या व्यक्तिमत्व प्रकाशित करून टाकणाऱ्या गुणांकडे दुर्लक्ष होतं. पण जसं जसं मोठे होत जाऊ तेव्हा आणि योग्य वेळी आपल्याला जाणवतं की आपल्यात सुद्धा असे काही वेगळे आणि कौतुकास्पद गुण आहेत. ज्यांचा आपल्याला अभिमान वाटायला हवा. मग आपल्याला मेहनतीची पर्यायाने प्रगतीची दिशा सुद्धा समजते. अर्थात त्या दिशेने मार्गक्रमण करतांना नक्कीच अनेक संकट येतात, तो मार्ग निश्चितच खडतर असतो. पण आपल्यातल्या त्या आगळया वेगळया गुणांमुळे आपल्याला सगळया समस्या दूर करण्याचं बळ मिळतं आणि हाच क्षण असतो जेव्हा आपल्याला जगण्याचा अर्थ कळलेला असतो. जगणं सुंदर करून टाकणारे असे सुप्त गुण प्रत्येकातच दडलेले असतात. देवाने सृष्टीची निर्मिती करतांना प्रत्येकाला वेगळया प्रकारचं व्यक्तिमत्व देऊन पाठवलेलं आहे. म्हणून जगण्याचा हेतू आणि अर्थ लक्षात घेऊन त्याचा पुरेपूर आनंद घ्यायला हवा.

कु. वैष्णवी तर्कसे
(बी.एस्सी. द्वितीय वर्ष)

४. सत्कार संमेलनाध्यक्षांचा

सासवड येथे होणाऱ्या अखिल भारतीय मराठी साहित्य संमेलनाच्या अध्यक्षपदी श्री. फ.मु. शिंदे यांची निवड करण्यात आली. त्यानिमित्त ज्ञानोपासक महाविद्यालय, परभणी येथे त्यांचा सत्कार कार्यक्रम आयोजित करण्यात आला.

फ.मु. शिंदे यांचा जन्म हिंगोली जिल्ह्यातील कळमनुरी तालुक्यात रूपूर या गावी इ.स. १९४९ रोजी झाला. त्यांनी डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर मराठवाडा विद्यापीठातून एम.ए. मराठीत शिक्षण घेतले आणि औरंगाबाद येथील देवगिरी महाविद्यालयात मराठीचे प्राध्यापक म्हणून कार्य केले.

फ.मु. शिंदे मराठीचे प्राध्यापक असले तरी त्यांची ओळख आहे ती कवी म्हणूनच. त्यांनी आपले सर्व आयुष्य कवितेला अर्पण केले. शेतकरी, कष्टकरी लोकांपासून ते यशवंतराव भाऊराव पाटील, संत गाडगे बाबा अशा थोर विभूतीपर्यंत सर्वांचे जीवन आणि जीवनध्येय यांना त्यांनी आपल्या कवितेतून मांडले. त्याचप्रमाणे मानवी मनामध्ये अत्यंत तरल भावसंवेदना उत्पन्न करणारी प्रेम, भावना अत्यंत सशक्तपणे त्यांनी मांडली. माणसाला माणूसपण देणारे कुटूंब त्यातील नातेसंबंध हा त्यांच्या कवितेचा मूळ धागा याचा प्रत्यय त्यांच्या आई कवितेतून येतो, ते म्हणतात.

आई एक नाव असतं.
घरातल्या घरात गजबजलेलं गाव असतं.
सर्वात असते तेव्हा जाणवत नाही
आता नसली कुठंच तरी नाही म्हणवत नाही.

या कवितेने संपूर्ण महाराष्ट्राला वेड लावले. अशा कवितांची मांडणी त्यांनी आयुष्यभर केली आणि आजही चालूच आहे. त्यांची कविता वेगवेगळया विषयांना मांडते. त्यांचे आजपर्यंत २६ कवितासंग्रह प्रकाशित झालेले आहेत. जुलूस हा त्यांचा १९७२ मधील प्रसिद्ध कविता संग्रह असून कालमान ही काव्यसमीक्षा त्यांनी लिहीली आहे.

आजपर्यंतच्या त्यांच्या काव्यक्षेत्रातील योगदानाबद्दल त्यांना अनेक पुरस्कार मिळालेले आहेत. त्यापैकी स्वातंत्र्य सैनिक भाई फुटाणे प्रतिष्ठित संत नामदेव पुरस्कार (२०१०), कुसुमाग्रज साहित्य पुरस्कार (२०११), न.ची. केळकर पुरस्कार (२०१३), मराठवाडा साहित्य संमेलनाचे अध्यक्ष (२००९), काकासाहेब गाडगीळ साहित्य पुरस्कार (२०१३) हे अगदी अलिकडचे उल्लेखनीय सन्मान आहेत.

८७ व्या अखिल भारतीय मराठी साहित्य संमेलनपदी प्रा. फ.मु. शिंदे यांची निवड झाली. ही गोष्ट परभणीकरांसाठी भुषणावह आहे. फ.मु. शिंदे यांचे परभणीशी व ज्ञानोपासक महाविद्यालय परीवारांशी अतुट नाते आहे. त्यांचे महाविद्यालयीन शिक्षण परभणीत झालेले असून ॲड. गणेशराव दुधगांवकर हे त्यांचे वर्गमित्र आहेत. पुढे गणेशरावजींनी ज्ञानोपासक शिक्षण प्रसारक मंडळाची स्थापना केली. तेव्हा आर्वजुन कवीवर्य फ.मु. शिंदे यांना संचालक मंडळात सहभागी करून घेतले. सासवडच्या संमेलन अध्यक्षपदी जेव्हा त्यांची निवड झाली तेव्हा संपूर्ण ज्ञानोपासक महाविद्यालय परीवाराला हा बहुमान आपल्यालयाच मिळाल्याचा आनंद झाला. म्हणून

त्यांच्या सत्काराचे भव्य आयोजन संस्थेच्या वतीने करण्यात आले.

आपल्या माणसाचा गौरव करण्यासाठी ज्ञानोपासक महाविद्यालय, परभणी येथे त्यांचा सत्कार करण्यात आला. त्याप्रसंगी ज्ञानोपासक मंडळाचे अध्यक्ष तथा परभणीचे खासदार ॲड. गणेशराव दुधगांवकर संस्थेच्या सचिव प्रा. डॉ. संध्या दुधगांवकर प्राचार्य डॉ. प्रकाश मोरे, प्राचार्य डॉ. सुरेश सदावर्ते व्यासपीठावर उपस्थित होते.

प्रा. डॉ. संध्या दुधगांवकर यांनी याप्रसंगी आपल्या आठवणींना उजाळा दिला. त्यांच्यामते त्या औरंगाबादला जेव्हा जेव्हा फ.मु. शिंदे यांच्या घरी जाते तेव्हा तेव्हा मला माहेरी गेल्या सारखे वाटते. फ.मु. शिंदे हे नेहमीच आपल्या कुटूंबातील एक सदस्य राहिले आहेत. आज त्यांचा मराठी साहित्य संमेलनाचे अध्यक्षपद मिळाल्याचा आपल्याला फार अभिमान वाटतो.

आपल्या सत्काराला उत्तर देतांनाा अत्यंत भावपूर्ण मनस्थितीत शिंदे यांनी आई ही कविता सादर केली. त्यांच्या मते आई ज्याप्रमाणे प्रेम आणि जगण्याची हिंमत देते. त्याचप्रमाणे ॲड. गणेशराव दुधगांवकर यांनी मला प्रेम दिले आणि ज्ञानोपासक संस्थेने भकम पाठिंबा दिला. विद्यार्थी दशेत ॲड. गणेशराव दुधगांवकरांनी केलेल्या मदतीमुळे आणि उमेदीच्या काळात काव्यलेखनाला त्यांनी दिलेल्या प्रोत्साहनामुळे आज मी इथपर्यंत पोहचू शकलो आहे. दुधगांवकर परिवारासोबतच्या भावनिक संबंधाच्या अनेक आठवणी त्यांनी याप्रसंगी सांगितल्या त्यांच्यामते आयुष्यामध्ये त्यांनी केलेल्या मदतीमुळेच आज मी इथपर्यंत पोहचू शकलो आहे.

या कार्यक्रमाचे अध्यक्षीय भाषण ॲड. गणेशराव दुधगांवकर यांनी केले. त्यावेळी त्यांनी लहानपणी शिक्षण घेत असतांना फ.मु. शिंदे यांच्या सोबतच्या आठवणी सांगितल्या. त्यांच्यामते फ.मु. शिंदे हे दुधगांवकर परिवाराप्रमाणेच ज्ञानोपासक परिवारातील एक सदस्य आहेत. ते ज्ञानोपासक शिक्षण मंडळाचे विश्वस्त आहेत. त्यामुळे त्यांनी अध्यक्षपदांची निवडणूक जिंकणे ही ज्ञानोपासक मडंळासाठी गौरवास्पद घटना आहे. त्यांनी आम्हा राजकारणी लोकाप्रमाणेच साहित्यसंमलेनाची निवडणूक जिंकली हा खरे तर आमच्या संगतीचाच परिणाम असावा अशी नम्र विनोदी मांडणी करत फ.मु. शिंदे यांना ज्ञानोपासक मंडळातर्फे सन्मानचिन्ह देवून गौरविले. मानपत्राचे वाचन व कार्यक्रमाचे प्रास्ताविक डॉ. अशोक जोंधळे यांनी केले. मानपत्राचे लेखन व सुत्रसंचालन प्रा. इंद्रजित भालेराव यांनी केले. यावेळी कार्यक्रमाचे आयोजक प्राचार्य प्रकाश मोरे यांनी सर्वांचे आभार मानले.

या सत्करप्रसंगी परभणीतील प्रतिष्ठित व्यापारी, नागरीक, शिक्षण क्षेत्रातील मान्यवर आणि फ.मु. शिंदे यांचा मित्रपरिवार फार मोठ्या संख्येने सहभागी झालेला होता.

प्रा. निलेश लोंढे
(मराठी विभाग)

५. मंत्र यशासाठी अंतर्मनाचा आवाज ऐका !

मनाला कधी विचारलय का ? कोण आहोत आपण ? आपल्या क्षमता काय ? आपल्या मर्यादा कोणत्या ? आपल्याला काय जमतं ? कशात गती आहे ? आनंद कशात मिळणार ? या सगळया गोष्टी लक्षात घेऊन निर्णय घेतला तर सगळ सहज, सोप वाढायला लागत. त्यासाठी सर्वांत महत्वाची बाब म्हणजे गोष्टी ग्रहण करण्याची आपली क्षमता !

प्रत्येक व्यक्तीला आपल्याला क्षमतांची जाणीव असतेच असे नाही. त्या ओळखुन त्यांना खतपाणी घातल्यास तुमच्या जीवनात अमूलाग्र बदल होती. अन्यथा त्या तशाच दडपून राहतील. अंतर्मनाचा आवाज ऐकून त्यानूसार क्रांती केल्यास त्या क्षमतांचे संगोपन होऊ शकेल, त्या संदर्भातील विवेचन...

जरा स्वतःच्या बाहेर पडून स्वतःकडे पहा आणि अनुभवा कि आपलं मन कुठली गोष्ट पटकन ग्रहण करतंय. काहींना रंग लक्षात राहतात. काहींना आकार, काहींना शब्द तर काहींना आवाज. आपले मन काय ग्रहण करतो याचा अभ्यास करणं खूप गंमतीशीर असत आणि एकदा कळल तर आपलं भविष्य, आपलं करिअर निवडण खूप सोप होत.

आपल्यातले गुण आणि दोष, आपल्या विचारांच्या दिशा, त्यातून येणाऱ्या वृत्ती आणि प्रवृत्ती या सगळयांच मिळून बनत आपलं व्यक्तिमत्व. कुठलीही दोन माणसं कधीच सारख्या व्यक्तिमत्वाची नसतात. गरज आहे थोडं स्वतःच्या आत डोकावून पाहुन विचार करण्याची. आपल्या शरिरातील पाच ज्ञानेंद्रिये - डोळे, नाक, कान, जिभ आणि त्वचा. सर्व जण कुठली ना कुठली माहिती मिळवून मनाला ती माहिती प्रोसेस करायला देत असतात. मन सतत काही तरी काम करायला उत्सुक असत. त्यामुळे पाच खिडक्यांमधून सारखं जगाकडे पाहत बसत. विचार कर राहतं. ही ज्ञानेंद्रिये म्हणजे जणू खिडक्या आहेत मनाच्या.

जरा घराबाहेर वादळ सुटल अथवा उठलं की त्याबरोबर येणारी धूळ, पालापाचोळा, उघड्या दार-खिडक्यांमधून आत येणारच ! आपल्याला तो नको असतो. त्यामूळे आपण घराच्या दार-खिडक्या लावून घेतो. असचं आपण मनाच्या खिडक्या काही काळ लावू बघा. मन आपोआप बघेल आत काय आहे ते. एकदा का मनानं आत पाहून जाणून घेतलं की, आपण कोण आहात, आपल्या क्षमता काय आहेत, आपल्या मर्यादा काय आहेत, आपल्याला काय जमतं, कशात गर्ता आहे, आनंद कशात मिळणार आहे आणि द्वित कशात आहे. मग लहान मोठे निर्णय घेणे काही अवघड नाही. कुणालाही सहज जमेल अशी ही प्रक्रिया आहे.

जरा शांतपणे स्वतःच्या व्यक्तिमत्वाचा दुसऱ्याच्या नजरेतून विचार तर करा. कौशल्य शोधलंत की मग ते कुठे आणि कसे वापरायचं हेही ठरवता येईल !

देवकते नामदेव भाऊराव
बि.कॉम. द्वितीय वर्ष

६. अपंगाचे हाल कधी थांबणार ?

अंध, कर्णबधीर, आस्थिव्यंग, मतिमंद व बहु विकलांगाची समाज व शासनस्तरावरुन उपेक्षा होत आहे. यामुळे राज्यातील लाखो अपंग आहेत ज्यांच्यावर जन्मापासुन अडचणी, भोग नशिबी आलेला आहे. हे जीवन जगण्यासाठी धडपड करीत आहेत. पण प्रशासनातील उदासिनता व दिरंगाई धोरणामुळे अपंगांच्या अपेक्षावर पाणी फिरवित आहे.

राज्यघटनेने देशातील सर्व नागरीकांना समान जगण्याचा अधिकार दिला आहे. परंतु प्रशासकिय अधिकाऱ्यांच्या उदासिन धोरणामुळे व शासनाच्या असहाय्य धोरणामुळे असलेल्या ज्याकाही शासनाच्या योजना सर्वसामान्य लोकांपर्यंत पोहचत नाहीत. यामुळे देशात विदारक चित्र पहावयास मिळत आहे. शारिरीकदृष्ट्या धडधाकट असलेल्यासाठी शासनाने विविध योजना राबवल्या पण त्या या लाभार्त्यांपर्यंत पोहचत नाही, त्या फक्त कागदोपत्री असतात. या धकाधकीच्या जीवनात अपंगांना अनेक समस्यांना सामोरे जावे लागत आहे, यासाठी प्रशासनाने काही ठोस पावले उचलायला हवीत.

परभणी जिल्ह्यात अंदाजे १८ ते २० हजार अपंग आहेत. पण दुरदैवाची गोष्ट म्हणजे जिल्ह्यातील एकही शासकीय अपंग शाळा नाही. राज्यात शासकीय अपंग शाळा व कार्यशाळा २१ आहेत. या शाळामध्ये १ हजार ८७ अपंग विद्यार्थी शिक्षण घेत आहेत.

२००१ च्या जनगणनेनुसार राज्यातील अपंगांची संख्या

प्रवर्ग	पुरुष	स्त्री	एकुण
अंध	३,२०,४६६	२,६०,४३४	५,८०,९३०
मुके	६३,८०२	४२,२३९	१,१३,०४३
बहिरे	५१,७८९	८०,६०१	९२,३१०
अस्थिव्यंग	३,७४,६७१	१,९५,२७४	५,६९,९४५
मतिमंद	१,२३,१३१	९०,१३५	२,१३,२७४
एकुण	९,३३,८३७	६,३५,७१५	१५,६९,५८२

लाखोंच्या संख्येवर असलेल्या अपंगांच्या संख्येसाठी राज्यात नाममात्र बोटावर मोजण्या इतके शासकीय अपंग शाळा व वसतीगृह आहेत. त्यामुळे या अपंगांना दुसऱ्यांच्या आधारावर जीवन जगावे लागत आहे. या शिक्षण पद्धती मध्ये अमुलाग्र बदल करणे गरजेचे आहे. यासाठी शासनाने अपंगांना आर्थिकदृष्ट्या स्वतः च्या पायावर उभे राहण्यासाठी नवीन धोरण राबवून अपंग व त्यांच्या कुटूंबियांच्या चेहऱ्यावर हास्य आणणे गरजेचे आहे.

शासनाने अपंगांसाठी केवळ ३% आरक्षण दिले आहे. पण या आरक्षणापासुन राज्यातील लाखो अपंगांना या तुटपुंज्या आरक्षणाचा लाभ मिळत नसल्याने आरक्षणात वाढ करायला हवी.

पहिली ते पदव्युत्तर नाममात्र शिष्यवृत्ती

वर्ग	वार्षिक शिष्यवृत्ती
१ ली ते ४ थी	रू. ५००/-
५ वी ते ७ वी	रू. ७५०/-
८ वी ते १० वी	रू. १०००/-
११ वी ते पदवी प्रथम वर्ष	रू. ९००/-
पदवी द्वितीय वर्ष ते तृतीय वर्ष	रू. १२००/-
पदव्युत्तर	रू. १९००/-

शासनाकडुन मिळणाऱ्या नाममात्र शिष्यवृत्तीतवाढ करण्यात यावी व अपंगांना व्यवसायात येण्यासाठी शासनाने विशेष कर्ज सवलत उपलब्ध करावी. यामुळे अपंगांच्या हाताला रोजगार मिळेल. आणि यांना जीवन जगत असताना पदोपदी अडचणींचा सामना करावा लागणार नाही. तसेच अपंगांचा दररोजच्या रोजीरोटीचा प्रश्न सोडण्यासाठी दु सऱ्यासमोरहात पसरावे लागणार नाही.

काळदाते चंद्रकांत संजयराव
बि.कॉम. द्वितीय वर्ष

७. विसर्जन

परभणी शहरातील ब्राह्मणगाव हे लहान खेडे. सन आहे गणपती उत्सव गणपती बप्पा मोरया, आला रे आला गणपती आला या गजरात गणपती बप्पाचे आगमन झाले. एक गाव एक गणपती हि संकल्पना चांगली आहे, त्यासाठी आम्ही (सोळा ते चोविस वर्षांचे तरुण) त्या संकल्पनेला प्रतिसाद देणे आवशयक होता, पण आम्ही ते वाब ऐकता ऐकता चौदावे गणपती बप्पा गावात आणले. हे सांगुन आशचर्य वाटेल कि गावात एकुण बावीस गणपती आले.

आम्ही गावातील काही मुले महाविद्यालयात शिकत असल्यामुळे सहाजीकच आम्हाला गणेशाची आरती दहा दिवसात तिन ते चार वेळेसच मिळाली. गणपती उत्सवाचा आनंद घेण्यासाठी आणि गणपती पाहण्याच्या उद्देशाने आम्ही मित्र रात्रीच्या वेळेस निघालो. त्यात आम्हाला खारट आणि चांगला असे दोन्ही अनुभव आले. खारट (वाईट) अनुभव असा कि सर्व तरुण हे गणपती बप्पाच्या मागच्या बसलेले मिळाले. त्यातील काह जण अशी होती की ज्यांना शुद्ध हि नव्हती की ते कोठे आहेत आणि काय करीत आहेत. त्यांना कदाचीत असे वाटत असावे कि आपण गणपती बप्पाच्या मागे बसलो आहोत, त्यामुळे गणपती बाप्पांना आपल्या महाकर्तव्याचा अंदाज येत नसावा. त्यांची कामे म्हणजे सिगारेट आढणे, दारु पिणे, बिनधास्त गाण्याचा आवाज सोडुन त्यावर नागोबासारखे डोलने त्याच बरोबर पत्तोकुटने इत्यादी तसेच काही चांगलेही अनुभव आले त्यामध्येकाही तरुण हे बुद्धीबळ, कॅरम त्याचबरोबर अभ्यासही करीत बसले होते.

दिवसामागुन दिवस असे गेले कि, कळालेही नाही की कधी वित्सर्जनाचा दिवस आला. सकाळ होताच जेवणाच्या तयारीसाठी गणेश मंडळांची तयारी सुरु झाली. गावात एकापेक्षा जास्त गणपती असल्यामुळे तयारीही एका पेक्षा जास्त ठिकाणी नक्कीच होती. गावातील प्रतिष्ठीत व्यक्तींना म्हणजेच सरपंच, पाटील आणि ग्रामपंचायतीतील सदस्य यांना पहिल्या पंक्तीत जेवणाचा मान मिळाला, त्यानंतर गावातील प्रोढ, नागरीकांना, मुलांना मान मिळाला.

दुपारच्या बाराच्या सुमारास गणेश मंडळाच्या बैठकी भरल्या, त्यामध्ये सर्वांत-सर्वांत मोठा विषय होता, डि.जे. वर बंदी आली आहे आणि बॅजो लावावा तर कोणता ? किती पर्यंत साधारणतः रू.५०००/- गणेश मंडळाच्या पट्टीतुन मिळाल्यापैकी शिल्लक राहिलेले मिळाले व पुन्हा गणेश मंडळाच्या सदस्यांनी रू. ५०००/- ची वर्गणी स्वतः गोळा केली. म्हणजेच एकुण रूपये १०,०००/- रूपयांचा बॅजो लावण्याचे ठरले. बँजो आणण्यासाठी गणेशमंडळातील दोन सदस्यांना पाठवण्यात आले सुमारे चार वाजण्याच्या सुमारास गावात बँजोचे आगमन झाले, काही क्षणात चौकात गर्दी जमली.

गावातुन गणपती बप्पाची मिरवणुक सुरु झाली. ये बजाव, ये बजाव असे म्हणत दोन तिन तरुन पोरे नाचण्यासाइी पुढे आली काही क्षणातच तिस-चाळीस तरुण मिलांचा गट जो की आदर्श भारताचा स्थंब मानला जातो, तो नाचण्यासाठी पुढे सरकावला यामध्ये अशिक्षित तर होतेच त्याबरोबर शिक्षितही. त्यामध्ये १६ ते २४ वर्षामधील तरुणांचा समावेश साधारणत/ ९० टक्के होता. गाणे देवाचे असण्याऐवजी ते मात्र संदल, कोमडी पळाली, बाबा लगीन, मुंगळा आदी होते. निट नाचण्याचाही पत्तानाही, असे वाटत होते कि एखादा बजार आहे. साधारणतः रात्रीच्या आकरा वाजेपर्यंत मिरवणुक चालली.

खंत वाटत होती कि, गावातील एकही व्यक्ती हे थांबवण्यास पुढे आला नाही. सर्वसाधारणपणे सर्वच गावामध्ये याच प्रमाने वित्सर्जन होत असते, पण हा दृष्टिकोण मोठ्या प्रमाणावर बदलने अपेक्षीत आहे. गणपती मांडण्याचा हेतु होता कि समाजातील लोक एकत्र यावेत. विचारांची देवान घेवान व्हावी पण आपण त्याचा अर्थ बदलुन टाकलना. गल्ली-गल्लीत, बोळा-बोळात गणपती मांडल्यामुळे समाज एकत्र येणार नाही, तयासाठी गणपती उत्सवात विविध सांस्कृतिक कार्यक्रम घेण्याची गरज आहे त्या कारणानेका पण लोक एकत्र येतील. गावातील प्रतिष्ठीत एकत्र येऊन डि.जे. बँड बाजा यावर विरोध करायला हवा. रूपये १०,०००/- ऐवढी रक्कम जर एळाद्या गरिब कुटूंबातील मुलांच्या शिक्षणासाठी किंवा मुलींच्या लग्नासाठी दिले तर खऱ्या अर्थाने गणपती वित्सर्जन झाले असे समजावे. तरुणांचे योगदान हे देशासाठी असायला हवे नाही वेड-वाकडे नाचण्यासाठी गणपती वित्सर्जन हे महाराष्ट्राची गंगा मानल्या जाणाऱ्या गोदावरी नदित केले. या वित्सर्जनाबरोबरच मनाचे (वाईट) वित्सर्जन करणे ही तेवढेच गरजेचे आहे.

पौळ माणिक एकनाथराव
बि.कॉम. द्वितीय वर्ष

८. थेट परकीय गुंतवणूक - एक आव्हान

भारतीय अर्थव्यवस्थेत १९९१ पासून स्विकारलेल्या एलपीजी धोरणामुळे मोठ्या प्रमाणात फायदा झाला आहे. तसेच काही तोटे ही समोर आले आहेत. आताच्या आघाडी सरकारने किरकोळ क्षेत्रातील परकीय गुंतवणूकीला परवानगी दिली आहे. या गुंतवणूकीपासून आपल्या भारताला कितपत फायदा व तोटा होतो ते पाहु याज्ञसे नाण्याला दोन बाजू असतात त्याचप्रमाणे थेट किरकोळ क्षेत्रात परकीय गुंतवणुकीला परवानगी देणे हे एक आव्हान ठरेल. या धोरणाबद्दल केंद्र सरकारने किंवा केंद्र सरकारतर्फे मांडलेले मुद्दे पुढील प्रमाणे :

१. थेट किरकोळ क्षेत्रात परकीय गुंतवणुकीला परवानगी दिल्यामुळे भारतीय अर्थव्यवस्थेचा मुळकणा मानल्या जाणाऱ्या शेती क्षेत्राला याचा मोठ्या उचित किंवा योग यअशी किंमत मिळेल तसेच खेडेगावात शेतकऱ्यांचे राहणीमान वाढले आणि रस्त्यांचे जाळेही मोठ्या प्रमाणात होईल. त्याचप्रमाणे याचा विपरीत परिणाम लक्षात घेता अमेरिकेत गेली २५ वर्षापासून वॉलमार्ट काम करीत असून तेथील शेतकऱ्यांची परिस्थिती अत्यंत नाजुक आहे. अमेरिका सरकार शेतकऱ्यांना ६०० कोटी डॉलरची सबसिडी प्रतिवर्षे देत आहे. अशा स्थितीत विदेशी कंपन्याभारतातील शेतकऱ्यांना श्रीमंत करणार ही गोष्ट समजण्यापलीकडे आहे.

२. किरकोळ क्षेत्रात थेट परकीय गुंतवणूकीला परवानगी दिल्यामुळे कॉर्पोरेट जगातील मोठ्या नामवंत कंपन्याचामाल किंवा वस्तू आपल्या भारतातील लोकांना मिळू लागतील व भारतातील लोकांचे राहणीमानाचा दर्जा वाढेल पण आपण गोष्ट लक्षात घेतली पाहिजे कि, प्रत्येक कंपनीचा नफा मिळविणे म्हणून या परदेशी कंपन्या ७०टके माल पदेशातून त्यातल्या त्यात चीनकडून आणणार आणि ३०% माल कार्पोरेट क्षेत्रातील मोठ्या नावाजलेल्या कंपन्याकडूनखरेदी करणार अशा स्थितीत लहान छोटे-मोठे लघुउद्योगासारखे उद्योग बंद होण्याची शक्ता नाकारता येत नाही.

३. या धोरणांमुळे भारतातील लोकांचे स्टॅडर्ड वाढण्यास मदत होईल. मोठमोठ्या नामवंत कंपन्याचे वस्तु मिळतील पण या परदेशी कंपन्यानुकसानसोसून सुरूवातीला काही स्टँडर्ड माल कमी दरात विकतीलही आणि स्पर्धा करून देशातील दु कानदाराचव्यवसाय बंद करतील आणि नंतर आपला माल कोणत्याही किंमतीला विकतील.

४. या धोरणाचा भारतीय अर्थव्यवस्थेला पायाभूत घटकांसाठी फायदा होणार कारण गुंतवणूकीच्या ५० टके खर्च इन्फ्रास्ट्रक्चर परकीय कंपनी करणार पण आपण लक्षात घेतले पाहिजे त्यांचे मॉल एवढे मोठे उंच लांब असतात. त्यामध्ये येचत्यांची गुंतवणूक जाणार आणि करणार ही विचारात टाकणारी बाब आहे.

५. परदेशी कंपन्या भारतात येणार तेव्हा त्या फक्त आपल्या व्यवसायावरच लक्ष केंद्रीत करणार त यांना भारताबद्दल काहीच आत्मीयता, प्रेम नसणार या देशाचा जास्तीत जास्त नफा आपल्या देशात नेणे एवढेच त्यांचे उद्दिष्ट आहे.

६. जेव्हा परदेशी कंपन्या भारतात येताना आपली तंत्रज्ञान, संस्कृती आणणार पण ते येताना आपल्या

वाहतूक कंपन्याआणणार त्यामुळे येथील वाहतूकदार कंपन्यांचेफार नुकसान होईल.

७. या धोरणामुळे सर्व प्रकारच्या वस्तू एकाच छताखाली मिळतील आणि ते पण सुविधासह पण दु सरीकडे एका परदेशी कंपनीने व्यवसाय सुरू केल्यामुळे कमीत-कमी लहान-मोठे मिळून ४०,००० व्यापारी बेरोजगार होतील.

८. या परदेशी कंपन्यामुळे १० लाख लोकांना रोजगार मिळणार ही गोष्ट भारताच्या दृष्टीने चांगली आहे. पण दु सरीकडे कोटी व्यापाऱ्यांतील ४ कोटी व्यापारी बेरोजगार होतील.

९. आपल्या भारत देशात व्यापारी व ग्राहकांचे फार जवळचे संबंध असतात व अनेक व्यापारी ग्राहकाला उधारीवर माल देतात पण परदेशी कंपन्याएकही रूपयाचा माल ग्राहकाला उधार देत नाहीत.

१०. भारतीय व्यापाऱ्याचे किंवा व्यावसायिकांचे भारताबद्दल आत्मीयता प्रेम आहे आणि त्यांना सामाजिक बांधीलकीची जाणीवही आहे. आपल्या नफ्यातील काही हिस्सा सामाजिक कारणासाठी खर्च करतात. उदा. शाळा,हॉस्पिटलसाठी खर्च करतात. पूर, भूंकप आल्यास हाताने मदत करतात. परंतु परदेशी कंपन्या कोणत्याही सामाजिक कार्यासाठी खर्च करणार नाहीत.

११. परकीय गुंतवणूक किरकोळ क्षेत्रात करायची किंवा नाही याबाबतीत प्रत्येक राज्यसरकार स्वंतत्र आहे, असे केंद्र सरकारने सांगितले पण हे चुकीचे आहे. कारण- गॅट कराराप्रमाणे ज्या सुविधा देशातील व्यापाऱ्यांना मिळतात. त्या सर्व सुविधा परदेशी व्यापारी कंपन्यांना द्याव्या लागतील. आणि या सर्व कंपन्या धनाढ्य सर्व दृष्टीने फार मोठ्या आहेत. यामुळे परकीय कंपन्या त्यांचा फायदा घेऊन एकाधिकारशाही स्थापण्याचा प्रयत्न करतील. यासाठी ब्रिटीशकालीन कंपनी ईस्ट इंडियाचे उदाहरण आहे.

याप्रकारे थेट किरकोळ क्षेत्रात परकीय गुंतवणूकीला परवानगी देणे कितपत योग्य व अयोग्य आहे. याबद्दल विचार करण्याची गरज आहे.

राहु ल मोहन कऱ्हाळे
बी.कॉम. तृतीय वर्ष

.

.

९. इमोशनल इंटेलिजन्स

प्रत्येकाचं स्वप्न असत की, आयुष्यात यशस्वी व्हावं. यश संपादन करण्यासाठी आपण प्रत्यक्ष आणि अप्रत्यक्षरित्या माहिती मिळवत असतो. आणि त्याविषयी आपले मतपण बनवत असतो. पण थोडे डोळे उघडून पाहिलं तर आपल्याला काही उदाहरणे पाहायला मिळतात की, जे आपल्या जीवनात यशस्वी झालेतं. पण यशस्वी कसे? जे खूप अभ्यास करून मेरिटमध्ये येतात ते यशस्वी का जे मेरिटमध्ये येतात त्यांना नोकरीला ठेवतात ते.

बिल गेटस पासून ते मुकेश अंबानी पर्यंत यशस्वी व्यक्ति आपल्याला पाहायला मिळतात. ती उदाहरणे पाहून आपल्याला समझेल की, यशस्वी होण्यासाठी दुसरे गुण असायला हवेत. फक्त अभ्यास करून मेरिटमध्ये येणे किंवा बुध्यांक चांगला असून भागणार नाही.

आयुष्यात यशस्वी होण्यासाठी काही तरी वेगळे गुण असायचा हवेत. ते गुण जे आपल्याला यश प्राप्त करून देतील. जी शिक्षणात खूप हुशार होते पण आयुष्यात काही करू शकलो नाहीत. त्यांच्या संबंधित बिल गेटस यांच एक वाक्य आहे.

यशस्वी होण्यासाठी खूप मोठ्या क्षमतेची आवश्यकता असते. यालाच इमोशनल इंटेलिजन्स असे नाव आहे. ते मोजल्यास त्यांच्या गुणाकांस भावनांक म्हणतात. कोणत्याही यशप्राप्तीमध्ये चा वाटा जास्त असतो. आणखी एक महत्वाचं म्हणजे आपला बुध्यांक हा फिक्स असतो. जन्मापासून मृत्युपर्यंत त्यात खूप मोठा बदल होत नाही. च्या विरूद्ध आपण वाढवू शकतो.

आज आपण शाळेत, कॉलेजमध्ये जास्त टक्केवारीला महत्व देत आहोत. त्यातुन फक्त पुस्तकी ज्ञान प्राप्त होते इतर गुण आत्मसात होत नाही. कदाचित आपली शिक्षणप्रणालीच आपल्याला तसे करायला भाग पाडते. किमान यापुढे तरी आपण खूप अभ्यास करून मेरिटसोबत इमोशनल इंटेलिजन्स विकसित करण्याचा प्रयत्न करू.

गिरी दिलीप
बी.कॉम. द्वितीय वर्ष

१०. उद्योजकीय विकास स्वावलंबनाचा

योजकता, उपक्रमशीलता आणि संयोजकता यांचा त्रिवेणी संगम म्हणजे उद्योजकता आणि यामध्ये होणारा नवनिर्माण बदल म्हणजे उद्योजकता विकास होय. हा त्रिवेणी संगत ज्या व्यक्तीत झालेला आहे ती व्यक्ती म्हणजेच उद्योजक होय.

उद्योजकता ही आधुनिक काळाची मानवाला मिळालेली देणगी आहे. ती मोठ्या प्रमाणात आणि सर्वच क्षेत्रात आता दिसू लागली आहे. तसेच देशाच्या विकासात उद्योजकांची भूमिका ही महत्वाची असून त्या देशाचा आर्थिक पाया अधिक मजबूत करण्यासाठी मोठ्या प्रमाणावर उद्योजकांची गरज असते. गेल्या पाच दशकांचा जर मागोवा घेतला तर आर्थिक वाढीसाठी उद्योजकांनी फार मोठे योगदान दिलेले दिसून येते. उद्योजकीय विकासामुळे अर्थिक पातळीवरती नवयुवकांचाही विकास जास्त प्रमाणात दिसून येतो. उद्योजकीय विकासामुळे रोजगार संधी प्राप्त होते व त्यापासून देशातील बेकारीचे प्रमाण कमी होण्यास मदत होते. कारण उद्योजकता विकास हा नवनिर्मितीशी निगडीत असल्याने आज स्पर्धेच्या युगात उद्योजकता विकासाला अनन्यसाधारण महत्व प्राप्त झाले आहे. उद्योजकीय विकासामुळे अर्थव्यवस्थेत बदल झालेला दिसून येतो.

साहाय्य, आधार, प्रोत्साहन हे उद्योजकता विकासाचे चक्र आहे. थोडक्यात, उद्योजकीय विकासाचा हेतू म्हणजे लोकांनी उद्योजकीय जीवनक्रम स्वीकारणे आणि उद्योग धंद्याच्या संधीचे आकलण होणे व त्या संधीचा पुरेपूर उपयोग करुण घेणे या क्षमता त्याच्या वाढवणे.

उद्योजकता विकासाचे महत्व :

सन १९५१ पासुन भारताने आर्थिक नियोजनातुन औद्योगिकीकरण व आर्थिक विकासावर लक्ष केंद्रीत केले आहे. आणि साक्षरता प्रसारणामध्ये वाढ झाली. त्यामुळे शालेय व महाविद्यालयीन शिक्षण घेतलेल्या सुशिक्षित तरुणांच्या संख्येमध्ये दरवर्षी वाढ होत आहे. परंतु ज्याप्रमाणात सुशिक्षित तरुणांच्या संख्येत वाढ होत आहे त्या रोजगार उपलब्ध होत नाही. त्यामुळे आज भारतामध्ये सुशिक्षित रोजगारांची संख्या वाढल्याचे चित्र दिसते. तसेच आज वाढती महागाई, वाढती लोकसंख्या, दारिद्र्य, निरीक्षरता, कमी राष्ट्रीय उत्पन्न कमी दरडोई उत्पन्न भ्रष्टाचार, जागतिक स्पर्धेचे आवाहन अशा पार्श्वभूमीवर असलेली आजची अवस्था सर्वासाठी समाधानकारक निश्चितच नाही. परंतु असे असले तरी,

घणाचे घाव घालावे, गळता घाम अंगीचा ।
यशोदेवी तयासाठी करी, हा हार पुष्पाचा ।।

जो न्यायाने कष्ट करतो, धडपड करतो, सहनशीलता पुरस्कार करतो व सकारात्मक विचार करतो आणि बदलत्या युगाबरोबर बदलण्याचा प्रयत्न करतो त्यासाठी यशोदेवता स्वतः उभी असते. कालाप्रमाणे बदलांना आपण स्वीकारले पाहिजे व जे बदल करता येणे शक्य नाही ते स्वीकारण्याची मानसिक तयारी ठेवली पाहिजे यासच आपण उद्योजकीय व्यक्तिमत्व विकास म्हणून शकतो. उद्योजकीय, न्यायविकासामुळे उद्योजकतेचा तर विकास होतोच व त्यापासून इतरांचाही विकास होण्यास मदत होते. उद्योजकीय विकासापासून नवीन रोजगार

निर्मिती होते.

भारतासारख्या विकसनशील देशात औद्योगिक विकास प्रादेशिक विकास, रोजगारनिर्मिती ही उद्दिष्टे उद्योजकांचा पुरवठा होण्यावरच अवलंबून आहेत. भारत शासनास यांची जाणीव झाल्यामुळे भारत शासनाने नवनवीन रोजगार योजना सुरू केलेल्या आहेत. त्यासाठी शासन तरूणांना अनेक प्रकारच्या सुविधा पुरवत आहे व त्यापासून रोजगार निर्माण करण्यासाठी प्रयत्न करत आहे. त्यामध्ये तरूणांनी लघुउद्योग व स्वयंरोजगार वाढीवरती विकास घडवून आणणे व शासनाचा मुख्य हेतू आहे.

उद्योजकीय विकासामध्ये नवीन तंत्रज्ञान, नवीन लोकांच्या आवडी निवडी नुसार व पर्यावरणनिर्मिती काळजी घेऊन उद्योजकांने नवीन उत्पादन केले पाहिजे जेणेकरून नवीन वस्तुचा/सेवांचा लोकांना उपयोग करता येईल व त्यापासून समाधान हे त्यांना जास्त कसे प्राप्त होईल हे उद्योजकाने वेळोवेही लक्षात ठेवले पाहिजे, आणि त्यापासून नवीन रोजगार निर्मिती झाली पाहिजे. हे देशांच्या विकासातील लघुउद्योगांचे व स्वयंरोजगारांचे महत्व पूर्णस्थान लक्षात घेता कालापरत्वे उद्योजकतेचा मार्ग स्वयंप्रकाशित स्वयंसिद्ध, स्वयंरोजगाराचा आहे. उद्योजकीय विकासामुळे स्वतः चाार विकास होतोच परंतू इतारांचाही विकास झाला पाहिजे. त्यामुळे उद्योजकतेत इतरांना रोजगार नियोग करून

भारतासारख्या विकसनशील देशात औद्योगिक विकास प्रादेशिक विकास, रोजगार देण्याची क्षमता असते. म्हणूनच म्हटले जाते की,

लाख रूपये मिळविण्यापेक्षा,
लाखांचा पोशिंदा होणे केव्हाही चांगले.

हेच समाधान उद्योजकतेत मिळते. जर उद्योजकतेकडे वळायचे असेल तर त्यास एकच दरवाजा ठेवावा लागतो आणि तो म्हणजे स्वतः चाद्रवाजा.

इंगळे हनुमान महादेवराव
(बी.कॉम. द्वितीय वर्ष)

११. सकारात्मक बना

दृष्टीकोन या शब्दाला इंग्रजीमध्ये Attitude असे म्हणतात. या Attitude शब्दाची A=1, t=20, t=20, i=9, t=20, u=21, d=4, e=5 असे इंग्रजी मुकाक्षरानुसार क्रमांक घेऊन बेरीज केल्यास उत्तर १०० येते. आणि आपण १०० म्हणजे परिपुर्णता असे मानतो. म्हणजे जीवनात दृष्टीकोनाला किती महत्व आहे हे आपणास कळुन येईल. त्यातल्या त्यात हा दृष्टीकोन जर सकारात्मक असेल तर तो व्यक्ति आयूष्यात यशस्वी होतोच यात तिळमात्रही शंका नाही.

दृष्टीकोन

जशी मानसिकता घडलेली असते. त्या मानसिकते प्रमाणे जगाकडे, घटनेकडे, प्रसंगाकडे, पाहण्याचा, जगण्याचा, जीवनाविषयीचा एक दृष्टीकोन तयार झालेला असतो. जसा दृष्टीकोन असतो. त्याप्रमाणेच जग दिसते. व तसाच अनुभव येत राहतो. दृष्टीकोन म्हणजे जगाकडे पाहण्याची पद्धत होय.

मुळात दृष्टि विश्वोभिमुख असते. त्यातुन जगाचा जो अनुभव, तो तथ्यात्मक असतो. त्यात चांगले वाईट असे काही नसते. तो अनुभव केवळ बोधात्मक असतो. संस्काराने हळुहळु चांगले वाईट भलेबुरे बनत जाते. तुलना सुरु होते. व्यक्तिसापेक्षता निर्माण होते. या सर्वातून व मानसिकतेच्या घडणीतून म्हणजे व्यक्तिच्या उपाधीमुळे विश्वोभिमुख असलेली जसे तथ्य आहे. तसेच पाहणारी दृष्टि संकुचित होते. त्या दृष्टिला एक कोन निर्माण होतो. एकदा का हा कोन निर्माण झाला की, तो ज्या प्रकारचा असेल, ज्या रंगाचे जग दिसू लागते. दृष्टिला जो कोन येतो तो व्यक्तिच्या उपाधीमुळेच येतो.

मुळ विश्वोभिमुख दृष्टिकोन जाण्याचा मार्ग सकारात्मक दृष्टीकोनाकडून जातो, म्हणतून प्रथम सकारात्मक दृष्टीकोन बाळगायला हवा. नकारात्मक दृष्टिकोनामुळे जीवन निराश, शुष्क वैराण वाळवंटासारखे न्युनगंडी,दु : खखवळभ साचलेले ढगाळलेले बनते.

सकारात्मक दृष्टिकोनाने जीवन उत्साही, सळसळते, चैतन्यदायी,समृद्ध, सुखी, आशादायक, प्रसन्न व आनंदी बनते.

सकारात्मक दृष्टिकोन जितका व्यापक होत जाईल. तितकी दृष्टि विश्वोभिमुख अधिक बनत जाते. हार्वड विद्यापीठातील संशोधनाने जाहिर केले की, व्यक्तिची सफलता कार्यक्षमता व उन्नती इत्यादी गोष्टीमध्ये ८५% काम त्याचा दृष्टिकोनकरित असतो तर १५% काम त्याने शाळेतून घेतलेले ज्ञान करित असते. शाळा न शिकलेली (सिंधूताई सपकाळ) किंवा कमी शिकलेली माणसे त्यांच्या जीवनात यशस्वी झालेली आहेत. त्याचेही कारण आशावाद, सकारात्मक दृष्टिकोन हेच आहे.

विल्यम जेम्स म्हणतात, आजच्या काळात माणसाला एक मोठचं सत्य सापडलं आहे आणि ते म्हणजे आपल्या दृष्टिकोनात बदल करुन आपले आयुष्यच माणूस बदलू शकतो.

दृष्टिकोनावर प्रभाव पाडणारे घटक

दृष्टिकोन हा (१५-२५) संस्कारक्षम वयातच तयार होतो. मानसिकतेची घडणही तेव्हाच होते.

१) वातावरण

१. शाळा, शाळेतील शिक्षक व शिक्षण २. सोबती, मित्र ३. ऑफिस ४. प्रसारमाध्यमे दुरदर्शन, वृत्तपत्रे, नियतकालिके, आकाशवाणी, चित्रपट, गाणी, पुस्तके ५. सांस्कृतिक व सामाजिक पार्श्वभूमी ६. धर्म-धार्मिक विचार व श्रद्धा ७. परंपरा रुढी ८. सामाजिक परिस्थिती ९. राजकिय परिस्थिती १०. आर्थिक परिस्थिती

२) अनुभव

लहानपणापासुन व्यक्तिला कडु-गोड अनुभव येत असतात. त्या अनुभवाचा संस्कार. ठसा मनावर उमटत असतो. व्यक्तिला जर अनेक नकारात्मक अनुभव आले तर त्याचे मन ही नकारात्मक बनत जाते. प्रत्येक गोष्टीकडे बघताना साशंकता निर्माण होते. निराशा न्युनगंड निर्माण होतात व त्याच दृष्टिने ती व्यक्ति विचार करु लागते. सबंध जगाकडे ती वेगवेगळया दृष्टिने पाहते. तेच तर अनुभव चांगले आले असतील तर पाहण्याचा दृष्टिकोनही सकारात्मक बनतो. मुलाला पुरेसे प्रेम, मायेची ऊब मिळालेली असेल समजदार पालक असतील तर त्यांची मुले सकारात्मक पद्धतीने वाढतात.

३) शिक्षण आणि संस्कार

शिक्षण केवळ शाळेतच मिळते असे नाही. प्रसंगातून, घटनेतून, परिस्थितीतून, समाजाकडून, आई-वडिलांकडुन, पुस्तकातुन मुल शिकत असते. प्रत्येक गोष्टीतून एक धडा मिळत असतो.

नकारात्मक दृष्टिकोनाने कडवटपणा, नाराजी, नैराश्य, दिशाहिनता, अनारोग्य व ताण तणाव निर्माण होतात.

सकारात्मक बना

१. घटना व व्यक्तिमधील दोष, वैगुण्ये पाहाण्यापेक्षा त्यांच्यातील गुणांचा शोध घ्या.

२. चांगल्याच गोष्टी पाहण्याची सवय लावा.

३. चांगल्या गोष्टींचा शोध घ्या.

प्रत्येक माणसामध्ये परिस्थितीमध्ये, घटनेमध्ये सकारात्मक असं काहीतरी असतंच. तेच शोधून काढायचं, अत्यंतिक वाईट माणसाकडुनही यांच्या सारखं वाईट वागू नये हा चांगला धडा शिकता येतो. कुणीतरी म्हटलं आहे अगदी बंद पडलेल घड्याळ सुद्धा दिवसातून दोन वेळा अचुन वेळ दाखवंत !

लक्षात ठेवा, घाणीमध्येदेखील पिकांसाठी पोषक असं खत दडलेलं असतं, कचऱ्यातुनही ऊर्जा निर्माण करता येते. टाकाऊपासून टिकाऊ करता येत, योग्यवेळी फाटक्या चिंधीलाही महत्व व मुल्य प्राप्त होते.

सकारात्मक दृष्टिकोन म्हणजे ?

- चांगला गोष्टीकडे लक्ष देणे.
- जमेच्या बाजू पाहणे.
- दोषापेक्षा गुण पाहणे.
- अंधारापेक्षा प्रकाशमान बाजूकडे पाहणे.

सकारात्मक दृष्टिकोनात जबरदस्त आशावाद, आत्मविश्वास, चिकाटी, नम्रता, साहस, दातृत्व,

प्रामाणिकपणा बदल स्विकारणारा स्वभाव समायोजकत्व समजूतदारपणा व उत्साह इत्यादी गुण असतात.

वस्तू व परिस्थिती एकच पण त्याच्याकडे पाहण्याच्या दृष्टिकोनामुळे एक आनंददायी बनते तर दु सरी दु : खदायी.

नकारात्मक दृष्टिकोन म्हणजे ?

- वाईट गोष्टीकडे पाहणे.
- कमी असलेल्या गोष्टी पाहणे.
- गुणा ऐवजी दोष पाहणे.
- प्रकाशाऐवजी काळोखाकडे पाहणे.

नकारात्मक लोक अंधार किंवा सावल्या निर्माण करण्यासाठी सुर्य उगवतो असा विचार करतात. तर सकारात्मक लोक रात्रीच्या अंधः कारातही उषः काल दडलेला आहे असा विचार करतात. नकारात्मक लोक जीवनातही मरत राहतात तर सकारात्मक लोक मरण्याचाही उत्सव बनवतात ! संत तुकाराम महाराज एका अभंगात म्हणतात, माझे मरण पाहिले मी डोळा, तो जाहला सोहळा अनुपम्य

राजारामाचा जन्म

राजाराम महाराजांचा जन्म राजगडावर झाडा, तेव्हा शिवाजी महाराज युद्ध मोहिमेवर गेले होते. बातमी कळल्यानंतर महाराज राजगडावर परत आले. पण पाहतात तो सगळीकडे अवकळा पसरली होती. सर्वांनी मानाखाली घातल्या होत्या. पुत्रजन्म होऊनही गडावर आनंदाचे वातावरण नव्हते. सर्वजण सुतकी चेहऱ्याने वावरत होते. महाराजांनी ते सर्व पाहिले व त्याचे कारण काय हे विचारले तेव्हा त्यांना सांगण्यात आले की, मुलाचा जन्म पालथा झाला आहे. मुलगा पालथा जन्माला येणं हे अशुभ लक्षण आहे, अशी त्यांची मान्यता होती. महाराज म्हणाले बस्स इतकचं ! अरे ! ही तर आनंदाची गोष्ट आहे. मुलगा पालथा जन्मला तो दिल्ली पातशाही उलथुन पालथी घालील ! प्रत्यक्ष शिवाजी महाराजांनी तो अर्थ सांगितल्यामुळे नंतर गडावर नक्षारे वाजू लागले. हत्तीवरुन साखर वाटली. सगळीकडे जल्लोष करण्यात आला..! घटना तिच होती. पण तिच्याकडे पाहण्याचा दृष्टिकोन बदलला की तिचे मुल्य बदलते.

तथागत भगवान गौतम बुद्धांचा दृष्टिकोन

आपल्याला माहितच असेलच की, भारतातून बौद्धधम्म प्रसारासाठी सर्वात प्रथम गौतम बुद्धांनी आपले शिष्य परदेशात पाठवले. गौतम बुद्धाने प्रथम जक्षाला धम्माची शिकवण दिली.

तथागत बुद्धांना एक शिष्य परदेशात धम्मप्रचारासाठी धम्मप्रसारासाठी जाण्यास बुद्धाची परवानगी मागण्यासाठी आला. तेव्हा तथागत बुद्ध त्याला सांगतात. हे फार कठिण काम आहे. लोक तुला विरोध करतील. तेव्हा शिष्य म्हणाला. माझा निश्चय ठाम आहे.

तथागत बुद्ध : लोक तुझी निंदा करतील.

शिष्य : मी समजेन बरे झाले, मला ते मारीत नाहीत.

तथागत बुद्ध : लोक तुला मारतील.

शिष्य	:	मी समजेन बरे झाले, लोकांनी माझे अवयव शाबूत ठेवले.
तथागत बुद्ध	:	लोक तुझे हात पाय तोडतील.
शिष्य	:	मी समजेन बरे झाले, मला जिवतर मारले नाही.
तथागत बुद्ध	:	लोक तुझा जिव घेतील.
शिष्य	:	बरे झाले ! या जगातून माझी सुटका होईल !

मग तथागत भगवान बुद्धांनी त्याला परवानगी दिली.

या गोष्टीचे तात्पर्य एकच की, वाईट काय घडले किंवा घडलं याच्यावर लक्ष देण्यापेक्षा त्यातूनही चांगलं काय झालं, याचा विचार करायचा.

समजा तुमची गाडी घर थोड्या अंतरावर राहिलं असताना मध्येच बंद पडली. तुमची प्रतिक्रिया काय राहिल ? अशावेळी अनेक माणसं गाडीवर, स्वतः वरराग काढीत बसतात. सकारात्मक माणूस म्हणले, चला ! तरी बरं झालं गाडी शहराजवळ येऊन बंद पडली ! आडरानात बंद पडण्यापेक्षा हे अधिक चांगलंच नाही का ?

समजा, गाडी आडरानात मध्यरात्रीची बंद पडली. अशावेळी अनेकांचे हात-पाय गळुन पडतात आत्ता काय करायचं ? त्याक्षणी हा प्रश्न डोंगराएवढा मोठा होतो. कोणत्याही परिस्थितीत काहीतरी करता येतच, तेच करायचं ! अगदी शेवटी आडरानात उभं राहू रात्रीचं सौंदर्यतुम्ही कधी मुद्दामहु माहिलय ? ते पाहत बसायचं. त्या सौंदर्याने तुम्ही फुलून याल. मग वाटेल. गाडी आडरानात रात्रीचीच बंद पडली हे बरं झालं ! त्यामुळचं सृष्टीतील अफाट सौंदर्यांची अनूभुती कशी घेता तर समजा, बरं झालं ! कोणीच नव्हतं निदान चोराच्या रुपानं माणसाची संगत तरी झाली ! चोरांनी पैसे नेले ! बरं झालं मारलं नाही ! मारल ! बरं झालं ! जीव मारलं नाही ! कोणत्याही गोष्टीत काहीतरी बरं असतचं तेच पहा .....

अनेकांना रात्रीचं आडरानातून जाताना भूतांची भीती वाटते. त्यांनी समजावं बरोबर कोणीच नसताना निदान भूतांची तरी संगत आहेच. भूत चांगली साथ देतात ! भूतानं झपाटल्याशिवाय माणूस काही भव्य दिव्य करीतच नाही ! तुमचं ध्येय हे भूतचं असत. त्यानं झपाटल्याशिवाय ध्येयप्राप्त होत नाही. म्हणूनच एकनाथ महाराज म्हणतात, मला भूतानं झपाटलं ! भूत चांगली असतात. बरिचं भूतं सज्जनही असतात !

सकारात्मक बनण्यासाठी

१) सकाळी उठण्याची पद्धत बदला. रोज सकाळी उठताना थकलेले कातावलेले न राहता प्रसन्न वाटले पाहिजे. त्यासाठी लवकर झोपायची व लवकर उठायची सवय लावून घेतली पाहिजे. उठल्या उठलया विषाचे कण घरोघरी नियमाने टाकणारे वृत्तपत्रन पाहता जगाच्या कल्यासाइी प्रभूची (मानत असाल तर नाहीतर १० वेळा दीर्घ श्वास घ्या.) प्रार्थना करा. तुमच्या शत्रुचेही (असेल तर) चांगलं होऊ दे, असं मनापासून म्हणा ! चांगले विचार देणारं पुस्तक थोडं वाचा किंवा चांगली गाणी, अभंग, लावणी किंवा उत्साह वाढवणारी कॅसेट ऐका.

२)प्रसन्नमुद्रेने दिवसाची सूरुवात करा. उठल्या, उठल्या खेकसू नका , कावू नका, मन उत्साही व प्रसन्नठेवा.

माझा आजचा दिवस चांगला जाणार आहे. मी चांगलाच आहे, आणखी अधिक चांगला होणार आहे, हा दिवस आनंददायी व प्रसन्नअसा जाणार आहे, असे मनाला म्हणा.

३)अंघोळ करताना उल्हासितपणे करा. अंघोळ करताना उत्साह वाटू द्या. गाणे गात-गात अंघोळ करा. आपण खुश असतो म्हणून गातो. हे जितकं खरं आहे. तितकचं आपण गातो म्हणून खूश राहतो. हे ही खरं आहे.

४) नाष्टा जेवन उत्साह पूर्वक करा. चांगल्या गोष्टीच बोला. नकारात्मक शब्द वापरू नका. आनंदी राहा व वातावरणही आनंदी राहील असे पाहा. तुमचा संपूर्ण दिवस आनंदात जाऊ लागला तर अख्खे जीवन दिवसांनीच बनलेले असते. त्यामुळे संपुर्ण जीवन आनंदी राहते. नेहमी प्रसन्न रहा. प्रसन्न हृदयात नेहमीच उत्सव सुरु असतो. तूम्हाला ज्याने कशाने आनंद वाटेल त्या गोष्टी दिवसाच्या प्रारंभी करा व दररोज ध्येयाच्यादिशेने किमान एक पाऊल तरी पूढे जा. तुम्हाला जिथंपर्यत रस्ता दिसतोय तिथपर्यंत जा. तिथ पोहचल्यानंतर तिथुन पुढचा रस्ता दिसु लागेल. जागेवर बसून संपूर्ण रस्ता कधीच दिसत नाही.

५) कुणावरही टिका करु नका. निंदा तर नकोच नेहमी चांगले तेवढेच बोला. जमेच्या चांगल्या गोष्टी जाणीवपुर्वक पहा.

६) नविन शिकत रहा. प्रत्येक घटना व व्यक्तिकडुन परिस्थितीकडुन काहीतरी शिकता येतं. प्रत्येक ठिकाण म्हणजे शाळा होय. निसर्ग हे एक उघडं पुस्तक आहे. ज्ञानाचा झरा आहे. काही लोक ज्ञानाची तान भागविन्यासाठी येतात काही लोक एखादा घोट घेतात, काही चूळ भरून जातात, तर काही फक्त पाय धुवुन घेतात! तुम्ही काय करता ? शिकून परिवर्तन घडवायला हवं हे परिवर्तन स्वत:मध्ये घडवायचं आहे. स्वत: विषयी सकारात्मक आत्मप्रतिष्ठा निर्माण करुन हे जग चांगल बनवा, राहण्याच्या लायकीचं बनवा.

७) क्षुद्र माणसाशी झगडण्यात वेळ व शक्ती खर्च करु नये. कुत्रा भुंकतो व हत्तीचालललेलाच असतो. कुत्र्याच्या अंगावर तुम्ही भुंकलात की तुमच्यात व त्याच्यात काही फरक राहत नाही. प्रतिस्पर्ध्याचावार अडवण्याऐवजी बाजु देऊन पुढे निघुन जा. तुम्हाला पुढे जायचं आहे. क्षुद्र व्यक्तिशी लढताना आपणासही त्याच्या पातळीतर जावं लागतं मग तो व तुम्ही यात फरकच उरत नाही. तुम्ही त्यांच्या पैकीच होता. विल्यम जेम्स् म्हणाले होते, जीवनात परिवर्तन घडवायचं असेल तर लगेच सुरूवात करा व प्रत्येककाम धडाडीने करा .

एक कृती कार्यक्रम

तुम्हाला ज्यांचा राग येतोय व्देष वाटतोय. अशा व्यक्तिचे गूण व दोष लिहून काढा. दोषाचा कागद फाडुन टाका व जाळुन टाका आणि विसरुन जा.

गुण मनापासुन स्विकारता येताहेत का ते पहा व ते नकी स्विकारा.

संकलन
प्रकाश गिरमाजी खंदारे
एम.ए. द्वितीय वर्ष

१२. शोध आनंदाचा

प्रिय, रसिक.

नववर्ष आपणा सर्वाना आंनदाचे जावो !

हि शुभेच्छा आपणांस दिल्यानंतर साहजिकच आपण म्हणणार की, हि काय वेगळी शुभेच्छा आहे. कारण आपण सर्व आनंदाच्या शोधात आसतोच. परंतु आज मी ज्या आनंदाविषयी, सुखाविषयी तुमच्याशी बोलणार, तो म्हणजे स्वत:च्या आतला आनंद जो आपणा- जवळ आहे. त्याचाच शोध घेण्यात आपला वेळ जातो. आपणापैकी बहुतांश लोकांच्या दु:खाचे कारण स्वत:चे दु:ख असुन दुसरा माझ्यापेक्षा जास्त सुखी किंवा आनंदी का आहे? हे आहे. सगळेच असे असतात असे नाही. पण स्वत:ला विचारुन बघा तुम्हाला तुमच उत्तर भेटुन जाईल, कारण आपण सगळयांना जरी खोट बोललो तरी स्वत:ला खोट कधीच बोलु नाही शकणार.

सुखाचा शोध ही मानवाच्या आदिम प्रवृत्तीपैकी एक आहे. युगे बदलली, भौतिक साधनांची रेलचेल झाली. गतिमानता जीवनाचा स्थायी भाव झाला, जो नजरेसमोर आहे. तो पर्यंत तो तुमच्या-आमच्या मनात आहे. Out of sight is out of mind हा काळाचा महिमा आहे असे म्हणतात. तसे पाहीले तर गतीचे दोन आपत्ये आहेत, प्रगती आणि दुर्गती. प्रगतीसोबत आपल्या जीवनाची नाळ जुळविणारा व्यक्ती केव्हा दुर्गतीच्या आहारी जाईल. हे सांगता यायचे नाही. आजच काय आपण रोज सकाळी ज्या व्यक्तीला नमन करुन आपली दिनचर्या सुरु करावी, आपला आदर्श मानावा आणि सायंकाळी त्याच आदर्शाचे पतन पाहायचे असा हा काळ आहे. आशा या स्थितीमुळे सामान्य माणुस व्दिधा मन-स्थितीत येतो,की सत्य काय व असत्य काय ? मी कशाची कास धरु, त्या वेळी पुन्हा मला सांगावेसे वाटते की, प्रत्येक गोष्ट माणसाने सद्‌विवेक बुद्धीने पाखुन घेतली तर पश्चातापाची वेळ येणारच नाही. एक चार सुत्रीत सुत्र आहे पटतय का ते बघा Bare, Care, Share and Dare... मी माघुन सुरुवात करते व Dare पासुन सुरुवात करुयात Dare म्हणजे हिमंत, हिमंत करा, खरे बोलण्याची, वाईटाला वाईट व चांगल्याला चांगले म्हणण्याची. नकार देण्याची सवय करा, मित्राला वाईट वाटते म्हणुन एकदा सिगारेटचा कश घेतला आणि लागलीच सवय, दारु पिली म्हणुन गेलेच त्याच्याच आहारी. मैत्रींनीना वाईट वाटेल म्हणुन घरच्यांना न सांगता किंवा कित्येकदा खोटे बोलुन गेल्याच पिक्चरला किंवा कुठे दुसरीकडे ही. आईवडील विश्वास ठेवुन आपल्यावर भरोसा करुन आपल्याला आपल्या मर्जीने वागु देतात. रात्री मित्राच्या इथे किंवा मैत्रीणीच्या इथे अभ्यासाला चाललोत सागुन नाईट पार्टर्यांना जायच. त्यांच्या विश्वासाचा अशा प्रकारे घात. मला माहीत आहे की सगळेच असे नसतात, पण यावरही विचार करण्याची वेळ आलीय आता.का आपण नाही म्हणु शकत नाही त्यांना तोंडावर म्हणा नाही मला आस काही आवडत नाही माझ्याच्याने असे खोट बोलन होणार नाही. म्हणुन be Dareful हिमंत करा. खरे बोलण्याची नाही म्हणण्याची थोडासा त्रास होईल पण हिमंत तर करुन पाहा. दुसरे आहे Share. Share करा आपल्या मित्रासोबत, आई-वडिंलासोबत आपल्या मैत्रीणीसोबत चांगल्या गोष्टी, चांगली पुस्तके, चांगले चित्रपट, चांगले नाटक याबाबत चर्चा करा. आत्ममग्न होऊ नका बोला आपल्या समस्या, आनंद, दु:ख सर्व आपल्या माणसाना सांगा. सांगितल्याने मार्ग निघतो. कधीही कोणतेही काम करायचे असल्यास त्या विषयी घरात आपल्या चांगल्यामित्र-

मैत्रिणीमध्येचर्चा करा व त्या विषयी माहीती जाणुन घ्या.

असेच चांगल्यासाठी स्वत:शी, इतरांशी भांडा, बोला, चर्चा करा; पण अबोला धरु नका कारण, गोष्ट चांगली असेल तर त्याची हर जागी चर्चा करा. असेल वाईट, तर तीला मनात ठेवुन मग तीला चांगली करा. आपली कुटूंबव्यवस्था उध्वस्त होण्याच्या मार्गावर आहे. आज-कालच्या धकाधकीच्या जीवनात घरातल्या मुलामुलींना सुनांना नोकरी आणि तीही वेगवेगळ्या ठिकाणी मुळ गावी त्या मुळ ठिकाणी फक्त आई-बाबा. कधीतरी वर्षातुन एक ते दोन वेळेस सुटूटीतच सगळे एकमेकांना भेटतात.

भावंडानी कधीतरी सुट्टीला जमल्यावर सगळ्यानी रात्री एकाच खोलीत गादया घालुन लोळत मध्यरात्रीपर्यंत गप्पा माराव्यात, सकाळी उठुन जवळच्या एखादया टेकडीवर फिरायला जाव किंवा आईला एखादया खास पदार्थाची फर्माईश करावी अशी चित्र घरच्या त्या आईच्या डोळयापुढे आसतात. हि ओढ, हा आनंद जनु नाहीसा झालाय. ही ओढ हा आनंद आपल्याला जागवायला हवा, आत्मसात करायला हवा पण तसं काहीच होत नाही सगळे जण आल्या आल्या पहिला आर्धा पाऊण तास गप्पा टप्पा झाल्यावर, पांगापांग सुरु होते, जो तो स्वतः साठीयातल्या त्यात स्वतंत्र खाजगी जागा शोधायला लागला आणि अशातच आनंद हारवायला लागलायं. हि तर एका कुटूंबाची अवस्था झाली आपल्यामध्येही असं काही तरी होतच असतं म्हणुन नात्यात दुरावानिर्माण होतो. म्हणून नात्यांची जपवणुक करा. खरा आनंद त्यातच आहे.

तिसरे आहे Care. Care काळजी घ्या. काळजी घ्या स्वतः चीइतरांची, नात्याची, रक्ताची आणि प्रेमाच्या नात्यांना संपत्तीपेक्षाही जास्त महत्व द्यायला हवं. कारण सांगायच झालं तर माणसाला माणुसपण देण्याची ताकद फक्त नात्यांमध्येचआहे. त्याची जपवणुक करणे. आपले कर्तव्य आहे. आणी आपण त्यांची जपवणुक ही केलीच पाहिजे.

ती हर एक गोष्ट जुनी लक्षात आहे माझ्या
वडिलांनी जे शिकवल तोंडी सगळं लक्षात आहे माझ्या
जमाना झाला आजीला जग सोडून
पण त्यांनी सांगीतलेल्या त्या पऱ्याच्या गोष्टी लक्षात आहे माझ्या.

हि जपवणुक करणे तुम्हाला तुमच्या संकटाच्या काळी उभे राहण्यास ताकद देईल, हिंमत देईल, म्हणून त्यांची काळजी घ्या.

चौथे आहे Bare. सहन करा. सहन करा जीवनात अनपेक्षीतरीत्या येणाऱ्या समस्या, दु:ख, अपघात, प्रियजनांचा वियोग याला हिंमतीने तोंड द्या. दुसऱ्याच्या दु:खाशीची तुलना करा, तुमचेच दु:ख तुम्हाला कमी वाटेल. माझ्यासोबतच असे व्हायला नको होते, असे माझ्या सोबतच का झाले ? मीच आहे दुनियात जीला/ज्याला सगळयात जास्त दु:ख तोंड द्याव लागत माझ्या सोबतच अस का व्हावं ? मग काय दुसऱ्यासोबत व्हायला पाहिजे होत का ? मी तर कधी कुणाचे वाईट केले नाही. मग माझ्या सोबत असे का झाले असेल ? असेच प्रश्नयेतात ना तुमच्या मनात जेव्हा काही गोष्टी होतात तुमच्या मना उलट. जगामध्येकाही गोष्टी आपल्या हाती नसतात. म्हणुन अनपेक्षीतरीत्या घडणाऱ्या घटनांना हिंमतीने तोंड द्या. नियतीच्या अपघाताला

कधीही बळी पडू नका. स्वतः ला सावरा, ज्या उत्साहाने तुम्ही आयुष्यातील आनंददायी घटनांचा स्विकार केला तेवढ्याच हिंमतीने दु:खांना तोंड द्या. स्वतः विषयी व इतरांविषयी कमी अपेक्षा बाळगा. तुमच्या दु:खाचे प्रमाण आपोआप कमी होईल. हा काही एकदम विरक्त होण्याचा सल्ला नाही. परंतु जीवनाच्या आपाधापीमध्ये आपण छोट्या छोट्या गोष्टीमधील मोठेमोठे आनंद गमावुन बसलो आहोत. आमच्याकडे पाहुणे म्हणून कुणी येत नाही. आणी आम्ही कुणीकडे पाहुणे म्हणुन जात नाही. असे अभिमानाने सांगण्याचा हा काळ आहे. परंतु आपण किती मोठ्या आनंदाला मुकतो आहोत याची कल्पना आपल्याला नाही.

प्रेमाचे कधी मनात स्वप्न नाही येत.
पहिल्या प्रमाणे आता घरी पाहुणेही येत.
दररोज फरिश्ते तर येतात मला भेटायला
पण माझ्या दरवाजावर आता कधी माणुसकीची माणसं नाही येत.

म्हणून तर जीवनाचा आनंद रोजच्या छोट्या छोट्या घटनामध्ये, मित्रांमध्ये, नात्यांमध्ये आहे. त्यांच्याशी जवळीक केली तर आपोआपच आल्या आनंदामध्ये वृद्धी होईल. यात काही शंकाच नाही.

आपण काय करतो, कोणामुळे करतो कोणासाठी करतो आणि सगळयात महत्वाचं म्हणजे आपण करतो ते काम आपण कशासाठी करतो हे सगळयात महत्त्वाचं आणि आपण जे काम करतो त्यातुन आपल्या आणि आपल्या परिवाराला काही आनंद काही लाभ होतोय का ते बघा. जर आपण करणाऱ्या कामातुन सगळे दु:खी असतील आणि फक्त आपणच आनंदी आसु तर तो आनंद काय कामाचा, कारण सगळयासोबतचा आनंद आणि एकटा दु:ख कठ आनंद फार वेगळा. जेवढा आनंद एकट्या एकट्यात होतो, तो सगळयासोबतच दुगुणीत होतो आणि आपल्या आनंदात भर पडते.

त्यामुळे आजपासुन आपण सगळे जण जीवनाच्या प्रत्येक क्षणाचा मनापासुन आनंद लुटुया व जीवनाचा प्रत्येक क्षण तो छोटा आसो वा मोठा त्याला अविस्मरणीय बनवण्याचा प्रयत्न करुयात. प्रत्येक दु:खात सुख, आनंद शोधुया. मग बघा आपण दु:ख माखीतलं तरी आपल्याला सुखच मिळेल.

....So be Happy....

सुरेखा दिलीपराव जावडे
(बि.कॉम. द्वि.वर्ष)

१३. आण्णा हजारे

ज्येष्ठ समाजसेवक आण्णा हजारे यांना ओळखत नसलेला व्यक्ति निराळाच. आण्णा महाराष्ट्रातच नव्हे तर भारतात ज्येष्ठ समाजसेवक म्हणून ओळखले जातात. हि ओळख उगीच मिळाली नाही, तर राळेगणसिद्धीपासून ते मुंबई दिल्लीपर्यंत संघर्ष करीत आपल्या आंदोलनातून त्यांनी आपले व्यक्तिमत्व उभ केलं आहे. (नाही तर कोणीही उठाव स्वतः ला सामाजिक कार्यकर्ता/समाजसेवक म्हणून घ्याव ही जणू फॅशनच झाली आहे.) आण्णांनी त्याग, सचोटी, प्रयत्न आणि संघर्षातून अनेक आंदोलने यशस्वी केली आहेत.

डोक्यावर गांधी टोपी अंगावर कुडत व धोतर असे साधे राहणीमान असले तरी विचार मात्र प्रगल्भ व दूरदृष्टीआहेत. आण्णांना सामाजिक, सांस्कृतिक व राजकीय प्रश्नांचे चांगले ज्ञान असल्याने त्यांच्या विचारात दूरदृष्टीपणा व प्रगल्भता आली आहे. साधी राहणी व उच्च विचारसरणी हे गांधीजींचे तत्व आण्णांना तंतोतंत लागू होत.

असे म्हणतात ते आण्णांच्या दृष्टीने खरेच आहे. आण्णांचे विचार जागृती स्वरूपात मानवता दृष्टीपुढे ठेवून प्रस्तुत करतात. पण काम मात्र स्थानिक पातळीवर स्थानिकांच्या समस्या सोडविण्यासाठी करतात. नुसत जग बदलण्याच म्हटल्यानं जग बदलत नाही तर त्यासाठी स्वतः ला आणि भोवतालच्या परिस्थितीला बदलावं लागत. मग नंतर जग बदलायच्या दृष्टीने कृती करावी लागते. नाही तर आज समाज परिवर्तनाच्या बाता मारणाऱ्यांची ही अवस्था असते की, भाषणामधुन मात्र अस केल पाहिजे. तसं केलं पाहिजे, तेंव्हा समाजपरिवर्तन होईल असे सांगतात. स्वतः मात्र कृतीशून्य असतात. पण आण्णा स्वतः कृती करतात मग दुसऱ्याला सांगतात. आज तर आण्णाने करण्यासाठी उभ केलं आहे. म्हणून आज आण्णांच्या आंदोलनात मैं आण्णा हूँ असा मजकूर लिहीलेली टोपी घालून जनता आंदोलनात सहभागी होते. ही प्रेरणा जनतेला आण्णाच्या व्यक्तिमत्व व कार्यातून मिळाली.

आण्णा हजारेंची जन्मभूमी ही कर्मभूमी राळेगणसिद्धी राहिली आहे. आण्णाच जन्म नगर जिल्ह्यातील राळेगणसिद्धीत झाला. लहानपण सर्वसाधारण मानसासारखेच गेले आण्णांच्या मातोश्री लक्ष्मीबाईंनी केलेल्या संस्कारातूनच त्यांचे व्यक्तिमत्व घडत गेले. आण्णांच्या बालपणी आईवडीलांनी एवढे संस्कार केले की, त्याची शिदोरी आयुष्यभर पुरेल एवढी आहे. आण्णांवर जसा त्यांच्या मातोश्री लक्ष्मीबाईंचाप्रभाव आहे तसाच स्वामी विवकानंद आणि म. गांधी यांचा सुद्धा प्रभाव आहे.

आण्णा पुढे सैन्यातभरती झाले. तेंव्हा कोण्या एका ज्योतिष्याने अशी भविष्यवाणी केली असती की, हा किसन बाबुराव हजारे पुढे देशाचा आण्णा हजारे होईल. तर त्या ज्योतिष्याला लोकांनी वेड्यात काढले असते. पण मत परिवर्तनासाठी काही घटना कारणीभूत ठरत असतात. प्रत्येक महापुरूषाच्या आयुष्यात मतपरिवर्तन होत असते तसेच आण्णांच्या जिवनात सुद्धा झाले. आण्णा सैन्यातूनसुट्टी घेवुन परत येत होते. तेंव्हा त्यांना दिल्ली रेल्वे स्टेशनवरील एका बुक स्टॉलवर विवेकानंदांचे आकर्षक चित्र असलेले पुस्तक दिसलं. साहजिकच आण्णाच त्या पुस्तकाकडे आकर्षित झाले.ते पुस्तक होत स्वामी विवेकानंदाचे विचारकार्य त्यांनी ते विकत

घेतले. ते पुस्तक घेवुन गावाकडे आले. गावाकडे आल्यावर त्यांनी ते संपूर्ण पुस्तक वाचून काढले. ते पुस्तक जस जस वाचत गेले तसतस त्यांना स्वामी विवेकानंदाचे कार्य आणि तत्वज्ञान जाणून घेण्याची गरज वाटू लागली. या वाटण्यातून आण्णांनी स्वामी विवेकानंदाचे सर्व तत्वज्ञान वाचून काढले.

सुट्ट यासंपल्यावर ते पुन्हा देश संरक्षणासाठी सिमेवर गेले पण डोक्यात मात्र विवेकानंदाचे विचार घुमत होते. आत्मा म्हणजे काय? जन्मसंस्कृती काय आहे? असे अनेक प्रश्न डोक्यात थैमान घालत होते. अशातच १९६५ भारत-पाकिस्तान युद्धाला सुरूवात झाली. या युद्धात ११ डिसेंबर १९६५ रोजी खेमकर सिमेवर आण्णाच्या वाहन ताफ्यावर पाकिस्तानाच्या हवाई दलाने हल्ला केला. त्यात आण्णांचे कार्य सहकारी शहीद झाले आण्णाला एक गोळी खरचटून गेली. आण्णासुदधा जखमी झाले. वैद्यकीयउपचाराने ठिक झाले. पण हे जीवनदन आण्णाच्या डोक्यात अधिकच थैमान घालत होते. या हल्यात माझे सर्व सहकारी शहिद झाले व मी एकटाच कसा काय वाचलो? याचे कारण काय? यामागे नियतीचा संकेत तर नाही ना? ही दैवीकृपा तर नाही ना? असे अनेक प्रश्न डोक्यात धुमाकूळ घालत होते. याची उत्तरे विवेकानंदाच्या तत्वज्ञानात ते शोधू लागले. तेंव्हा आण्णाला विवेकानंदाच्या आयुष्यातील एक प्रसंग आठवला.

एकदा स्वामी विवेकानंदाला नदीच्या पलीकडील तिरावर जायचे होते. पण नाव नदीच्या पलिकडच्या तिरावर गेली होती. स्वामीजी त्या नाव्हेची वाट पाहत उभे होते. त्यावेळी तेथे एक साधू महाराज आले आणि विवेकानंदाला म्हणाले, अस तू जर साधयासाधयागोष्टींसाठी थांबू लागला. तर कस होईलं तुझ?

. तू फार मोठा आधयात्मिकगुरू व तत्वत्तानीआहेस आणि ही साधी नदी ओलांडू शकत नाहीस? हे एवढं बोलनू साधू महाराज चक्क नदीवर चालायला लागले. पाण्यावर चालून पुन्हा विवेकानंदापासी आले. विवेकानंदाला साधु महाराज म्हणाले, कोणी नुसते अमेरिकेला जावुन व भाषण देवून स्वामी बनत नाही त्यासाठी तपस्या आणि धयानाची आवशयकता असते. या साधुचा चमत्कार पाहुन स्वामीजी चकिल झाले. विवेकानंद साधु महाराजाला म्हणाले, साधू महाराज ही शक्ती आपण कुठून मिळवली तेंव्हा साधु मोठ्या गर्वाने म्हणाले, ही शक्ती उगीच मिळाली नाही? यासाठी मला हिमालयात जावुन तीस वर्षे तपशचर्या करावी लागली. साधुचे बोलणे ऐकल्यावर विवेकानंद जोरजोराने हसायला लागले. आता तुम्हाला वाटेल यात हसण्यासारखे काय आहे? विवेकानंद स्मित करून साधुला म्हणाले, साधु महाराज, या शक्तीवर खरच मी खुपच प्रभावित झालो आहे. पण नदी ओलांडण्याचे काम नावेने दोन रूपयात हावू शकते, एवढ्यासाठी तुम्ही तुमच्या आयुष्याचे तीस वर्षे का वाया घातले? तेच वर्षे तुम्ही एखादी औषधी शोधण्यासाठी रोग यांचीसेवा करण्यासाठी, मानवतेची सेवा करण्यासाठी घालवले असते तर त्यांचे आयुष्य सार्थक झाले असते.

म्हणून स्वामी विवेकानंदाच्या तत्वज्ञानाने प्रभावित झालेल्या आण्णाने संन्यास घेवुन आत्म्याचा शोध घेण्याचा प्रयत्न केला नाही. परमात्मा कोण आहे? कसा आहे? याचासुद्धा शोध घेण्याचा प्रयत्न केला नाही. तर घर सोडून मानवतेच्या सेवेतच परमात्मा पाहिला. मानवतेची सेवा करण्याचा मनामधये पक्का निर्धार केला. ऑक्टो १९७५ मधये सेवानिवृत्त झाले आणि समाजकल्याण, समाजहित, मानवहित या कार्याला आण्णांनी जीवन समर्पित केले.

निवृत्त झाल्यावर आण्णांनी पहिल्यांदा गावात विकासाच पहिल पाऊल टाकल ते यादवबाबांच्या मंदिराच्या बांधनीपासून, १९७५ मध्ये आण्णा सैन्यातून निवृत्त झाल्यावर जो काही भविष्यनिर्वाह निधी मिळाला होता तो यादवबाबा मंदिराच्या जिर्णोद्धारासाठी त्यांनी वापरला. या कार्यात गावातील लोकांची मदत घेवून श्रमदानाची संकल्पना गावात रूजवीली. या सहकार्यातून, श्रमदानातूनच यादवबाबांच्या मंदिराची सुंदर इमारत उभारली गेली. या कार्याच्या पाठीवर आण्णांनी क्रांतीकारी पाऊल उचलले ते म्हणजे गावातून अस्पृश्यता हद्दपार करण्यासाठी यादवबाबांच्या मंदिरामध्ये गौतम बुद्धांचे भिंती चित्र काढून सर्व धर्म समभावनेचा संदेश त्यांनी जनतेला दिला. गावातील श्री सदाशिव मापारी, कै, विठ्ठलराव उक्षले, भाऊसाहेब औटी, तुकाराम गांजरे, रामभाऊ उगले या ज्येष्ठ मंडळीच्या सहाय्याने गावातून अस्पृश्यता हद्दपार केली. या कार्यातून जगाला सर्व धर्म समता याची शिकवण दिली. या आण्णांच्या कार्यामुळे समाजपरिवर्तनातील पाऊल टाकले गेले. हजारो वर्ष चालत आलेल्या जातीभेद, उच्च निच भेद, अस्पृश्यता बरावाईट रूढी परंपरांना छेद देवून त्यांनी समाजात मानवतेची तत्वे रूजविली.

शिक्षणाशिवाय भारतीय समाजात परिवर्तन होवूच शकत नाही. शिक्षण माणसाच्या सर्वांगीण विकासासाठी अत्यंत आवश्यक असते. ज्या राळेगणसिद्धीमध्ये क्वचितच एखादा साक्षर व्यक्ती आढळत होता. त्या राळेगण सिद्धीत आण्णांनी विद्यालय काढण्याचा निर्णय घेतला. मग शाळेच्या मान्यतेसाठी आण्णा नगरच्या जिल्हा परिषदेपासून ते मुंबईच्या मंत्रालयापर्यंत उंबरठे झिजवीत होते. पण सरकारी अधिकारी त्यांना दाद देत नव्हते. जो खरच समाजातील तळागाळाच्या विद्यार्थ्यांपर्यंतच शिक्षणाची गंगा नेऊ इच्छितो त्यांच्या शाळेला मान्यता मिळत नाही. मात्र शिक्षणाचा व्यापार करणाऱ्या शिक्षण संस्थांना मात्र तात्काळ मान्यता मिळते. आण्णाच्या निखळ प्रत्यनातून यश मिळत नव्हते. म्हणून १९८० मध्ये नगरच्या जिल्हा परिषदेसमोर आण्णा व गावच्या दोन तिनशे नागरीक उपोषणाला बसले. या आण्णाच्या उपोषणापुढे सरकारला नमते घेवुन शाळेला मान्यता द्यावी लागली. अवघ्या १८० मुलांवर सुरू झालेल्या श्री संत निळोबाराय माध्यमिक व उच्च माध्यमिक शाळेत आज ९०० विद्यार्थी ज्ञानार्जन करीत आहेत. या शाळेत आण्णाच्या विचारातून बलसंवर्धन, शील संवर्धन, श्रमसंस्कार, देशप्रेम व प्रज्ञाविकास ही पंचसुत्री राबवून विद्यार्थ्यांच्या सर्वांगीण विकास करण्यास सुरूवात केली.

आण्णाची नापास मुलांची शाळा हा तर महाराष्ट्रासाठी नवीनच उपक्रम. महाराष्ट्रात हुशार विद्यार्थ्यांना आपल्या संस्थेत प्रवेश देवुन आपल्या संस्थेची गुणवत्ता वाढवण्याचे उपक्रम जोमात चालू असतात. जे दहावीत नापास झाले किंवा कमी टकेवारी पडली असतांना संस्था प्रवेश देत नाहीत. हुशार मुलांची टकेवरी वाढविणे किंवा हुशारांना हुशार करणे हे काम शिक्षकांना ही तेवढे अवघड नसत. मात्र कमी हुशार विद्यार्थ्यांना आपल्या भाषेत ढ विद्यार्थ्यांना हुशार विद्यार्थ्यांच्या रांगेत आणुन बसवण हे शिक्षकांसाठी फार अवघड काम असत. ते अवघड जोखमीचं काम आण्णा व त्यांच्या शिक्षणसंस्थेतील शिक्षकांनी स्विकारलं. व महाराष्ट्रातील नव्हे तर देशातील पहिली नापास मुलांची शाळा राळेगणसिद्धीला उभारून विद्यार्थ्यांना गावताच राहण्याची सोय उपलब्ध करून दिली गेली. विद्यार्थ्यांच्या क्रिडांगण विकासासाठी शाळेसमोर छोटेशे क्रिडा संकुलन उभारले आहे.

प्रसिद्धीपासून दूर असलेले कोणालाही महित नसलेले भकास, उजाड असे गाव आण्णांच्या कल्पनेतून

सुंदर व आदर्श गाव म्हणून जगापुढे आले आहे. असे हे राळेगणसिद्धी पुणे-नगर राज मार्गावरील पारनेर फाट्यापासून ५ कि.मी. अंतरावर आहे. आमचा रस्ता चुकला होता म्हणुन तुमच्यासाठी ही माहिती असे स्वप्नातलं गाव साकारण्याचा आण्णाची आता जग प्रशंसा करीत आहे. या गावासाठी समाजासाठी व मानवतेसाठी कार्य केल्याने आण्णावर जगातून पुरस्काराचा पाऊस पडत आहे. कृषीभूषण, पद्मश्री, पद्मभूषण, मॅन ऑफ द इरर, रोटरी मानवता सेवा, वॉशिंगटन स्थित, केअर इंटरनॅशनल, द. कोरीयाचा इंटरनॅशनल ट्रान्सफर्शी, वाशिंगटन स्थित बँकेचा जितगिल असे जवळजवळ १०४० पुरस्कार मिळाले आहेत. हे सर्व पुरस्कार राळेगणसिद्धीत पहावयास मिळतात आण्णाचे भ्रष्टाचार विरोधात जिवनभर संघर्ष केला आहे. माहितीचा अधिकार, ग्रामसभेला ज्यादा अधिकार, जनलोकपाल असे महत्वाचे कायदे दबावतंत्रांच्या माध्यमातूनसरकारकडून करवून घेतले.

आण्णा हजारेचे राळेगणसिद्धी गावाकडून आदर्श घेवून प्रत्येक नागरीकाने त्या गावासारखे आपले गाव बनविण्यचपा प्रयत्न केला तर गाव समृद्ध होईल. गाव समृद्ध झाल्याने खेड्याचा भारत देश समृद्ध व सामर्थ्यशील बनेल. श्रमदान ,नस बंदी, नशाबंदी, चाराबंदी ही आण्णाची पंचसूत्री सर्व गावांनी स्विकारली पाहिजे अस म्हणतो तसच माझ गाव राळेगणसिद्धी असे म्हणून त्या गावासारखे आपले गाव निर्माण करण्याचा प्रयत्नकरावा.

आण्णाच्या या भव्य व दिव्य कार्याकडे पाहिल्यावर अहिंसेच्या मार्गाने स्वांतत्र्य मिळवून देणारे जगातील एकमेव असे म. गांधी यांचे व्यक्तित्व डोळयासमोर उभे राहते. आण्णाची हि त्यांच्या मातृभूमिबद्दल लळा, प्रेम व ओढ पाहू न

मातीसाठीचं जगावं,
मातीसाठीचं मराव
बाळा माती लई थोर
तिला कस विसराव

हा संदेश देणाऱ्या कवि इंद्रजित भालेराव यांच्या कवितेच्या ओळी आठवतात.

शिंदे संदिप शिवाजीराव,
कला द्वितीय वर्ष

१४. असं का?

भारतीय संस्कृती असं म्हटलं की, आपल्या डोळ्यासमोर वेगळचं आणि सुंदर चित्र येतं. रूढी, परंपरा, आधुनिकत्व, चालीरिती यांनी नटलेली ही आपली भारतीय संस्कृती असं म्हणतात, भारत देश विविधतेने नटलेला आहे. बरोबरच आहे, भारतात आहे ते दुसऱ्या कोणत्याच देशात नाही.

पुर्वी काळात डोकावून पाहिलं तर आपणास समजत की, पुर्वीच्या काळात ह्या रूढी, परंपरेवर कसा जोर असायचा. उदा. सतीचाल, कशोपन अशा कित्येक चालीरिती होत्या. आणि ह्या परंपरेचा वाईट परिणाम झालेला आपणास माहितच आहे. आणि त्या सर्वांना बळी मात्र स्त्रीच पडायची.

होय स्त्री. मी तुमच्यासमोर स्त्रीजीवन मांडणार आहे. मला माहिती आहे. यात काही नवीन नाही. स्त्रीविषयीच आजकाल कोणीही बोलतं. पण आपण कधी विचार केला आहे का? की का? स्त्रीविषयीच का बोलल्या जातं. का स्त्रीचे जीवन हे भाषणाचा विषय बनला आहे का?

केला आहे कधी विचार, नाही ना! होय मला माहित आहे. तुम्ही-आम्ही याविषयी विचार करतच नाही. कारण तेवढा वेळ कोणाकडे आहे होता. चांगला अभ्यास करणं आणि परिक्षेत चांगले मार्क्स घेणं. यापलीकडे आपली विचारशक्ती जातच नाही. किंवा आपण तिला जाऊ देत नाहीत. मी असं म्हणतं नाही की तुम्ही अभ्यास करून नका किंवा चांगले मार्क्स घेऊ नका, घ्या आणखी छान मार्क्स घ्या पण पुस्तकी किडा बनू नका तर बाहेर काय सुरू आहे. याकडेही लक्ष द्या. या जगात, या भारतात काय सुरू आहे याकडे थोडफारं लक्ष असू द्या.

आम्ही सर्व एक धर्मीय-जातीय असं आपण मान उंच करून म्हणतो पण फक्त म्हणतो, तसं वागतो? बिलकुल नाही. मुलगा-मुलगी एकसमान आपलं ब्रीदवाक्य पण फक्त घोषणेसाठी लक्षात मात्र मुलगी जन्माला येऊ नये आणि मुलाच्या जन्मासाठी अस-सायस करणं, अहो फक्त जन्माच्या आधीच नाही तर जन्माला आल्यानंतरही मुलीला असंख्य त्रास सहन करावे लागतात. जे अत्याचार पुर्वी स्त्रीयांवरती व्हायचे तेचं आजही होतात. उलट त्यापेक्षा जास्त म्हणावयास हरकत नाही.

पण फरक फक्त थोडा वेगळा आहे. तेव्हांचे अत्याचार वेगळे होते आणि आताचे खूपच वेगळे आहेत.

तेव्हा मारहाण केली जायची आणि आता मानहानी केली जाते. तेव्हा प्रत्येक स्त्रीकडे चांगल्या नजरेने पाहिल्या जायचं आणि आता तर पाहण्याची दृष्टीचं बदलली आहे.

सारे भारतीय माझे बांधव आहेत. अशी प्रतिज्ञा तर आपण म्हणतो पण प्रत्येक मुला-मुलींकडे अगदीच वेगळ्या नजरेने पहिल्या जाते. मुलगी एकटी घराबाहेर निघाली की, तिच्या मागे जाणे, तिला शाब्दिक मार देणे, तिला प्रत्येक वेळेस त्रास देणे अशी उदाहरणे आपल्याला दिवसांतुन कित्येक पहायला मिळतात. आणि सध्याच्याकाळात तर एखादी मुलगी एळाद्या मुलाला बोलली किंवा हसली तर त्याचा अर्थ साधारणतः काय काढला जातो. हे मी तुम्हाला सांगण्याची गरज नाही. मुले प्रत्येक मुलीला बोलू शकतात. पाहू शकतात पण याच गोष्टी जर मुलीने करायच्या म्हटलं की ति मुलगी चांगली नाही. असं म्हटलं जातं. पण का? कसही वागण्याचा अधिकार फक्त मुलांनाच दिला आहे, जन्मल्यापासून ते मरेपर्यंत मुलींने बंधनातच रहावं का? फक्त मुलांनाच

प्रत्येक अधिकार आहेत असं कोणत्या पुस्तकात लिहिलं आहे, कोणत्याच नाही, तर ही बंधन स्वतः आपणच बनवली आहेत, आणि या बंधनांना आपणच बंद करू शकतो.

आणि जर बंधने ठेवायचीच असतील तर स्त्री-पुरूष समान बंधने ठेवा. जर मुलगी मुलांसारखं वागू शकत नाही. त्यासारखं जगात वावरू शकत नाही तर तोच नियम मुलांनाही केला पाहिजे.

अहो एवढेच काय कोणतीही गोष्ट असो दोष मात्र मुलींनाच दिला जातो. कोणतेही वाईट काम असो वा चांगले त्यात तिचा सहभाग नसतांना देखील तिला फक्त बदनात करण्याच्या उद्देशाने त्रास दिला जातो. पण का? कारण ती शांततेने सहन करते म्हणुन, तिला काही करता येत नाही. बोलता येत नाही. येतं तिला सर्वकाही करता, बोलता येतं फक्त ती बोलत नाही आपल्या मान-सन्मानाला पाहून आणि याचाच फायदा घेऊन तिला जास्त त्रास दिला जातो. पण अशावेळेस मुलींनी शांत बसू नये तर त्या त्रासाविषयी आवाज केला पाहिजे. पण खर तर वाईटाविषयी स्त्री/मुलीने पाऊल उचलले तरी तिच्यावर बोट उचलतात आणि तिने शांतपणे सर्वकाही सहन केले तरी तिच्यावर बोट उचलतात. प्रत्येक ठिकाणी तिला बेइज्जत करण्याचा प्रयत्न केला जातो. असं का? का? एकीकडे भारत देश प्रगती करत आहे. तर दुसरीकडे याशाबाबतीत अधोगतीच्या मार्गाने वाटचाल करत आहे.

आजच्या तरूण पिढींनो कृपा करून यावर थोडा गंभीरतेने विचार करा, कारण या भारताची रूपरेषा बदलून टाकणारी पिढी ही तरूण पिढीच आहे. फक्त ते तरूणांवर आधरित आहे, की सकारात्मक बदल करायचे की जी स्थिती आहे तिला आणखी बिघडून टाकायचं, थोडा अभ्यासातुन वेळ काढा आणि तो वेळ समाजासाठी द्या. या समाजात होत चाललेल्या अन्यायावर विचार करण्यात व त्यावर काहीतरी कृती करण्यात घाला. आणि जास्तीत-जास्त स्त्री/मुलगी यांना समजून त्याच्या अन्यायाविषयीउठाव करा.

प्रत्येक गोष्ट चांगली असते फक्त दृष्टी चांगली ठेवा आणि प्रत्येक कामाची सुरूवात आपल्या स्वतः पासून करा मग बघा जग कसं आपोआपच बदलतं ते, कराल ना बदल तोही सकारात्मक....

कु. वैद्य शिल्पा उद्धवराव
बी.कॉम. द्वितीय वर्ष

१४. स्त्री-स्वागत करुया स्त्री जन्माचे

जरूरी नही रोशनी चिरागो से हो।
बेटियाँ भी घरमें उजाला कर सकती है।।

आज आपण बघतो अनेक स्त्रिया मोठमोठ्या पदावर पोहोचल्या आहेत, पण अजून जगाची ओळखचं नाही, आजही त्या अंधारमय जीवन जगत आहेत, मुलाला लहानपणापासूनच स्वातंत्र्य दिल जात, पण मुलगी मोठी झाली की तिच्यापासून जणू तिच स्वातंत्र्य हिरावूनच घेतल जात. पण आता बऱ्याच मुली स्वतंत्रपणे जीवन जगतात. एकीकडे मुली स्कुटीवर बसून कॉलेजला जातात. आपल शिक्षण पूर्ण करतात पण दुसरीकडे कॉलेज तर सोडा पण तिला शाळा पण शिकू देत नाहीत आणि शाळेत पाठवलचं तर फक्त प्राथमिक शिक्षण देवून तिथे शाळा बंद केली जाते आणि शेतात पाठवल जात तिच मोठ होण्याच स्वप्न स्वप्नच राहत आणि तिच जीवन फक्त चूल, मूल आणि शेत यातच अडकत. प्रत्येकाच स्वप्न असत की आपण स्वतंत्रपणे जीवन जगाव, नाव कमवाव पण हे स्वप्न मुलाचं पूर्ण होत काही मुलीपण करतात पण बाकीच्यांच काय? त्यांनी कोणाजवळ आपल दुःख सांगायच. शिक्षणाचा हक्क सर्वांनाच आहे पण सर्वांना तो मिळतो का? सगळेजण शिक्षणाचा फायदा घेतात का? असे अनेक प्रश्न आपल्या मनात निर्माण होतात पण कोणी कृती करत का? खेड्यापाड्यात मुलगी अठरा वर्षाची होत पण नाही की अगोदरच तिच लग्न केल जात सर्वांना माहित आहे अठरा वर्षाअगोदर मुलीच लग्न म्हणजे कायद्यात गुन्हा, पण कोणी कायदा करत का? ती नाबालक असतात तिच लग्न केलं जात मग सासरचा छळ आजा आपण टिव्ही, वर्तमानपत्र, यामध्ये अनेक बातम्या पाहाते, वाचतो की, हुंड्यासाठी सासरच्यांनी मुलींचा छळ, घरच्यांचा त्रासाला कंटाळून महिलेने मुलीचां छळ, घरच्यांचा त्रासाला कंटाळून महिलेने केली आत्महत्या. मग काय थोडे दिवस कोर्टात कायद होतो आणि नंतर पुन्हा त्या आरोपीला सोडल जात हे सगळ कधी थांबणार.

आपल्या देशात हुंडाबंदी कायदा आहे, पण किती प्रमाणात चालतो हा कायदा आज प्रचंड प्रमाणात हुंडा घेतला व दिला जातो मुलांच्या बापाने हुंडा मागायचा आणि मुलींच्या बापाने द्यायचा. मग शेत, घर विकुन का देन होईना. हुंड्यामुळे अनेक मुलीचं जीवन बरबाद केल आहे. मुली लहानपणापासुनच अनेक बंधनात अडकल्या आहेत त्यांना बंधनातून मुक्त करायला हवं. कारण ....

बेटा वारिस है, बेटी पारस है।
बेटा वंश है, बेटी अंश है।
बेटा आन है, बेटी शान है।
बेटा तन है, बेटी मन है।
बेटा मान है, बेटी गुमान है।
बेटा संस्कार है, बेटी संस्कृती है।
बेटा राग है, बेटी बाग है।
बेटा दवा है, बेटी दुवा है।

बेटा भाग्य है, बेटी विधाता है ।

बेटा शब्द है ,बेटी अर्थ है ।

बेटा गीत है ,बेटी संगीत है ।

बेटा प्रेम हे, बेटी पुजा है ।

मुलाइतकच स्थान मुलीच आहे. आज मुलगी मुलाच्या बरोबरीने काम करतांना दिसते तरी तिला कमी समजलं जातं. या संगणकाच्या युगात खूप क्रांती झाली आहे पण त्याचे परिणाम मुलीच्याच वाट्याला. गर्भात असतानाच बाळ संपवयाच पण ते येऊन टेकल मुलीवर तपासणी करा मुलगी असेल तर गर्भपात करा. एक स्त्री जेव्हा स्त्रीची हत्या करते ती स्त्री म्हणण्या योग्य नाही. जर स्त्रीकडून स्त्रीचा छळ होत असेल तर कोणाला समजावण्यात अर्थत उरत नाही. स्त्रीच एका स्त्रीची शत्रू यापेक्षा अपमानच काय असू शकत. जेव्हा गर्भातच अपमानच काय असू शकत. जेव्हा गर्भातच मुलीचा जीव घेतला जातो. तेव्हा तिचा जीव काय म्हणला असेल.

आई, जन्मालायायच्यापूर्वीच तू मला संपवलस,

तुझ्या स्त्री पणाला स्वतः काळ फासलस,

फूल फुलण्याआधी तू कळी तोडलीस.

मुलगी नको या संस्कारात तू कशी घडलीस.

आंबा पिकण्याआधीच तू तोडलीस कैरी,

अन खरच सांगू का आई तूच आहेस माझी वैरी.

बरोबरच आहे मुलीची वैरी आईच होऊ शकते, पण काही वेळा तिची इच्छा नसताना तिला गर्भपात करायला भाग पाडतात. खरच मुलगी एवढी वाईट असते का? जवळजवळ आता हे बंद झालय पण खूप आहे. कारण अनेक सावित्रीच्या लेकी जग पाहयच्या आधी नष्ट केल्या गेल्या. मुलगा जन्माला यावा म्हणून लोक उपवास. नवस करतात मग असा विचार का करत नाहीत की आपल्या पोटी एक सुंदर, गोंडस मुलगी जन्माला यावी. मुलगा झाला की नाराज होतात अस का? अंड्यातून कोंबडी बाहेर आली की देव पावला म्हणतात, गोठ्यात जर गाय जन्मालाआली तर आनंद व्यक्त करतात, पण घरात जर एकापाठोपाठ मुली जन्मालाआल्या तर देवाला दोष देतात. एकाच घरात जर तीन-चार मुली असल्यातर जीवंतरूपी त्या मृत्यूरूपी जीवन जगतात. मुलाला वंशाचा दिवा मानतात, मुलीला पणती का नाही मानत, मुलगा म्हणजे आधाराची काठी मुलगी आई-वडीलांचा आधार होवू शकत नाही का? आणि मुलीला जन्म दिलाच तर तिला बंधनात टाकणे सुरू होते. रात्री घराबाहेर पाऊल ठेवायचा नाही, कॉलेजात मुलाशी बोलायच नाही, एकही घरी येऊ नको, वगैरे ..... घरी यायला थोडा उशीर झाला की लगेच प्रश्न उशीर कसा झाला कुठ होती इतका वेळ, तिला मैत्रिणीकडे जायच म्हणल तरी परवानगी घ्यावी लागते. मग मुलाला असे प्रश्न असतात का? तो घेतो का परवानगी. मी म्हणते तिला बंधनात टाकण्यापेक्षा तिला स्वातंत्र्यचा फायदा घेऊ द्या. कारण प्रत्येक आई-वडीलांना माहित असते. आपली मुलगी कशी आहे. कशी वागते. म्हणून म्हणते, तिला स्वातंत्र्यात जीवन जगू द्या.

प्रत्येकबापाने आपल्या

मुलीला बाहेर एकटीला
फिरण्यास प्रतिबंध
घालण्यापेक्षा
आपल्या मुलास स्त्रीचा
आदर करायला शिकवा ते
जास्त फायदेशीर ठरेल.

आज आपण बघतो दिल्ली, मुंबई तर सोडाच पण छोट्या छोट्या शहरात, गावात मुलीवर अन्याय, अत्याचार, बलात्कार केला जातो पण कोणी तिच्या मदतीला धावत नाही, भर-रस्त्यावर मुलीची छेडछाड केली जाते तेंव्हा उठसूठ शिवाजीच्या नावाच जयघोष करणारे करतात का तिची मदत पाहणारे खूपजण असतात पण सगळे आंधळे होतात. का तर भिती वाटते ते आपल काही वाईट करतील. कोणत्याही मुलीची छेडछाड होत असतांना तिच्या मदतीला धावायला हव तिच्यात त्यांना आपली मुलगी बहीण दिसली पाहिजे तरच समाजात एकोपा वाढेल. पुरूषाला जर आपल्यापेक्षा मोठी स्त्री वाटली त्यात तिच्याकडे आपली आई आहे म्हणून पाहावे, आपल्या वयाची असेल तर आपली बहीण आहे म्हणावं आणि लहान असेल तर आपली मुलगी आहे. या दृष्टीकोनातून पहाव. पण अस होत का? जर एखादा मुलगा-मुलगी बोलत उभे राहिले तर आजूबाजुचे एका वेगळयाच नजरेन पाहतात. मुलामुलीचं नात बहीणभावाच एका चांगल्या मैत्रीच असू शकत नाही का? पण हा समाज त्यांच्या नात्याला वेगळच नाव ठेवत.

आजची मुलगी ही उद्याची माता आहे. या देशाला शिवबा, आंबेडकर देणारे चावला, मदरत तेरेसा, प्रतिभाताई पाटील, लता मंगेशकर होणार आहे. हिच स्त्री तुम्हाला वंशाचा दिवा देणार आहे. सर्वांना वाटत आई पाहिजे, बहिण पाहिजे, बायको पाहिजे, मैत्रीण पाहिजे, गर्लफ्रेंड पाहिजे, नर्स पाहिजे, मग मुलगी का नको. आणि तिन कोणाच वाईट केलय. तिन ठरवलं तर ती सरस्वती होऊ शकते. झाशीची राणी होवू शकते. त्यामुळे तिला जन्मघेऊ द्या. तिला शिक्षण द्या, स्वतः च्यायावर उभ करा. काही पैसा लागणार नाही तिच्यासाठी म्हणून तिचा आदर करायला शिका. मुलगी झाली म्हणून नाराज होऊ नका. तिचा द्वेष करू नका. तिच्या सामर्थ्यात खूप शक्ती आहे. तिला कमी समजू नका. आनंदाने ......

स्त्री जन्माचेस्वागत करा.

सिताप भाग्यश्री गोविंदराव
बी.कॉम. प्रथम वर्ष

१५. शिक्षणाचे बाजारीकरण

प्राचीन भारतीय संस्कृतीनुसार ज्ञानदान आणि ज्ञानसंपादन ह्या अत्यंत निर्मल. पवित्र, मांगल्यमय बाबी आहेत. पूर्वी पालक आपल्या मुलांना शिष्य म्हणून गुरूकडे पाठवायचे (विना डोनेशन) संपूर्ण ज्ञान संपादन करून, पारंगत होऊन तो शिष्य देईल. ती गुरूदक्षिणा गुरू स्वीकारत असत. शिष्य आपापल्या ऐपतीप्रमाणे गुरूंना गुरूदक्षिणा देऊन निरोप होत असत.

परंतु हल्लीची परिस्थिती पाहता खूप विरोधाभास दिसतो. एळाद्या शिक्षणक्षेत्रामध्ये नुसते प्रवेश घेण्यासाठी विद्यार्थी आणि पालकांची नुसते प्रवेश होण्यासाठी विद्यार्थी आणि पालकांची नाके-नऊ येते. महाविद्यालयाबरोबर जे शिकवणी वग घेतले जातात. त्यामध्येतर विद्यार्थ्यांच्या पालकांचे दिवाळेच निघते.

शिक्षणाचे होत असलेले बाजारीकरण पाहता, त्याच्यावर कुठेतरी आळा बसायला हवा. उच्च शिक्षण घेताना डोनेशनच्या नावाखाली सर्व सामान्य जनतेची होत असलेली लुबाडणूक पाहू शासन मुक गिळून गप्प आहे. आज गल्लीबोळात खाजगी वस्तीगृह झाले आहेत. यांचा प्रथम उद्देश अफाट पैसा कमावणे हाच असतो व त्यानंतर दुय्यमस्थान शिक्षणास दिले जाते. त्यामुळे काही दर्जा मिळालेले महाविद्यालय बंद पडत आहेत.

आज शिक्षणसंस्थांचे प्रमाण खूप वाढलेले आहे. कुणीतरी एका येडपटाने यावे संस्था सुरू करावी. त्यामध्येशिक्षक भरती करावी आणि स्वतः चव्हारात पैशाचा पाऊस पाडावा. याशिवाय काहीच नाही. शिक्षक पदाची भरती ही त्याच्या गुणवत्तेवरून न करता टेबलाखालून किती रक्कम येत आहे. यावरून केली जाते. असे नॉन क्वाईफाइड शिक्षक विद्यार्थ्यांना काय शिकविणार? या संस्थामधून बाहेर पडणारे विद्यार्थी कसे असणार? हे पाप कुणाच्या माथी बसणार? याचा विचार गांभीर्याने करायला हवा. नुसता विचार करून चालणार नाही तर यावर शासकीय पातळीवरून कारवाई व्हायला पाहिजे. कारवाई कशी होणार कारण निम्म्याअधिक संस्था ह्या राजकीय मंडळीच्या आणि त्यांच्या आश्रयाला असणाऱ्या व्यक्तींच्या आहेत.

या शैक्षणिक बाजारीकरणामुळे राजकीय मंडळी संस्थाचालक, अर्धवटज्ञानी शिक्षक यांच भावतय. परंतु यामध्येसर्वसामान्य जनता भरडून निघत आहे. या गाफिलपणामुळे विद्यार्थ्यांची गुणवत्ता ढासाळत आहे आणि याच परिणाम देशावर होत आहे.

लोकराजा राजर्षी शाहू महाराज आपल्या संस्थानाच्या (राज्याच्या) उत्पन्नाच्या सुमारे २९% खर्च शिक्षणावर करत असत. परंतु आताचे शासन उत्पन्नाच्या २% खर्च शिक्षणावर वकरत आहे., यासाठी शासनाने शिक्षणावर जास्तीत जास्त खर्च बेरोजगारीत तरूणांना रोजगारक्षम बनविले पाहिजे आणि शिक्षणाचे बाजारीकरण थांबवले पाहिजे.

हनुमान भगवान टेंगसे
बी.कॉम. द्वितीय वर्ष

१. हिंदी कविता

१.
एक प्यारी सी दुनिया
उन्होने देखी ही नही होती ।
जो न लोगो के घर
एक बेटी नही होती ।

२.
प्रभुजी मै तोरी बिनती करु,
पैय हूँ परु बार बार ।
अगले जनम मोहे बिटीया ना किजिए
नरक दीजिए चाहे बार बार ।

३.
संगीत है शक्ती ईश्वर की,
हर स्वर में बस है शाम ।
रागी जो सुनाए रागीणी
रोगी को भी मिले है आराम ।

संकलन - सुरेखा जावडे

२. राष्ट्रभाषा

हिन्दी राष्ट्रभाषा है हमारी ।
गर्व गंध है इस भाषा मे न्यारी ।
देश कि शान पहचान है ।
हरे - भरें खेत खलियान ।
भाषा अनुपम है जिसके
शब्द-शब्द गाते राष्ट्रगान ।

वाक्य जैसे है मोतियों की धारा ।
मानव विकास का है ऐ प्रतिक नारा ।
इसी से बना है सुसंस्कृत जीवन हमारा ।
दिल से दिल मिलकर बरसी है
सावन की जलधारा ।

मानव सभ्यता के प्रारंभ से
चली आई है यह भाषा ।
तमाम कावरे पार करना
सिखानी नव आशा ।
इसके शब्द से कलेजा फुल जाता है,
दिवारों को तोडके दिल से दिल मिल जाता है ।

मन में नवचेतना भर देती है यह भाषा
माँ भारती को मिली है, सुबह की स्वर्णिमकषा ।
विरोने भी दिया है नारा इसी भाषा को समझकर
इन्कलाब जिंदाबाद विद्रोही होकर ।।

मीरा कटारे
एम.ए. द्वितीय वर्ष

३. हिन्दी मेरी पहचान

हिन्दी भारत का अभिमान है,
हिन्दी हिन्दु त्व की पहचान है,
हिन्दी के कई रुप है ।।१।।

हर रुप में हिन्दी में भारत एकरुप है,
अब हिन्दी का विशाल स्वरुप है,
हिन्दी भारत वासियों का ह्रदय
आत्मस्वरुप है ।।२।।

हिन्दी साहित्यों की है खानी
हम सिर्फ हिन्दी के ही अभिमानी
और किसी भाषा की नही चलने देगे मनमानी
हम अपने शुरु करेगे नये दौर नई
कहानी हिन्दी है ।।३।।

कुलथे मुरली
एम.ए. द्वितीय वर्ष (हिन्दी)

४. कबीर के चुनिंदा दोहे

गुरुगोविंद दोऊ खडे काके लागु पाय
बालेहारी गुरु अजेन गोविंद दियो मिलाय ।

पोथी पढि पढि जग मुआ
पंडित भया न फोम
ढाँई आखर पीव का
पढें सो पंडित होय ।

कबीर गुरु गरवा मिला
मिल गया आटे लोन
जाँनि पाँनि फुल सब मिटै
नाऊ धरेगा कौन ।

आँखडियाँ झाई पडी राह निहारी निहारी
जिमडिया छात्या पडै राम पुकारी पुकारी ।

संकलन - मनोज शेवाळकर
(एम.ए. द्वितीय वर्ष हिंदी)

५. वक्त नही

दिन रात दौडती दुनियाँ में
जिंदगी के लिए वक्त नहीं ।

माँ की लोरी का एहसास तो है पर माँ को माँ कहने के लिए वक्त नहीं ।
सारे रिश्तों को तो हम मार चुके, अब उन्हे दफनाने को भी वक्त नहीं ।

सारे नाम मोबाईल में है, पर दोस्ती के लिए वक्त नहीं ।
गैरो की कहा बात करें, जब अपनों के लिए ही वक्त नहीं ।

आँखो मे है निंद बडी, पर सोने के लिए वक्त नहीं ।
दिल है गमो से भरा हुआ, पर रोने के लिए वक्त नहीं ।
पैसो की दौड में ऐसे दौड, की थकने के लिए भी वक्त नहीं ।

पराये एहसांसो की क्या कहर करे, जब सपनों के लिए ही वक्त नहीं ।
तु ही बता ऐ जिंदगी.... इस जिंदगी का क्या होगा ?
की हर पल मरनेवालो को जीने के लिए भी वक्त नही ।

मनोज शेवाळकर
एम.ए., द्वितीय वर्ष (हिंदी)

६. भारत भाग्य

जो भारत के भाग्य भालकी, चमक रही सुची बिन्दी है ।
कोटि-कोटि जन-जन की भाषा हिन्दी है ।
हिन्दी संस्कृत माँ की पावन पुत्री ।
जिसकी पावन परिभाषा,
आँचल में है रही संजोए मानवता की अभिलाषा ।

पार्वती ताटपुरक
एम.ए. द्वितीय वर्ष

७. जवान

जय... जवान जय जवान
तुम हो... भारत माँ की शान
तुम पर भरोसा है सबका
तु है भारत माँ की जान
जय जवान तेरा ही जय हो ... ।। धृ ।।

ना थकता कभी, ना रुकता कभी
तुम हो.. देश की संतान
हर हाल में डटें रहना है,
तुम्हारा है हमें अभिमान
जय जवान तेरा ही जय हो ... ।। १ ।।

भारत माँ की सेवा करके
पुरा करना है अपना अरमान
सभी देश वासीओं के दिल में तुम हो....
है तुम्हारा ही सम्मान
जय जवान तेरा ही जय हो ... ।। २ ।।

दिन हो, या रात हो
तुम्हे करना है ! रक्षा
विश्‍व में भारत को महासत्ता
बनाने का लगाना है ! नक्षा
इसलिए तुम्हे होना है
अपने देश के लिए कुर्बान
जय जवान तेरा ही जय हो ... ।। ३ ।।

प्रकाश जालिधर उबाळे
एम.ए. द्वितीय वर्ष

८. हिन्दी

हिन्दी हमारी आन है, शान है हिन्दी
हिन्दु स्तानियों की सरताज है हिन्दी ।
लोगों की बात लोगो तक
पहुँचाने का साधन है हिन्दी ।

सोनाली चिंचणे
एम.ए. द्वितीय वर्ष

१. रामकुमार वर्मा व्यक्तित्व कृतित्व

जीवन परिचय

रामकुमार वर्मा का जन्म १५ सितम्बर १९०५ गोपाल गंज सागर (मध्यप्रदेश)में हुआ उनकी माँ का नाम राजराणी और पिता का नाम श्री लक्ष्मीप्रसादथा। वे डिप्टी कलेक्टर थे।

शिक्षा : १९२९ में प्रयाग विश्वविद्यालय में एम.ए. की पदवी प्राप्त की है। १९४० में नागपूर विश्वविद्यालयसे पि.एच.डी. पदवी प्राप्त की है।

नौकरीः प्रयाग विश्वविद्यालयमें हिन्दीविभाग में प्रवक्ता (१९३७)
हिन्दीप्रोफेसर के रुपमें मास्को (१९५७) श्रीलंका में पैरेडियाविद्यापीठमें हिन्दीविभागध्यक्ष(१९६७)

साहित्य एवम् रचनाएँ :

काव्य :
अंजली, चित्तरेखा,आकाशगंगा, एकलव्य, रुपराशि, चंद्रकिरण, संकेत, उत्तरायणआदि.

नाटक - एकांकी :
पृथ्वीराज की आँखे, रेशमी टाई, चारुमिचा, जुही के फूल, सप्तकिरण आदि.

नाटक :
रुपरंग, विभूति, रिझिम, ऋतुराज, रजतरामि, दीपदान

विठाबाई इमडे
एम.ए. द्वितीयवर्ष (हिन्दी)

२. भ्रष्टाचार मुक्त भारत का सपना

आज भारत में ऐसे कई व्यक्ती मौजुद है जो भ्रष्टाचारी है। आज पुरी दुनिया में भारत भ्रष्टाचार के मामले में ९४ वे स्थान पर है। भ्रष्टाचार के कई रंग रूप है जैसे रिश्वत, कालाबाजार, जान बुजकर दाम बढाना, पैसे लेकर काम करना, सस्ता सामान लाकर महंगा बेचना आदी।

भ्रष्टाचार एक बिमारी की तरह है। आज भारत देश में भ्रष्टाचार तेजी से बढ रहा है। इसकी जडे तेजी से फैल रही है। यदी समय रहते इसे नहीं रोका गया तो यह पुरे देश को अपने चपेट में ले लेगा आज के अर्थप्रधान युग में प्रत्येक व्यक्ती धन प्राप्त करने में लगा है। करमतोड महंगाई भी इसमें शामील है। मनुष्य की आवश्यकता च बढ जाने के कारण वह उन्हें पुरा करने के लिए मनााहे तरीकों को अपना रहा है।

भारत के अंदर तो भ्रष्टाचार का फैलाव दिन-ब-दिन बढ रहा है, किसी भी क्षेत्र में चले जाएं भ्रष्टाचार का फैलाव दिखाई देता है। भारत के सरकारी व गैरसरकारी विभाग इस बात का सबसे बडा प्रमाण है। आप यहाँ से अपना कोई भी काम करवाना चाहते है, बिना रिश्वत खिलाए काम करवाना संभव नहीं है।

आईपीयल में खिलाडीयों को स्पॉट फिक्सींग, नौकरीयाँ में अच्छी पोस्ट पाने की लालच में कई लोग रिश्वत देने से भी नहीं चुकते है।

स्कुल और कॉलेज भी इस भ्रष्टाचार से अछुत नहीं है। बस इनके तरीके अलग है। गरीब परिवारों के बच्चों के लिए तो शिक्षा सरकारी स्कुलों व छोटे कॉलेजो तक सिमीत होकर रह गई है। नामी स्कुलों में दाखिला कराना हो, तो डोनेशन के नाम पर मोटी रक्कम मांगी जाती है।

आए दिन यह समाचार आते है की आमुक पुलिस अफसर ने रिश्वत लेकर एक गुनाहगार को छोड दिया भारत को इस तरह का भ्रष्टाचार खोखला बना रहा है। आज भ्रष्टाचार की स्थिती यह है कि व्यक्ती रिश्वत के मामले में पकड जाता है और रिश्वत देकर ही छुट जाता है।

भ्रष्टाचार हामरे नैतिक जीवन मुल्यों पर सबसे बडा प्रहार है। भ्रष्टाचार से जुडे लोग अपने स्वार्थ में अंधे होकर राष्ट्र का नाम बदूाम कर रहे है। इस सिलसिले को रोकना बहोत ज्यादा जरुरी हो गया है। अंग्रेजो ने हमारे भारत पर करीब २०० सालो तक राज करके करीब १ लाख करोड लुटा मगर आजादी के केवल ६४ सालों में हमारे भ्रष्टाचार ने २८० लाख करोड लुटा है। एक तरफ २०० सालों में १ लाख करोड और दुसरी तरफ केलव ६४ सालों में २८० लाख करोड, हहै यानि हर साल लगभग ४.३७ लाख करोड या हर महीने करीब ३६ हजार करोड भारतीय मुद्रा। भारत जब गुलाम था तब महात्मा गांधी ने विश्वास बताया था कि आजादी के बाद अपना राज यानी स्वराज्य होगा, लेकीन आज जो हालात है उसे देखकर कहना पडता है कि अपना राज है कहाँ ? उस लोग का तंत्र कहा नजर आता है। जिस लोग ने अपने ही तंत्र की स्थापना की आज चतुर्दिक अफसरशाही का जाल है। लोकतंत्र की छाती पर सवार यह अफसरशाही हमारे सपनों की चुर-चुर कर रही है। यह सच है कि भारत महाशक्ती बनने के करीब है परंतु हम भ्रष्टाचार की वजह से इस से दुर हो जा रहे है। बस बहोत हो चुकी इन भ्रष्टाचारीयों की मनमानी अब हमारे देश के युवाओं को इस के लिए इनके खिलाफ लडना पडेगा, आज देश को

महाशक्ती बनाने के लिए इनके खिलाफ लडना पडेगा, आज देश को महाशक्ती बनाने के लिए एक महाक्रांती की जरुरत है । क्योंकी बदलाव के लिए क्रांती की ही आवश्यकता होती है । हमे आम आदमी के मनोबल को ऊंचा उठाना होगा । प्रत्येक व्यक्ती को अपने कर्तव्यों का निर्वाह करते हुए अपने को इस भ्रष्टाचार से बाहर निकालना होगा । यह नही शिक्षा में कुछ ऐसा अनिवार्य अंश जोडना होगा, जिससे हमारी नई पिढी प्राचीन संस्कृती तथा नैतिक प्रतिमानो को संस्कार स्वरुप लेकर विकसीत हो । न्यायीक व्यवस्था को कठोर करना होगा तथा सामान्य जन को आवश्यक सुविधाएँ भी सुलभ करनी होगी ।

इसी आधार पर आगे बढना होगा, तभी इस स्थिती में कुछ सुधार की अपेक्षा कि जा सकती है ।

शेख जाकेर
बि.कॉम. द्वितीय वर्ष

३. नारी के रुप

वैदिक साहित्य से लेकर आज तक साहित्य में नारी का वर्णन अनिवार्य और अपिहार्य रुप में हुआ है । यों कहा जाता है कि स्त्री और प्रकृति ही संवेदना की अभिव्यक्ति के माध्यम रहे हैं । अंतर केवल रुप विधान में आता है । सृष्टि के विकास क्रम में नर के समान नारी का स्थान महत्वपूर्ण रहा है । विश्व के ज्ञात इतिहास पर दृष्टीपात करने पर दिखाई देता है कि, मानव सभ्यता की आरंभिक स्थिति में नर-नारी समकक्ष माने जाते है । स्त्रियों को निम्न स्तर की नही माना जाता था । भारतीय समाज में नारी जीवन अनेकानेक अंगो से विकसित होता आया है । उसके विभिन्न रुप इस प्रकार है ।

माता :

मैने बचपन में एक कहानी सुनी थी । एक पत्नी अपने पती से कहती है की, मुझे तुम्हारे माँ का ह्रदय चाहिए । तभी में तुम्हारे साथ रहुँगी वह पती अपने माँ के पास जाता है । और अपने माँ से कहता है , माँ मुझे तुम्हारा ह्रदय चाहिए । वहा माँ अपना ह्रदय निकालकर अपने बेटे को दे देती है । रास्ते में चलते समय वह बेटा ठोकर लगने के कारण गिर जाता है । तब उस माँ के ह्रदय से आवाज आती है , बेटा तुझे लगा तो नहीं । यह माँ का प्यार है । जीवन में कितनी भी कठनाईयाँ आनेपर भी वह अपने बच्चों से कभी प्यार में कमी नहीं करती । इसलिए विश्वजगत में माँ को सबसे श्रेष्ठ स्थान है ।

पत्नी :

भारतीय परिवार में नारी का पत्नी रुप अपना विशेष स्थान रखता है । महाभारत में उसे पुरुष की आत्मा का आधा भाग, उसकी श्रेष्ठतम मित्र, त्रिवर्ग की मुल परिवार की उद्धारक आदी कहा गया है । इतना ही नही पत्नी रुप में नारी को संपूर्ण दुःखों की एकमात्र औषधी कहा गया है । विवाह के पश्चात नारी पत्नीरुप में पुरुष को प्रेरणा, पूर्ती और उत्साह प्रदान करती है । प्रेम, मान, त्याग, सेवा, आत्मसमर्पण और विश्वास की सिढीओं से वह पति के ह्रदय तक पहुँचती है ।

बहन :

भारतीय समाज में स्त्री-पुरुष के सहज संबंध का प्रतिक बहन शब्द बन गया है । बचपन की साथी बहन का स्थान महत्वपूर्ण है । बहन छोटी हो तो भाई से प्यार पाती है और बडी हो तो प्यार और आदर दोनों पाती है । भाई के ह्रदय के सात्विक प्रेम पर बहन का अधिकार होता है । आधुनिक काल में बहन भाई को सिर्फ अपनी ही नहीं, देश की रक्षा हेतु भी राखी भेजती है ।

पुत्री :

पिता के वात्सल्य का आदर्श हर युग में मिलता है । भारतीय समाज में पुत्र और पुत्री दोनों के समान स्थान था । लेकीन आज स्थिती बदल गयी है । नारी को गर्भ में ही मार डाला जा रहा है आज लोगो को पुत्री से प्यारा पुत्र लग रहा है । इस कारण सभी पुत्र की ही अपेक्षा कर रहे है । इस कारण समस्त नारी पर संकट मंडरा रहा है ।

प्रेयसी :

नारी का प्रेयसी यह रुप साहित्य में सुंदर कल्पना का आधार रहा है । प्रेम मानव मन का पवित्र और सुंदरतम् भाव है ।प्रेम का अर्थ है , अपने प्रिय के लिए सब कुछ निछावर कर देना । नारी में प्रेम की तन्मयता, कोमलता पुरुष की अपेक्षा अधिक होती है । प्रेयसी के भाव में स्वच्छंद प्रेम होता है । प्रेयसी रुप काव्य एवं साहित्य में व्यापक रुप में मिलता है । प्रेयसी कवि के स्वप्नों की प्रतिमा, पथदर्शिका, जीवन की ज्योति आदि बनकर आती है ।

सिद्धार्थ वाल्मीक गाढे
एम.ए. प्रथम वर्ष

४. आज के नारी की वर्तमान समस्याएँ

भारतीय समाज में नारी को अब तक निम्न स्तर ही प्रदान किया गया है, नारी अब तक वह सम्मान नहीं प्राप्त कर सकी है, जिनकी वह वास्तव में अपेक्षा करती है, यह बात कहना गलत होगा की गर्भ से लेकर कब्र तक इतना ही उसका वह शिकार हो रही है, और ऐसा शिकार केवल हमारे देश में ही नही बल्की दक्षिण एशिया में यह अत्याचार होता हुआ हमें नजर आ रहा है, नारी की आज सबसे गंभीर समस्या यह है।

१. नारी पर अत्याचार : आज हमारे देश में अत्याचार यह एक समस्या गंभीर रुप धारण कर रही है, इस अत्याचार में हमारे देश की गरीब महिलाएँ और बलिकाएँ इस अत्याचार का शिकार हो रही है, और ऐसा अत्याचार जहाँ देखो वहाँ होता हुआ हमें दिखाई देता है। एक अनुमान के अनुसार यह बात साबित होती है की, इ.स. १७७९ में लगभग २०६२ बलात्कार हमारे देश में हो गए, उसे आगे चलकर इ.स. १८१९ में ६०८९ बलात्कार हमारे देश में हो गए। इससे यह मालुमात होता है की, हर ४७ मिनट में एक बलात्कार हो रहा है, और ४४ मिनट में एक अपहरण हो रहा है, यह भी एक नारी गंभीर समस्या है, नारी दुसरी समस्या यह है।

२. दहेज प्रथा परंपरा : दहेज प्रथा भी नारी की सबसे गंभीर समस्या बन चुकी है, दहेज की लालच में इंसान आज इतना डूब चुका है की, उसे खुद की पत्नी का भी ख्याल नहीं आ रहा है। आज के युग में दहेज लेता हुआ और देता हुआ हमें नजर आ रहा है। दहेज के बगैर कोई भी शादी ब्याह होता हुआ हमें नहीं नजर आ रहा है। दहेज की लालच में इंसान किसीभी कदतक जा रहा है। एक पती अपनी पत्नी को दहेज लालच में आकर आज उसे मार रहा है, पिटर रहा है, और आखरी में जलाकर मार दे रहा है। इसका कारण सिर्फ दहेज है जो पती अपनी पत्नी के साथ शादी के वक्त एक कसम खाता है वह कसम है, साथ जियेंगे और साथ मरेंगे। यह कसम भी आज इस दहेज के सामने झूठी पड रही है। नारी तिसरी समस्या यह है।

३. स्त्री भ्रूण हत्या : आज हमारे देश में स्त्री भ्रूण हत्या जैसे हत्याकांड ज्यादा तरह से दिखाई देता है। एक पिता अपनी खुद की औलाद को मार रहा है। कारण सिर्फ यह की अक्षर वह लडकी होंगी, तो उसे दहेज, भांडा बरतन देना पडेगा यह सोचकर वह पिता अपनी लडकी को गर्भाशय में ही मार दे रहा है। जो नन्हीं बच्ची ने अभी दुनिया देखी ही नही तो आज उसे इस दुनिया से उठा दिया जा रहा है। यह भी एक नारी की समस्या है।

पिंजारी फिरोज खाँन उस्मानखाँन

एम.ए. हिन्दी

५. भारत विश्व की महासत्ता

भारत देश के माजी राष्ट्रपती डॉ. ए. पी. जे. अब्दुल कलाम ने कहा भारत २०२० तक विश्व की महासत्ता बन जायेगा । उनका सपना साकार करने के लिए हर भारतीय युवक और युवती को जागृत रहना पडेगा ।

आज भारत देश का हर क्षेत्र में अपना वैज्ञानिक योगदान है । विश्व में सबसे बडी महासत्ता बनने के लिए नये-नये तंत्र विकसीत करना पडेगा । अणुबम और अणुचाचणी के बारे में सावधानी से रहना पडेगा । आज हर देश को लगता है कि हम ही विश्व की महासत्ता होंगे । लेकिन महासत्ता बनने के लिए कई पॉलिटिक्स जबाबदार रहता है । विश्व की महासत्ता अमेरिका है । वह हर क्षेत्र में आगे रहा है । लेकिन आनेवाले कुछ समय में विश्व की महासत्ता हमारा भारत ही होगा । यह वैज्ञानिकोंने कहा हैं ।

भारत की आज की संपत्ती युवक और युवती है । उनके आधार पर भारत विश्व की महासत्ता बन सकता है । नरेंद्र मोदीजी कहते है, भारत युवा और युवती की खान है । मै नही हम सब भारतीय एक है । कॉम्प्युटर और विज्ञान के क्षेत्र में विश्व में भारत ही आगे अपनी प्रगती कर रहा है । नये-नये क्षेपणास्त्र बनाकर अवकाश में रॉकेट के जरीए भेजे जा रहे है । जिससे सभी कामकाज अच्छी तरह से होगा ।

आज अमेरिका में सबसे जादा लोग इंडियन है । जो अमेरिका में नौकरी कर रहे है । हर भारतवासियों को जोडकर हमें भारत को महासत्ता बनाने का सपना साकार करना है । काई भी इन्सान गरीब नही रहना चाहिए । सबको नौकरी, रोजगार मिलना चाहिए । भ्रष्टाचार जो कॅन्सर की तरह फैल रहा है । उसे मिटाना चाहिए और नया भारत निर्माण करना चाहिए । आज भारत में सबसे जादा युवक और युवती है । उन्ही के ही बलबुते पर भारत को विश्व की महासत्ता बनाना है । यही हमारा वादा है । जिएंगे भी देश के लिए और मरेंगे भी देश के लिए ।

कोई प्रांतवाद, या जातीवाद, धर्मभेद नही करेंगे । हम सभ भारतीय भाई-भाई है । हमें साथ साथ रहकर अपने देश के लिए महासत्ता बनाने अपना योगदान देना चाहिए । दहशतवाद, आतंकवाद और भाषावाद को मिटाकर नया भारत निर्माण करना है । जिसमें ना भाषावाद, ना प्रांतवाद, ना जातिभेद होगा । किसी भी इन्सान को पुछा तो वह यही कहेंगा मै इंडियन हूँ और हमेशा के लिए इंडियन रहूँगा। जय हिंद !

विश्व में भारत के ही नवजवान है ।अपने देश के लिए जान देते है ।क्युकि आज तक का इतिहास हमें यही बताता है । हमारी संस्कृती, रितीरिवाज, रहन सहन, भाषा अलग है ।लेकिन फिर भी हम एक है ।यही हमारी सबसे बडी ताकत है ।हर भारतीय युवक और युवती को अपने देश को विश्व की महासत्ता के रुपमें देखना चाहिए है ।जो आज अमेरिका ही होगा। जो अपने युवक और युवती के आधार पर महाराणा होगा। हर क्षेत्र में भारतीय युवक और युवती का महत्वपुर्ण योगदान रहा है ।हर भारतवासियों को ऐसा लगता है ।भारत विश्व की महासत्ता हो।

विज्ञान के क्षेत्र में भारत ने कई गुना ज्यादा तरक्की की है । नये-नये क्षेपणास्त्र अणुबम, बनाकर भारत अणुशस्त्र धारक राष्ट्र बना है । शस्त्रअस्त्र स्पर्धा में भारत अणुशस्त्र धारक राष्ट्र बना है । शस्त्रअस्त्र स्पर्धा में भारत का ही मौलीक योगदान रहा है । आज कौनसा भी देश हो । सबसे पहले शस्त्रअस्त्र पर जोर देता है । वैसा भारत ने भी शस्त्र निर्मिती में अपना मौलीक योगदान दिया है ।

भारत की अर्थव्यवस्था कृषिप्रधान है । आज ही भारतीय लोग खेती पर जादा भर देते है । ७५ प्रतिशत लोग खेती करते है , खेती के माध्यमसे ही भारत विश्व की महासत्ता बन सकता है । कोई भी देश हमारे सिवाय किसी के साथ व्यापार नहीं करेगा । विश्व में सारे देश को नियंत्रित करने के लिए भारत को महासत्ता बनाना होगा । यही हमारा लक्ष्य है । जय हिन्द....

प्रकाश जालिधर उबाळे
एम.ए. द्वितीय वर्ष राज्यशास्त्र

६. भ्रष्टाचार - देश का सबसे बडा दुश्मन

हमारे देश का सबसे बडा दुश्मन भ्रष्टाचार है । भ्रष्टाचार ही हमारे देश को खोखला बना रहा है । भ्रष्टाचार एक खतरनाक बीमारी की तरह हमारे देश में फैलता जा रहा है । जैसे-जैसे तकनिकी क्षेत्र में हमारा देश आगे बढने की कोशिश कर रहा है , वैसे वैसे भ्रष्टाचारी लोग हमारे देश को आगे बढने से रोक रहे है । आज भ्रष्टाचार से देश का हर व्यक्ति पिडीत है । सभी परेशान है की, इस खतरनाक बीमारी से किस तरह निपटा जाए । भ्रष्टाचार और कितने आगे बढ जाएगा इसका अंदाज भी नही लगाया जा सकता । आज भारत देश में भ्रष्टाचार ने इतना भयानक रुप ले लिया है कि शायद ही इससे बाहर निकलने का कोई रास्ता हो सकता है ।

आज हमारे हर एक काम में भ्रष्टाचार सामने आकर खडा हो रहा है । कोई भी काम करते समय हमे घुस माँगी जा रही है । अक्षर कोई घुस ना दे तो सालो-साल उसका काम लटक सकता है । घुस दिये बिना कोई भी काम जल्दी नहीं हो रहा है । अब तो सब को आदत ही लगी है की, घुस दिए बिना भी कोई काम नही हो सकता । आज का युवक दिन रात पढाई कर नौकरी पाने की कोशिश करता है । लेकीन उसे बिना घुस दिये कोई नौकरी नही मिल पा रही है ।

आज शिक्षा के पवित्र क्षेत्र में भी भ्रष्टाचार ने अपने पैर जमाए है । छात्र अपनी पढाई बहुत ही मेहनत और लगन से पुरी करता है । अगर कोई शिक्षा क्षेत्र में अपना योगदान देकर इस पवित्र काम को चुनकर एक अध्यापक बनना चाहता है तो उसे १० लाख से १५ लाख रुपये माँगे जा रहे है । अगर कोई महाविद्यालयीन स्तर पर अध्यापन का काम करने की इच्छा रखता है तो उसे २५ लाख रूपये तक रकम माँगी जा रही है ।

अगर हमें इस भ्रष्टाचार की बीमारी को जड से खतम करना हो तो देश के हर व्यक्ति के मन से भ्रष्टाचार शब्द मिटाना होगा । तभी हमारा देश प्रगती के शिखर तक जा सकता है । भ्रष्टाचार दुश्मन को हम सब मिलकर मिटाना जरुरी बन गया है ।

सिद्धार्थ वाल्मीक गाढे
एम.ए. प्रथम वर्ष (हिन्दी)

७. दिशाहीन युवावर्ग

आज का युवावर्ग अपनी दिशा भटक गया है । समाज में अपना स्थान ही युवक भूल गया है । इस दिशाहीन युवक को सही दिशा नहीं मिलने के कारण वह हवा झोंके के साथ इधर-उधर भटक रहा है । इन दिशाहीन युवावर्ग को सही दिशा देना बहु जरुरी है । इस युवावर्ग को सही दिशा नही दी तो समाज में अराजकता निर्माण हो सकती है ।

हमारे भारत देश में ३५ उम्र तक का ६६ प्रतिशत युवावर्ग है । यानी हर १०० में से ६६ युवक है । इसी कारण भारत को युवाओं का देश कहा जाता है । औरइन्हीयुवाओं के बलबुते ही सन २०२० तक देश को महासत्ताबनाने की बात की जा रही है । लेकीन यही युवावर्ग अनेक समस्याओंसे घिरा हैं । भ्रष्टाचार, बरोजगारी, व्यसनाधिनता इन कारणोंसे आज युवा परेशान है । इस कारण युवावर्ग अपनी दिशा ही भटक गया है । वह हताश होकर बैठने के सिवाय कुछ नही कर पा रहा है । क्योंकि उसे कोई भी मार्गदर्शन करनेवाला नहीं मिल रहा है । सभी लोग इस युवावर्ग का इस्तेमाल कर अपना फायदा करने की कोशिश में लगे है ।

अगर इन दिशाहीन युवावर्ग को सही दिशा नही दी तो देश में अराजकता निर्माण होने में समय नहीं लगेगा । देश के विकास में युवावर्ग को साथ लेना है तो युवकों को व्यसनोंसे छुटकारा दिलाना बहु जरुरी है । हर युवक को रोजगार दिलाना जरुरी है । देश से भ्रष्टाचार मिटाकर सही युवकोंको नौकरी दिलाना भी जरुरी है । यह सब होने से ही युवावर्ग को सही दिशा मिलकर देश प्रगति पथ की ओर जा सकता है ।

सिद्धार्थ वाल्मिक गाढे
एम.ए. (हिन्दी) प्रथम वर्ष

८. आज की आधुनिक युग की महिला

हमारी भारतीय संस्कृती पुरुषप्रधानहै । प्राचीन काल में स्त्री को निम्न दर्जा दिया जाता था । लेकीन आज हमारी संस्कृती पुरुष प्रधान होते हुए भी आज के आधुनिक युग में स्त्री को समानता का दर्जा दिया गया । इस के अनेक प्रमाण समाज में हम देख सकते हैं । आज के युग में स्त्री हर एक क्षेत्र से अपनी अलग पहचान बना रही है । हमारी संस्कृती में परिवार का प्रमुख पुरुष होता है , यानी पितृसत्ताक पद्धती है । लेकीन आज परिवार का प्रमुख का भार स्त्री भी स्वीकार कर रही है । प्राचीन समय में स्त्री को दुसरे पर अवलंबित रहना पडता था लेकीन आज स्त्री स्वावलंबी बन चुकी है । इस के कई प्रमाण आज समाज मे हम देख सकते है । स्त्री परिवार की सत्ता ही नहीं बल्की वह आज देश की भी सत्ता को संभाल सकती है । आज की स्त्री साक्षर होने के कारण अपने अधिकार, कर्तव्य और भविष्य के बारे में जागृत हो रही है ।

यदि प्राचीन काल में स्त्री को निम्न दर्जा दिया गया है , लेकीन हम वैदिक और उत्तर वैदिक काल का अध्ययन करें तो उस परिवेश में भी स्त्री को आधुनिक युग की तरह ही अनेक अधिकार प्राप्त थे । जैसे शिक्षा का अधिकार उसी तरह धार्मिक विधी में सहभागी होने का अधिकार था । इस के प्रमाण हमें उस समय के साहित्य में मिलते है ।

इस तरह वर्तमान के युग में स्त्री हर क्षेत्र में पुरुष के आगे रही है । जैसे राजनैतिक, वैज्ञानिक, साहित्य क्षेत्र, खगोल शास्त्र खेल कुद में भी स्त्रियां आगे बढ रही है इस के प्रमाण आज की श्रीमती सोनिया गांधी, सायना नेहवाल, मीराकुमारी, सुनिता विल्यम आदि महिलाएँ आज तांत्रिक युग में अपनी अलग पहचान बनाए हुए हैं । महिलाओं के उन्नती के लिए हमारी सरकार ने ५० प्रतिशत आरक्षण भी कर दिया है । जिस के कारण महिलाओं का विकास और बढ रहा है । देश की हर महिला साक्षर बन जाए । इतना ही नहीं बल्कि आनेवाले चुनाव में हमारी काँग्रेस सरकार ने महिलाओं के लिए ज्यादा जगह देने की घोषणा श्री. राहुल गांधी ने की है । क्योंकि अगर महिलाओं का विकास होगा तो देश का विकास हो सकता है । आज महिलाओं को जो ५० प्रतिशत आरक्षण दिया गया है वह देश के भविष्य के दृष्टी से बहुत ही महत्वपुर्ण माना जा सकता है ।

कासारे शतिका दगडू
(एम.ए. प्रथम वर्ष हिन्दी)

९. क्या सच में भारत महासत्ता बनने के लायक है ?

कुपोषण के प्रति भारत की दोहरी निती : हर व्यक्ति को रोजाना दूध, अंडे, मांस, तरकारी और फलों का खाने में समावेश बहुत जरुरी है । इस से व्यक्ति का स्वास्थ अच्छा रहता है यदी उपरोक्त वस्तुओं का खाने में समावेश ना हो तो खुन की कमी, हड्डिओ का कमजोर होना, भुखमरी, ॲनिमिया, शारिरीक विकास कम होना आदी रोग व्यक्ति को होते है । परिणाम स्वरुप व्यक्तिका शरीर दुर्बल बनता है और बौद्धिक क्षमता कम होने लगती है इस स्थिती को कुपोषण कहा जाता है । आंतरराष्ट्रीय बँक के अनुसार भारत में ४१.६ प्रतिशत लोग दारिद्र रेखा के निचे अपने जीवन का गुजारा कर रहे हैं । उनकी प्रतिदिन आय केवल २० रू. है । १२ करोड लोग झुगीयों में रहते है और २५ प्रतिशत लोगों को पीने का पानी तक नही मिलता ।

देखरेख अहवाल नुसार सन २००० में २८ करोड स्त्री, पुरुष और छोटे बच्चे बिना खाये भुखे पेट सोते है । आगे के ८ सालों में लोगों की समस्या कम होने के बजाय और बढ गयी है । सन २००८ के अर्जुन सेन गुप्ता समिती देखरेख अहवाल के अनुसार ८३ करोड में से २९ करोड लोगों की प्रतिदिन आय केवल ६ रू., २६ करोड लोगों की प्रतिदिन आय ११ रू. और २८ करोड लोगो कि प्रतिदिन आय २० रू. मात्र है । इतने कम आय में व्यक्ति घर तो छोडो अपने खुद का भी गुजारा कर सकता है क्या ? यह सोचकर ही डर लगने लगता है । ये सब देखकर ऐसा सवाल मनमेही आता है की क्या सचमे भारत महासत्ताबनने लायक है ?

वाघमारे नितीन सखाराम
एम.ए. प्रथम वर्ष (हिन्दी)

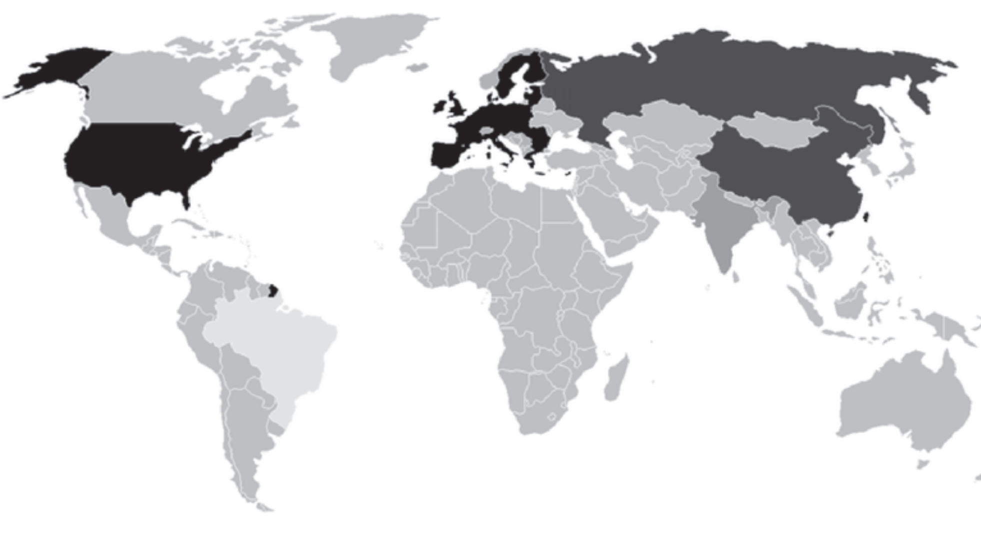

1. A Close Study of Pathos in Namdev Dhasal's Select Poems

Basically, in the canon of Marathi Literature and academic sphere, Dalit Literature is widely studied. It is widely discussed and interpreted from different perspectives. In all the spheres of life, it has been a serious topic of discussion in the post-colonial period. It fascinated the sense of the brilliant academics who are striving to depict the changing social circumstances. Substantially speaking, Dalit Literature has been voicing against the present system with the determination of change which will confer upon Dalit an identify of human being. Moreover, the continuous battle is constantly going on to attain identity and subside pain and suffering.

As a matter of fact, the Dalit are being reduced to subhuman creatures-socially, culturally, economically and politically. In a similar vein, the poetry of Namdev Dhasal has deep concern about the existence of Dalit and therefore, his poetry finds natural expression. He writes with a mission to fight against all forms of exploitations.

Namdeo Dhasal, born in a Mahar, an untouchable family of Pur-kanerar in 1949, is a great Marathi poet. He is the recipient of the only Life Time Achievement Award from Sahitya Academic in 2004. His poetic volumes are:

1) *Golpitha (1972),*
2) *Moorkha Mahatarayane Dongar Halavile (1975)* and
3) *Mee Marale Sooryachya Rathache Ghode Saat (2005)*

For Dhasal, literature is an instrument of cultural change, quality of life and realization of liberty. Dhasal, basically, writes with mission (organized current). His mission is to wage a war against exploitation. He fights against cultural, social, political as well as economic exploitation. His words of language are different from others because it is his turmoil in him. His poems are the records of his inner disturbance.

Dhasal established 'Dalit Panther' an organization with the mission of bringing people of different castes, communities, sects and religion under one umbrella. He made efforts to bring the untouchable communities such as Bhangi, Matang and other together. According to him, Dalit does not mean only scheduled castes and tribes. But Dalit means all people who are hated and kept away by society or all people who are socioeconomically ostracized people. Therefore, Dasal talks of criminals, street beggars, gangsters, mujra dancers tamasha artists, farm labors, coolies, vendors as well as poor men and women.

Dhasal hates compartmentalization of society. He is dissatisfied with the set-up of society based on caste hierarchy. He comments on religious books. He hates religious books because they have separated the people on the basis of

caste, creed, sect, color and religion.
Due to this, he gets angry with the religious books. He says "one should tear off all the pages of all the sacred books in the world." (http://namdeodhasal.org)

Besides, Dhasal wants to destroy this world because it is full of discrimination between man and man. He doesn't want to bring changes in this world to reconcile with the existing situations. He want to destroy this world completely and reconstruct a new one according to his blue print. In a sense, his creation is embedded in destruction. He hopes that only after the destruction there is possibility of new creation. Therefore, in the poem 'man , you should Explode' he sings:

"After this all those who survive should stop robbing
Anyone or making others their slaves
After this they should stop calling one another names-
White or black, Brahmin, Kshatriya, Vaishay or shudra:"
(http://namdeodhasal.org)

These lines have a very close conformity with the ideology of Abraham Lincoln who is of the opinion that no man is good to rule another. Dhasal is also of the opinion that no man should make other men his slaves and should not exploit them in the name of caste discrimination.

For him, all men and women are equal. He experiences the pain and suffering of the poor and destitute.

This is so because Dhasal has a vision of united and integrated humanity. He hopes of the world where man will sing the song of man. His poem 'man, you should Explode' reveals his vision clearly as follows:

"Man, one should act so bright as to make the sun and the moon seem pale To humanity itself, man should sing only the song of man."
(http://namdeodhasal.org)

Thus, Dhasal has a vision of united humanity. His vision is of a society without *Varna* system. To him, liberty, equality fraternity seems meaningless. To him, this world is age of darkness darkened by the selfish society maddened by the materialistic concerns.

In this way, the poet Namdev Dhasal reveals the suffering, of the downtrodden, exploited and the economically weak and ostracized people, by opposing all forms of exploitation.

Reference:
(http://namdeodhasal.org/english/poetry-1.html> web.15 march 2013.

Vaibhav Gangane
M.A. I English

2. Students Empowerment

Empowerment means bringing into a state of belief ones ability to act effectively. A true student can be recognized on the ground of his academic achievement. Academic achievement is the outcome of education-the extent to which a student, teacher or institution have achieved their educational goals. Students can differ in their academic performance because of intelligence and personality. They can be divided into two categories.

1: Students with higher mental ability as demonstrated by IQ tests.

2: Those who are higher in conscientiousness.

At the core, empowerment is the idea of power. The possibility of empowerment depends on two things first, empowerment can change the ruling power. If ruling power cannot be changed then empowerment is not possible. In other words if ruling power can be changed then empowerment depends upon the idea that power can expand. This second point reflects our common experiences of power. We first discuss what we mean by power.

Power is often related to our ability to make others do what we want regardless of their own wishes or interests. Traditional social science stresses on power as influence and control, often treating power as useful things of structure separated from human action. Imagine in this way, power can remain as unchanging or unchangeable power which exits within the context of a relationship between people or things. Power does not exist in separate for it is inherent in individuals. By implication since power is created in relationship. Relationship can change empowerment as a process of change, then, becomes a meaningful concept.

There is a need of student's empowerment for this: 1: Students should be given a voice through forums for student's feedback – setting up a forum for student's to provide constructive and timely feedback –criticism or praise- through mediums like a group Google Doc, Twitter hash tag, Edmond site, blog etc. It helps students emphasizing that learning is about partnership and working together.

2: Giving students decision-making power in an area of curriculum- student pick a book of their own choice. Make a case for picking their suggested book to be read and analyzed by the rest of the class. Giving students the power to choose created a sense of ownership over the learning.

3: Teacher should join the students –This helps to provide a crucial link between the explanations of the topic. Student starts working on their own and get the concept clear.

4: Encouragement of meaningful technology use in the classroom by the teachers – like the flipped classroom model, web quests, virtual field trips via Skype, etc. Learning can happen anytime, anywhere. When students use their

devices during class time to access learning resources that they can also get at home. We see that learning doesn't take place within the four walls of classroom. Plus, it literally puts learning power in our hands.

5: Involvement of students in real issues – What we learn in class is not applicable to the real world. Students have come to understand in service learning, debates leadership, volunteerism, commonality service etc. Politics can be one of the most important topics there is for students. They are learning to help others instead of working for them-selves only.

Vitthal Pandharinath Kakde
B.A. II

3. Becon's Thoughts

1) It is heaven upon earth to have a man's mind move in charity, rest in providence and turn upon the poles of truth.
2) Crowd is not company and faces are but a gallery of pictures and talk but a tinkling cymbal, where there is no love.
3) Crafty men condemn studies: simple men admire them &wise men use them.
4) Some books are to be tasted, others to be swallowed and some few be chewed ans digested.
5) Reading make a fallman; conference a ready man and writing an exact man.
6) Goodness answers to the theologreal wirute charity ,and admits no excess, but errors.
7) Seek the good of other men but be not in bondage to their faces or fancies.
8) A man's nature runes either to herbs or weeds therefore let him seasonable water the one and destroy the other.
9) Studies serve for delight ,for ornament and for ability.
10) It is a pleasure to stand upon the shore and to she ships host upon the sea; a pleasure to stand in the window of a castle and to see a battle and the adventures there of below; but no pleasure is comparable to the standing upon the advantage ground of truth and to see the error and wanderings and mists and tempests, in the vale below;
11) Revenge is will justice.
12) It is impossible to love and be wise who succeed in doing so are really great.
13) Ambition is like holer; which is humour that make men active , earnest, full of alacrity and stirring.
14) The good things which belong to prosperity are to be wished but the good things that belong to adversity are to be admired seneca.

Sangita R. Thorat
M.A. II English

4. Sant Tukaram is The First Modern Poet of Marathi

The great spiritual poet Sant Tukaram was born in the year 1608 and lived most of his life in Dehu, a town close to pune in Maharashtra. His full name is Tukaram Bolhoba Ambile.

**Contribution to the Bhakti Movement :*

Sant Tukaram is considered as one of the most important saints of the *bhakti* movement. The *bhakti* movement which spread across India and many other countries. Saints of his generation were active in challenging this set-up.

The Indian sub-continent had prospered culturally for many centuries, with the most prominent eras being 500 BC to 1000AD. The Indian sub-continent enjoyed an upsurge in education, scientific and philosophical introspection. Not only this, every expert of the society prospered including, establishing trade relations with countries like Greece, Iran and China. But after 1000AD, the society went downhill, there was widespread of disparity".

Caste Practices and other social evils began to spread in this era. Brahmins made education inaccessible to other classes of the society. Orthodox practices and rituals were used as tools for dominating others since caste system placed "Brahmins" in position of teaching all rights towards education and ultimately town-wards "finding God" were owned by Brahmins . This led to untouchbility.

Circumstances reached a climatic point where the society was facing evils due to Brahmins domination as well as there were many foreign invasions that were changing and challenging the known world view for the contemporary people. It is during this time that, what constitutes the *bhakti* movement began to take shape across the many parts of the country.

One of the prominent saint of the *bhakti* movement is sant Tukaram He had a great understanding of Hindu, Philosophy and wrote many songs in praise of God Vitthal reversed as an incarnation of Vishnu . The Brahmins of his village Dehu were deeply offended by this act of pursuing God by a non-brahmin. They challenged his interpretation of the Vedas and Puranas and tried to destroy the *Abhang* songs written by him.

According to sant Tukaram, there is no reference of caste hierarchy mentioned in the Vedas. This opinion became very popular. He sang it in the form of *Abhang* . His *Abhangs* had themes varing from humanity, equality, concern for ecology and God's Grace, were sung and recorded in his name.

Dilip Purushottam chitra, a well-known Marathi scholar, identifies Tukaram as the First Marathi Poet of Maharashtra. Tukaram denied caste hierarchy in Hindu religion and attached rituals present in Hinduism. Tukaram has attacked almost every form of myth existing in Hindu society during his time. He opposed the existing system of humans by misunderstanding *chaturvarna* in the Vedas as untouchability or divisions of politics.

Khandare Prakash G.
B.A. F.Y.

5. Friendship

F-first
R-Relation
I-In the
E-Earth that
N-Never
D-Dies
S-Satisfy
H-Hearty
I-Innocent
P-perfect

Friendship is very great relation in which friends share so many wonderful moments and so many special memories.

"people who love you
People who you love back
People that will always be
There for you through the
Good times and bad
They make you happy when
You are sand , they make you confident when you become weak they are angles that have yet to earn their wings they
Are you dearest friends"
The greatest gift is not round
In a store not under a tree
But in the hearts of true Friends.
"A friend is someone who stays in when rest of the word
Has gone out."
Friend is father ,friend mother, friend is lamb ,friend is light
Friend is lathe, friend is truth friend is lecturer and friend is truth friend is lecturer and friend is all rounder.

Friendship is a plant which grows gradually and must
Undergo friendship. It is an art
Very few people have a natural
Gift for it.

Friendship is like a lovely
Flower that blossoms anywhere
As long as it is tended with gentle, loving care

A real friend is one who
Walks in when the rest of
The worlds walks out . Life is nothing without friendship
Because its only in the relation ship that one has the freedom
To be oneself.

A friend is one who knows
Us, but loves us anyway. A friend is always faithful even during the bad times, A friend is someone who cares and
Loves who's nice to know and loves who's nice to know and seems to grow more thoughtful with each year, friend you are lovable and always dependable!
Who finds a faithful friend,
Find a treasure . your friend is the man who knows all
About you and still likes you. Friendship is a most beautiful
Relationship to each and every person ,without friend and
Friendship Life is impossible,
Friendship is the very best
Relationship. Each and every
Person should make a new
Friend and friendship
"I may never get the chance
To win the lottery, I may
Never get the chance to go on
Vacation. But I have the
Chance to be a friend that
Chance I'll take".

"Dil–Dil se juda nahi hote
U hi kisi par fida nahi hote
Pyaar se bada to dosti ka
Rishta hai, kyan ki Dost
Kabhi'Bewafa nahi hote"

A good song means 5 minutes
Happiness
A good movie means 3 hours
Happiness
A good college means 3-4
Years happy life. But
A good friendship means
Life time Happiness.

Sangita Thorat
M.A. II (English)

6. Status of Indian Woman in Various Periods of Indian History and Religion

> "We talk of Revolution and economic and get the greatest revolution in a country is one that effects improvement in the status and living condition of its Women"
>
> -Jawaharlal Nehru.

Women, who constitute half of the population, are paradoxically not treated on par with men in all spheres of human activity. They are oppressed, suppressed and marginlized in the matter of sharing the valuable opportunities for fulfilment of their lyes, despite the fact that every woman slaves for the development of her family, her husband and children.

This disturbing picture of woman is not something new or unique only to India. This is the predicament of woman all over the world. In a male dominated society, woman is supposed to be an ideal wife, a mother with multifarious roles in the family.

The status of woman in pre-historic period, the Hindu woman is idealised on the mythic from the *Ramayana* and other *Puranas*. Indian women were asked to get inspired by the archetype women like Sita, the silent sufferer. Often the Indian woman is passive and accepts the given role in shaping her destiny during the (2500BC—1500BC). According to historians like Altekar (1962), Indira (1955), Vedic and Kapadia (1958), women were treated with dignity and respect in all matters- Religious, social, political and economical. Basically, in the vedic society two types of women were visualised- Brahmavadhini and sodyovadhu, Brahavodhu was the ascetic type who carried onto the quest of truth, knowledge and spiritual pursuit.

Upanayana or initiation to learning was accepted as a routine event. Women education was encouraged and a woman meant for learning was addressed as 'Yagnopavatini'. Wives of great Rishis were encouraged to take part in intellectual discussions. Women were Permitted to attend important assemblies, state functions, religious deities and rituals and take up profession as priests. Throughout the vedic period, woman was given a status equal to that of man.

During the Atharvaveda period, the birth of a son was welcomed, the common belief was that a son would save his father from the hell called "punnama harakam". There was not a single world for the daughter. A wife was asked to be the mother of sons, it was natural for her to perform austerity and penance for begetting them.

The status and position of women degraded and deteriorated with the passage of time. The theory of perpetual tutelage of women formulated by

Monusmriti, the earliest and most authorative world representing the Hindu life and culture, was also known as "Manava Dharmasastra". According to scholar Manusmriti was the earliest that dealt with social philosophy, perpetuating a dependent role for woman.

When India witnessed the advent of Buddhism, there was equal status between man and woman in society, for it allowed women to be educated to travel as missionaries and remain unmarried. Buddha's compassion and respect for human being served to raise the position of woman marriage was no more a compulsive sacrament, but a secular, social and economic contract which recognized the equality of the sexes and did not trouble women.

As Buddhism believed in the individual independence and right to ultimate liberation, women became truly shocked. Closely followed by it was- Jainism. The monastic life of the Jains offered women the best opportunities for intellectual and aesthetic civilization.

During the spread of sikhism, men were exhorted to hold women in high esteem and to cherish them and the entry of Islam into India made the status of women go farther down the purdah system ordained by Islam prevented women from participating in public affairs or recreational pursuits. Their lot was confined to toiling for the family and for providing pleasure and relaxation to men. A fearing of insecurity persuaded and women were persuaded as a measure to safeguard themselves. They were expected to be devoted and submissive, declining and tolerant. Even through they were not spared from torture, victimization and exploitation in every conceivable way.

During the British period, the English missionaries who were socially liberal, had applied themselves to social reforms. They were active in putting a stop to social evils like sati, infanticide, forced labour and slavery. At the down of British Rule, women were in a sorry state. The vedic liberties enjoyed by them were long forgotten. It was also at this time that Raja Rammohan Roy raised his voice against soil evils like sati, purdah etc.

The Indian Nationalist movement under the leadership of Gandhi led further emancipation of Indian women in 20th century by involving them in the struggle for political freedom of the country and vocational opportunities, the educated middle and upper class women became conscious of their rights.

In order to move towards a discovery of independent identity and to break away from the colonial hangover, there was to be a return to the ethics of the indigenous tradition, which led to an excessive stress on orthodox social values. Women were encouraged to emulate the epic archetypes of Sita and Droupade, who were symbolic of absolute fidelity. So this is the status of woman in upperclass society.

Bhalerao Shivani Laxmanrao
M.A. second

7. An Astrologer's Day: A Critical Analysis of R.K.Narayan's Short Story

An Astrologer's Day is one of the best short stories of R.K.Naryan. He describes a typical crowded Indian street in a small town where roadside vendors sit on the pavement and sell their products. The astrologer begins his work at midday, bringing his bag of equipment which includes cowrie shells, a square piece of cloth, some mysterious looking charts, a note book and a bundle of palmyra writing. He is also suitably dressed to play the role of the astrologer. He has applied some ash and vermilion on his forehead and has grown his moustache long so that it hangs down on both sides of his cheeks. He has red ash on the forehead and the black of the moustache make his eyes shine out brightly. He has deliberately selected these colors to attract his customers. People are attracted to him like bees are attracted to flowers.

The astrologer has selected a place under a tamarind tree on the roadside in the lane that passes through the town park because a lot of people walk through it. There are different kinds of traders on that roadside sellers of stolen goods, magician's clothes, fried groundnut and so on. There is a lot of noise on the street because vendor tries to call out to the people passing that way. The groundnut seller describes his nuts by different names such as "Bombay Ice Creams", "Delhi Almond" and "Raja Delight". Many people also stop to consult the astrologers.

In the second part author describes the astrologers business during the evening he receives. The light from the seller of groundnuts who lights a fire from this kind of flickering light from the gaslights or open fires gives a special 'enchantment' to the astrologers business. Some light comes from the shop nearby. So the astrologers does not have a light at his shop. Then the author tells us that the astrologer has not willingly choose his profession. He is not a trained astrologer nor does he know about reading the charts and palmyra he keep. He uses strewed guesswork based on a study of general human nature. It is on honest man's work or labour because the astrologer has to study his customer and make intelligent guesses about him. His predictions make his customers happy and his guesses surprise them. In that scene he describes what he gets at the end of the day.

He had not planned to leave his village. His forefathers were farmers and he too may have continued as a farmer but he had to leave his home suddenly. without even telling anyone he came to this town which was about two hundred miles away. For a villagers, it is a long distance and it is as if he had gone to another country, crossing oceans in between.

After the brief glimpse into the past and the comment on the astrologers art, the author returns to the narration of the events of the day. It is getting dark and one by one the traders are closing their shops. The nuts vendor puts out his

fire and packs up and leaves. The astrologers too is ready to bundle up his things because he does not have enough light to stay any longer. There was only one ray of green light in front of him. He began to collect his things when suddenly he saw a man in front of him.

He realized that it could be a prospective client from whom he could get a little more money, so he called out to him and said, You look careworn. It will do you good to sit down for a while and chat with me? The other person did not accept the invitation to sit down at once but when the astrologer repeated his request he put out his hand and challenged him to predict something.

The astrologer was about to start in his usual way but the man said "Oh, stop that" the other said tell me something worth while ...?

The astrologer was a little angry, and said "I charge only three pies per question...." The man took out an anna and said he would ask some questions. If the astrologer cannot answer correctly he must return the money. The astrologer takes the challenge but asks if the man will give him five rupees if he answers satisfactorily. 'No' says the man. The bargain is finally fixed at eight annas and, the stronger adds, "All right, provided you give me twice as much if you are wrong."

Now, the astrologer begins his prediction looking up towards the sky, with a prayer for divine help, perhaps. The man lights a cheroot and in the light of the match, the astrologer sees his face. "There was a pause as cars hooted on the road, jutka drivers swore at their horses and the babble of the crowd agitated the semi-darkness of the park." This beautifully descriptive sentence captures the dramatic moment before the astrologer begins talking . The astrologer feels uncomfortable and attempts to withdraw from the arrangement. "you can't get out of it now," says the man. "challenge is challenge. Go on."

Again the astrologer tries to tell him the usual things. "There is a woman...." he starts, but the other person says," stop I don't want all that shall I succeed in my present search or not? Answer this and go. otherwise, I will not let you go till you disgorge all your coins." He threatens to take all the coins the astrologer has. The astrologer begins to talk again but demands a rupee for his work. After some bargaining, the other person agrees. The interest of the customer is aroused ." A knife has passed through you once?" said the astrologer. "Good fellow ! He bared his chest to show the scar. "what else"? asked the customer after showing the scar on his chest where he had been stabbed. "And then you were pushed into a well nearby in the field. you were left for dead" said the astrologer. The man explains that all the facts are true and some passerby had peopled into the well and saved his life. "When shall I get at him"? asked the man because he wanted to find his murderer and kill him. "In the real world"? asked the man because he wanted to find his murderer and kill him, answered the astrologer. "He died four months ago in a far off town. you will never see any

more of him."

The astrologer then surprised his client by calling him by his name, "Guru wayak......" "you know my name !"the other said , taken aback. By now, the man is fully convinced of the expertise of the astrologer. The astrologer advises Guru Nayak to go back to his village never come back to this town otherwise his life would be in danger again.

The man is fully satisfied and only expresses regret that he could not kill the man who tried to murder him. The astrologer tells him that the man was crushed under a lorry and Guru Nayak feels content that the murderer has met the end he deserved. In the final sections of the story author describes how the astrologer finally packs these things and goes home. It is like the final scene in a dramatic play. The great crisis is over and the anti-climax follows. It was almost midnight when the astrologer reached home. His wife was waiting for him to ask her why was so late. He only gives her all the coins he has and says "one man gaul all that".

She counts the money and is happy that he has brought twelve and a half annas out of which she can buy some jaggery to make some sweets for their child. The astrologer angrily shouts that he has been cheated because he expected to get sixteen annas. Then, in response to his wife's enquiry about his worry, he says " Do you know, a great load is gone from me today ? I thought I had the blood of a man on my hands all these years". He explained that many years ago after a drunken quarrel he had stabbed a man in his village and thrown him into a well. He ran away from his village thinking he would be caught for murder but he has realized that the man is alive. That man was Nayak.

The surprise ending of the story tells us how the astrologer was able to give so many details about Guru Nayak's life even though he did not know astrology or the art of reading people's past and future . By a strange twist of fate or luck or co-incidence the same man when he had stabbed so many years ago came back as his client and because he knew his past he was able to tell him everything correctly.

R.K.Narayan was very popular short story writer. He reveals his typical style. Narayan used surprise ending technique. The plot is centered round a day in the life of the astrologer-but it is not an ordinary day , it is every eventful day because the astrologer's skill is put to test . He
himself does not know what the future holds for him. It is only by a lucky chance that he is able to see who the customer is when he lights a match. The client cannot recognize him as the same person. The reader is kept in suspense until the end when the astrologer tells his wife about the incident from his past.

Faiz Gulnz
M.A. II English

8. Value of Discipline in Life

The whole educational system depends on the discipline of students. If they start disobeying the rules of the school, teacher will not be able to teach. A home is also a place where discipline plays an important role. Here discipline also consists of politeness. It also means to be humble and kind to everyone. We much not hurt anyone with our words because "word" hurts more than "stone" as a proverb says "hurt by a stone but not by a word".

Discipline means a life of regularity, punctuality and self control Unfortunately; we have to admit that the modern students are not at all disciplined. Modern students take part in politics. They run after cinema and T.V. They have forgotten their main aim: to study whole heartedly. They indulge in strikes. They have little respect for their teachers and parents.

What are the reasons for increasing the lack of discipline among students? The first is: They do not respect old values. Another reason is: there is no proper communication between the teachers and the thought, defective education system and wrong methods of examination. Further damage discipline. Students do not receive proper mental training. Their education is just bookish. Economic insecurity adds too indiscipline among the students. They are not sure about suitable employment even after completing their education. So they become trust ached, frustration is the enemy of discipline.

It is our duty to remove these curses if we really wish to make the students disciplined. What then should we do? We mush remove the causes of discipline. Let us improve our education system. Let the teachers have friendly, brotherly and fatherly relations with the students. Let us create a sense of security in their mind by giving them employment guarantee. If we take these measures, we shall feel and find that students are a unique force and other behind the harmonious development of the our nation.

Tasleem Farhana Sayed Pasha
M.A. II English

विशेष अहवाल

१. विशेष अहवाल : महाविद्यालय

महाविद्यालयाची स्थापना १९८४ साली झालेली असून आज जुन २०१४ मध्ये महाविद्यालयाची ३० वर्षे पूर्ण होत आहेत. या शैक्षणिक वर्षात कनिष्ठ महाविद्यालयाची विद्यार्थी संख्या : १७९८, पदवी महाविद्यालय : १४८०, पदव्युत्तरः ७६८ अशी एकूण यावर्षीची विद्यार्थी संख्या : ४०४६ एवढी आहे. पदवी स्तरावर बी.ए., बी.कॉम., बी.एस्सी., बी.सी.एस. व बी.सी.ए. अशा एकूण ५ विद्याशाखा आहेत. विद्यार्थ्यांना उच्च शिक्षण घेता यावे म्हणून पदव्युत्तरस्तरावर २० पदव्युत्तरअभ्यासक्रमांची सोय महाविद्यालयाने उपलब्ध करुन दिली आहे. महाविद्यालयात १५ विषयात संशोधन केंद्र असून त्यामध्ये २२१ संशोधन विद्यार्थी संशोधनाचे कार्य करीत आहेत. २७ प्राध्यापकसंशोधन मार्गदर्शक म्हणून कार्यरत आहेत तर आतापर्यंत संशोधन केंद्रातून एकूण ८० विद्यार्थ्यांनी पीएच.डी. पदवी प्राप्त केलेली आहे. महाविद्यालयातील प्राध्यापकांनाविविध वित्तीसंस्थाकडून आजपर्यंत १५ मायनर व ०७ मेजर रिसर्च प्रोजेक्ट मंजूर झालेले असून त्यावर काम चालू आहे. तसेच प्राध्यापकांचेएकूण ६०० संशाधनपर पेपर्स राज्य, राष्ट्रीय व आंतरराष्ट्रीय स्तरावर प्रकाशित झालेले आहेत, तर ८५ पुस्तके प्रकाशित झाली आहेत. महाविद्यालयाचे पुर्नमुल्यांकन करुन घेण्यात आले असून नॅकचा ए ग्रेड मिळालेला आहे. स्वा.रा.ती.म. विद्यापीठाने महाविद्यालयास उत्कृष्ट महाविद्यालय (शहरी विभाग) म्हणून पुरस्कार देऊन सन्मानित केले आहे. ग्रंथालयाचे आधुनिकिकरण करण्यात आले असून ग्रंथालयात सध्या ५५ हजार ९४६ एवढे पुस्तके असून ५१०० ई-बुक्स तर २१०० ई-जर्नल्स, सौल सॉफ्टवेअर व डेलनेटची सुविधा विद्यार्थ्यांसाठी उपलब्ध आहे. राष्ट्रीय सेवा योजनांची दोन पथके असून त्यामध्ये १२५ मुले व ७५ मुलींनी भाग घेतलेला आहे. या अंतर्गत महाविद्यालयाने २ गावे दत्तक घेतलेली आहेत. महाविद्यालयातील विद्यार्थ्यांनी अनेक आंतरविद्यापीठ, राज्य व राष्ट्रीय स्तरावर क्रीडा स्पर्धेत यश संपादन केलेले आहे. आंतर विद्यापीठ अश्वमेध स्पर्धेसाठी ४ खेळाडूंची निवड स्वा.रा.ती. मराठवाडा विद्यापीठाच्यासंघात झाली होती. टेबल टेनिस विभागीय झोन (मुले) स्पर्धेत महाविद्यालयाचा संघ उपविजयी ठरला तसेच सेलू व परभणी येथे झालेल्या व्हॉलीबॉल, क्रिकेट (मुले) क झोन स्पर्धेत संघाने प्रथम क्रमांक प्राप्त केला आहे. कनिष्ठ महाविद्यालयातील एकूण १३ खेळाडूंची राज्यस्तरीय आंतरशालेय स्पर्धेत निवड झाली होती. नागपूर येथे झालेल्या राज्यस्तरीय टेबल टेनिस स्पर्धेत कनिष्ठ विद्यायलयाच्यासंघाने राज्यात तृतीय क्रमांक प्राप्त केला असून राष्ट्रीय टेबल टेनिस स्पर्धेसाठी महाराष्ट्राच्या संघात श्रीकांत दुधारे या खेळाडूची सराव शिबीरासाठी निवड झाली आहे. सन २०१२-१३ या वर्षाचा अलिबाग येथे झालेल्या राज्यस्तरीय स्पर्धेत द्वितीय क्रमांक प्राप्त झाला.

महाविद्यालयात IQAC ची स्थापना केलेली असून हे युनिट कार्यरत असून या युनिटद्वारे महाविद्यालयाची गुणवत्ता वाढविण्यासाठी प्रयत्न केले जातात. महाविद्यालयात शिस्त जोपासली जावी म्हणून CCTV कॅमेरे बसविण्यात आले आहेत. त्याद्वारे २४ तास व्हिडीओ रेकॉर्डिंग चालू आहे. महाविद्यालयाचे

सरासरी निकाल ७० ते ८० टक्के आहेत. महाविद्यालयात इंटरनेट सुविधा उपलब्ध व्हावी म्हणून Wi-Fi कॅम्पस सुविधा उपलब्ध करुन देण्यात आलेली आहे.

विद्यापीठ युवक महोत्सवात महाविद्यालास या वर्षात ४ पारितोषिके मिळालेली आहेत. विद्यापीठाच्या अविष्कार या रिसर्च फेस्टिवलमध्ये कॉम्प्युटर सायन्स, बॉयोटेक्नॉलॉजी व वाणिज्य विभागास पारितोषिके मिळालेली आहेत. महाविद्यालयातील जवळपास ८० टके प्राध्यापकहे पीएच.डी. पदवीधारक आहेत. तर या वर्षात ५ प्राध्यापकांना पीएच.डी. मिळाली आहे. या महाविद्यालयातील अनेक प्राध्यापकांना विद्यापीठ व महाराष्ट्र शासनाने पुरस्कार मिळालेले आहेत. तसेच या महाविद्यालयातील सुक्ष्मजीवशास्त्र व संगणकशास्त्र या विभागातील प्राध्यापकांनी विदेशात आंतरराष्ट्रीय परिषदेत सहभाग नोंदविलेला आहे. या महाविद्यालयाचे जवळपास २०० माजी विद्यार्थी परदेशात नोकरी करीत आहेत. विद्यार्थ्यांच्या सुप्त गुणांना वाव मिळावा म्हणून महाविद्यालयातील सर्व विभागांमध्ये विविध प्रकारचे फोरम्स स्थापन केले आहेत.

महाविद्यालयातील राज्यशास्त्र व सूक्ष्मजीवशास्त्र विभागाद्वारे राज्यस्तरीय कॉन्फरन्सचे आयोजन करण्यात आले होते. तसेच या वर्षी फेब्रुवारी २०१४ मध्ये राज्यस्तरीय हिंदी परिषदेचे आयोजन करण्यात आले आहे. महाविद्यालयास यु.जी.सी. कडून सी.पी.ई. व बी.एस.आर. योजनेअंतर्गत २.३ कोटी रूपयाचे अनुदान मिळाले असून महाविद्यालयास दुसऱ्यांदा सी.पी.ई. (College with Potential for Excellence) दर्जा मिळाला आहे.

प्राचार्य
डॉ. प्रकाश मोरे

२. दृष्टिक्षेपात ग्रंथालय

ज्ञानोपासक महाविद्यालय हे स्वामी रामानंद तिर्थ महाराठवाडा विद्यापीठातील एक अग्रगण्य महाविद्यालय आहे. महाविद्यालयात इयत्ता अकरावी ते पदव्यूत्तरस्तरावर अभ्यासक्रम चालतात. येथे मोठ्या प्रमाणावर संशाधनही चालते त्यामूळे या सर्व बाबींचा विचार करुन आमचे ग्रंथालय दर्जेदार बनवलेले आहे. ग्रंथालयात स्पर्धा परिक्षा, नेट/सेट इ. डोळ्यासमोर ठेवून ग्रंथाचे संकलन केलेले आहे.

ग्रंथालयात दर्जेदार क्रमिक व संदर्भ ग्रंथांचा समावेश आहे. स्पर्धापरिक्षा व संशोधनासाठी लागणारे नियतकालीके, पाक्षिके, मासिके इत्यादी ज्ञानवर्धक साहित्य विद्यार्थ्यांसाठी उपलब्ध आहे.

ग्रंथालयाचे संपूर्ण संगणकीकरण करण्यात आलेले असून ग्रंथालय हे लिज लाईन ब्रॉड बँडने जोडलेले आहे, त्यामूळे वाचकांना कोणतीही माहिती तात्काळ उपलब्ध होऊ शकते.

१. एकूण ग्रंथ संख्या	५९,२८९
२. एकूण नियतकालीक संख्या	१५३
३. एकूण नियतकालीक बांधीव खंड संख्या	२६९
४. एकूण वर्तमानपत्र संख्या	३२
५. एकूण ग्रंथेत्तरसाहित्य	३६४
६. विद्यार्थी आणि ग्रंथ सरासरी गुणोत्तरप्रमाण	१ः १३
७. ई-रिसोर्सेस	२

ग्रंथालयात पुढील सुविधा उपलब्ध आहेत :

१. सुसज्य व भव्य वाचन कक्ष
२. इंटरनेट कक्ष
३. ऑनलाईन ग्रंथ व नियतकालीके पाहण्यासाठी UGC Inflibnet N-List Program & DELNET लींकची सुविधा
४. ग्रंथालयातील उपलब्ध पुस्तके पाहण्यासाठी Online OPAC ची सुविधा
५. प्रतिलिपी सेवा
६. बुक बँक सेवा
७. आंतर ग्रंथालय देवघेव सेवा
८. वर्तमानपत्र कात्रण सेवा
९. संदर्भ सेवा
१०. मागील परिक्षांचे प्रश्नसंच
११. पॉवर बॅक अप सेवा
१२. संगणक आणि छपाई सेवा

३. मराठी विभाग

१) प्रथम वर्ष विद्यार्थ्यांचे स्वागत :

यावर्षी प्रथम वर्षात प्रवेश घेतलेल्या विद्यार्थ्यांना महाविद्यालयाची शिक्षण पद्धतीची आणि परिक्षा पद्धतीची ओळख व्हावी तसेच पुढील वर्गातील विद्यार्थ्यांच्या अनुभवांचा फायदा व्हावा यासाठी त्यांच्या स्वागताचा कार्यक्रम आयोजित करण्यात आला कार्यक्रमाचे प्रमुख पाहु णेप्रा. डॉ. हरकळ सर होते तर कार्यक्रमाचे अध्यक्षप्रा. निलेश लोंढे सर होते. याप्रसंगी विद्यार्थ्यांनी आपले मनोगत सांगितले.

२) सत्कार कार्यक्रम :

स्वामी रामानंद तीर्थ मराठवाडा विद्यापीठ नांदेड अंतर्गत एम.ए. मराठी विषयामध्येप्रथम येण्याचा मान मराठी विभागातील विद्यार्थीनी अनिता म्हेत्रे हिला मिळाला त्याबद्दल तिचा महाविद्यालयाच्या वतीने सत्कार करण्यात आला. याप्रसंगी विद्यापीठ परिक्षेमध्ये मराठी विषयात १००% मार्क मिळविण्याऱ्या विद्यार्थ्यांचा सत्कार करण्यात आला. या प्रसंगी प्राचार्य मोरे सर, प्रा. केशव बा. वसेकर, प्रा. इंद्रजित भालेराव, प्रा. निलेश लोंढे, प्रा. मारेवाड, प्रा. संतोष कांबळे इत्यादी उपस्थित होते.

३) १५ ऑगस्ट २०१३ निमित्तस्वातंत्र्य महोत्सव घेण्यात आला. यानिमीत्तवेगवेगळया कार्यक्रमाचे आयोजन करण्यात आले.

अ) बि.कॉम. प्रथम वर्ष च्या विद्यार्थ्यांनी सांस्कृतिक कार्यक्रमाचे आयोजन केले. या प्रसंगी प्रा. सुरेश पारवे, प्रा. संतोष कांबळे यांनी विद्यार्थ्यांना मार्गदर्शन केले कार्यक्राचे अध्यक्षप्रा. निलेश लोंढे होते.

ब) बि.ए. प्रथम वर्ष च्या विद्यार्थ्यांनी सांस्कृतिक कार्यक्रमाचे आयोजन केले. या प्रसंगी प्रा.डॉ. इबतवार आणि प्रा. पंडित यांनी विद्यार्थ्यांना मार्गदर्शन केले कार्यक्राचे अध्यक्षप्रा. निलेश लोंढे होते.

क) स्वातंत्र्य दिनानिमीत्त महाविद्यालयीन स्तरीय निबंध लेखन स्पर्धा आयोजीत करण्यात आली. प्रा. निलेश लोंढे, प्रा. संतोष कांबळे यांनी काम पाहिले. स्पर्धेचे परिक्षक प्रा. संतोष कांबळे, प्रा. भावना दु धगांवकरयांनी काम केले.

ड) शिक्षक दिन ५ सप्टेंबर : शिक्षण दिनानिमित्तमराठी विभागाच्या वतीने कार्यक्रमाचे आयोजन करण्यात आले बी.कॉम. प्रथम वर्षातील विद्यार्थ्यांनी आपली मनोगते व्यक्त केली कार्यक्रमाचे अध्यक्षप्रा. निलेश लोंढे होते.

इ) बी. रघुनाथ स्मृती दिवसत ०७ सप्टेंबर : मराठवाड्यातील प्रसिद्ध कथालेखक बी. रघुनाथ यांच्या स्मृती दिनानिमीत्त सांस्कृतिक कार्यक्रमाचे आयोजन करण्यात आले. याप्रसंगी प्रा. डॉ. प्रभाकर हरकळ सरांनी मार्गदर्शन केले. कार्यक्रमाचे अध्यक्षप्रा. निलेश लोंढे होते.

ई) १७ सप्टेंबर मराठवाडा मुक्ती संग्राम दिवस : निजामी राजवटीतून मराठवाडा स्वातंत्र्य होण्याच्या स्मृतीप्रीत्यर्थ १७ सप्टेंबर हा मराठवाडा मुक्ती संग्राम दिवस म्हणून साजरा करण्यात येतो. यानिमीत्त मराठी

विभागाने सांस्कृतिक कार्यक्रमाचे आयोजन केले या प्रसंगी विद्यार्थ्यांनी मनोगत व्यक्त केली. प्रमुख पाहुणे प्रा. डॉ. प्रभाकर हरकळ असुन कार्यक्रमाचे अध्यक्ष प्रा. निलेश लोंढे होते.

४) संत गाडगे बाबा स्मृतिदिन : महाराष्ट्रातील लोकसंत गाडगे महाराज यांची शिकवण त्यांचे चरित्र विद्यार्थ्यांना माहिती व्हावे यासाठी व्याख्यानाचा कार्यक्रम घेण्यात आला. या प्रसंगी प्रा.डॉ. इबतवार सरांनी विद्यार्थ्यांना मार्गदर्शन केले कार्यक्राचे अध्यक्ष प्रा. निलेश लोंढे होते.

५) सावित्रीबाई फुले स्मृतिदिन : महाराष्ट्रातील प्रथम महिला शिक्षीका व समाज सुधारक सावित्रीबाई फुले यांचा स्मृतिदिन मराठी विभागाच्या वतीने साजरा करण्यात आला. या प्रसंगी प्राचार्य प्रकाश मोरे उपस्थित होते प्रमुख पाहुणे प्रा.डॉ. प्रतिमा परदेशी होत्या कार्यक्रमाचे सुत्रसंचलन प्रा.डॉ. इबतवार यांनी केले तर अभार प्रदर्शन प्रा. निलेश लोंढे यांनी केले.

मराठी विभागाच्या विशेष उपलब्धी

१. मराठी विभागाने ग्रंथालय सुरु केले. यांचे कार्य प्रा. संतोष कांबळे यांच्याकडे देण्यात आले.

२. मराठी विभागामध्ये प्रा. अनिल बडगुजर यांची पदव्युत्तर प्राध्यापक म्हणून नियुक्ती करण्यात आली.

३. प्रा. निलेश लोंढे, प्रा. गणेश मारेवाड, प्रा. संतोष कांबळे, प्रा. अनिल बडगुजर यांचे चर्चासत्रामध्ये शोधनिबंध प्रसिद्ध झाले तसेच शोध निबंधाचे वाचन केले.

४. मराठी विभाग प्रमुख प्रा. इंद्रजित भालेराव यांना विविध पुरस्कार मिळालेली आहेत ती खालील प्रमाणे अमेरिकेच्या लाभसेटवार प्रतिष्ठणचा लाभसेटवार पुरस्कार, जळगावाच्या बहिणाबाई ट्रस्टचा बालकवी पुरस्कार, महाराष्ट्र शासनाचा मधुकर चे पुरसकार, महाराष्ट्र शासनाचा बालकवी पुरस्कार, बुलढाण्याचा शशिकला आगाशे ट्रस्टचा पुरस्कार

प्रा. इंद्रजित भालेराव
मराठी विभाग प्रमुख

४. सांस्कृतीक विभाग

ज्ञानोपासक महाविद्यालय हे शैक्षणिक पातळीवर जसे विद्यार्थ्यांना अभ्यासाच्या प्रेरणा देवुन त्यांच्या शैक्षणिक अडचणी दुरु करुन तसेच त्यांच्या अभ्यासक्रमातील सर्वच अडचणीचे निराकरण करुन त्यांच्यातले प्राविण्य उत्तरोत्तर उच्च पातळीवर अबाधित ठवेण्याचा प्रयत्न करते त्याच प्रमाणे त्यांच्या वर्षभर केलेल्या अभ्यासातुन त्याच्या मनाला आणि बुद्धिला थोडासा विश्राम मिळावा व त्यांना आपल्या मनातील अभिव्यक्ती कलेच्या माध्यमातून समाजासमोर मांडता याव्यात म्हणुन त्यांच्या सुप्त कला गुणांना वाव देण्यासाठी ज्ञानोपासक महाविद्यालयातील सांस्कृतीक विभाग हा महाविद्यालयाचा संपुर्ण शैक्षणिक वर्षात वेगवेगळया सांस्कृतीक उपक्रमाच्या माध्यमातुन तसेच स्नेह संमेलनाच्या माध्यमातुन विद्यार्थ्यांचे वेगवेगळया सांस्कृतीक कला प्रकाराचे प्रावीण्य ओळखुन संबंधीत विद्यार्थ्यांना त्यांच्या त्याच्या सुप्त कलांना विकसीत करण्यासाठी योग्य असे मार्गदर्शन करुन तशा प्रकारचे वातातवरण उपलब्ध करुन देतो. स्नेहसंमेलनातही नामांकीत कवी, गायक, कथाकार अभिनेते विचारवंत यांच्या सारखी नामवंत मंडळी विद्यार्थ्यांच्या समोर विद्यार्थ्यांना प्रेरणा मिळाव्यात येवढ्या प्रांजळ होवून उपलब्ध करुन देत असतो. वार्षिक स्नेह संमेलनात मागील दोन वर्षात प्रसिद्ध कवी आणि गीतकार व अभिनेता किशोर कदम ऊर्फ सौमित्र यांना निमंत्रित केले होत. दुसऱ्या वर्षी प्रसिद्ध लोक कवी प्रा. प्रशांत मोरे मुंबई हेही प्रमुख पाहुणे म्हणुन उपस्थित होते. त्या अगोदर प्रसिद्ध अभिनेता सयाजी शिंदे हास्य कवी डॉ. मिर्झा, कवी प्राचार्य भगवान देशमुख, कवी प्रा. जयराम खेडेकर यांनीही संमेलनास हजेरी लावली. सांस्कृतीक विभागातर्फे गायक अल्ताफ राजा, अभिनेता मकरंद अनासपुरे, दिग्दर्शक चंद्रकांत कुलकर्णी व अभिनेता डॉ. गिरीश ओक यांनीही विद्यार्थ्यांना मार्गदर्शन करुन लाभान्वीत केले.

याचाच भाग म्हणुन स्वामी रामानंद तीर्थ मराठवाडा विद्यापीठाच्या केंद्रीय युवक महोत्सवात विद्यार्थी आपले कला प्रमार दर वर्षी मोठ्या उत्साहाने आणि गुणवत्तेने सादर करतात व रसीकांचा भरभरुन त्यांच्या कला प्रकारास प्रतिसाद मिळवत असतात. त्याचबरोबर वेगवेगळया कला प्रकारात पारितोषिके विद्यार्थ्यांना पटकावलेली आहेत. शै. व. २०१२ - १३ मध्ये सेलु येथे झालेल्या केंद्रिय महोत्सवात विद्यार्थ्यांनी समुहगीत, सुगम संगीत, वादविवाद, वकृत्व तसेच काव्य वाचन, कथा कथन, रांगोळी, चित्र कला व कला प्रकारात आपल्या कलांचे सादरीकरण केले या सर्व प्रकारांना सेलुकरांनी भरभरुन दाद दिली. रांगोळीमध्ये कु. शितल अंबिलवादे (बी.ए., द्वितीय वर्ष) या विद्यार्थीनीने कास्य पदक पटकावले.

सदरील युवक महोत्सवामध्ये सुगम संगितात कु. भक्ती चौधरी हिने आपली कला सादर केली व रसिकांच्या प्रचंड प्रतिसाद मिळवला. तसेच वाद विवाद स्पर्धेत कु. विद्या टाकरस व कु. मोना राऊत यांनी उत्कृष्ट कामगिरी बजावली, काव्यवाचन कु. शितल अंबिलवादे हिने केले व रांगोळी, चित्रकला स्पर्धेत भाग घेऊन प्राविण्य मिळवले.

तसेच शै.व. २०१३-१४ मध्ये निलंगा येथे झालेल्या केंद्रिय युवक महोत्सवात ज्ञानोपासक महाविद्यालयाच्या विद्यार्थ्यांनी समुह संगीत, लोकगित, आंबेडकरी जलसा, लावणी, काव्य वाचन, कथा कथन, वादविवाद स्पर्धा, वकृत्व स्पर्धा, रांगोळी, चित्रकला, विनोदी अभिनय, मुकअभिनय एक पात्री अभिनय या स्पर्धेत भाग घेवुन आपले कला प्रकार साद केले व लोकांचा भरभरुन प्रतिसाद मिळवला. रसिकांनी भर्गोस कौतुक केले स्वतः माजी मुख्यमंत्री व विद्यमान आमदार मा. शिवाजीराव पाटील निलंगेकर यांच्या उपस्थित लोकगित आणि

लावणिचा आविश्कार सादर करण्याची संधी विद्यार्थ्यांना मिळाली व त्यांनीही भरभरुन महाविद्यालयाच्या मुलांचे कौतुक केले. निलंगा येथील युवक महोत्सवात विद्यार्थ्यांनी रांगोळी, स्पर्धेत कास्य पदक तसेच लावणी स्पर्धेतही कास्य पदक प्राप्त झाले. सदरील निलंगा येथे झालेल्या युवक महोत्सवात एकूण पंधरा विद्यार्थ्यांनी आपला सहभाग नोंदवला या विद्यार्थ्यांमध्ये वादविवाद स्पर्धेत कु. विद्या टाकरस व कु. सविता इळे यांनी उत्तम सादरीकरण केले कथा कथन स्पर्धेत कु. शितल अंबिलवादे हिने सादरीकरण केले एकपात्री अभिनयात कु. सविता इळे तर विनोदी अभिनय आनंद शिंदे याने सादरीकरण केले, काव्यवाचन स्पर्धेत आंनद शिंदे तर वक्तृत्व स्पर्धेत प्रकाश खंदारे याने सहभाग नोंदविला, रांगोळी आणि चित्रकला स्पर्धेत शितल अंबिलवादे हिने रसिकांचे मन वेधुन घेतले तसेच शास्त्रिय तालवाद्य स्पर्धेत समिर अन्नाराव भोसले यांनी उत्तम सादरीकरण केले. सांघिक स्पर्धेत लावणी कु. श्रद्धा कच्छवे आणि लक्ष्मण सिपात याने सहभाग नोंदवला व लावणीला रसीकांनी डोक्यावर घेतले तसेच लोकगीतात लक्ष्मण सिताप, विनोद चव्हाण, स्नेहा कलाल, भक्ती चौधरी, श्रद्धा काटकर, पुजा पारवे यांनी उत्तम सादरीकरण करीत रसीकांची वाहवा मिळवली आंबेडकरी जलसा या स्पर्धा प्रकारात लक्ष्मण सिताप, विनोद चव्हाण, स्नेहा कलाल, भक्ती चौधरी, श्रद्धा काटकर आणि पुजा पारवे यांनी सहभाग नोंदवुन उत्तम सादरीकरण केले तसेच समुह गितात विनोद चव्हाण, लक्ष्मण सिताप, कु. स्नेहा कलाल, पुजा पारवे, श्रद्धा काटकर यांनी सादरीकरण केले व रसिकांनी भरपुर कौतुक केले. तसेच समेध गायकवाड याने वासुदेव या कलाप्रकारात सर्वांचे लक्ष वेधून घेतले.

वरील संघाचे संघप्रमुख म्हणुन प्रा. भास्कर गायकवाड व प्रा. राहुल कपशेट्टी यांनी योग्य जबाबदारी पार पाडुन विद्यार्थ्यांना प्रेरणा दिली.

ज्ञानोपासक महाविद्यालयातही विद्यार्थ्यांच्या यशाचे संस्थाध्यक्ष खा. ॲड. गणेशराव दुधगांवकर संस्थेच्या सचिव डॉ. संध्याताई दुधगांवकर प्राचार्य डॉ. प्रकाश मोरे तसेच महाविद्यालयाचे सांस्कृतिक विभाग प्रमुख डॉ. अशोक जोधंळे यांनी विद्यार्थ्यांचे अभिनंदन केले व नेहमीप्रमाणेच विद्यार्थ्यांचा आत्मविश्वास वाढवला या सर्वांच्या प्रेरणेनेच महाविद्यालयाचा सांस्कृतिक विभाग हा सामाजिक क्षेत्रातही आपले प्रासंगीक स्वरुपाचे योगदान देवून समाज प्रबोधनाच्या कार्यात तसेच शासनाच्या समाजहिताच्या उपक्रमातही सहभाग नोंदवत असतो. सांस्कृतिक विभागाच्या विद्यार्थ्यांनी स्वच्छता अभियान, बेटी बचाव, स्त्री सुरक्षा इत्यादी क्षेत्रात शैक्षणिक वर्षे २०१०/२०११ पासुन पथनाट्य सारख्या कार्यक्रमाच्या माध्यमातुन आपले योगदान दिले आहे स्त्री असुरक्षेवर परभणी जिल्ह्यातील खेड्यापाड्यात ४८ पथनाट्याने प्रयोग सादर केले आहे. सदरील पथ नाट्यात रामा जाधव, सिद्धार्थ गाढे, गंगाधर जाधव, शकुंतला चांदिवाले, सिता ढाकणे, कल्पना समेटा, तेजस्विनी कांबळे, प्रकाश गायकवाड, कैलास देवकते या विद्यार्थ्यांनी पथनाट्याच्या माध्यमातून जन जागृतीचे कार्य केले. सदरील पथनाट्यास प्रा. भास्कर गायकवाड यांनी विद्यार्थ्यांना मार्गदर्शन करुन त्यांचा उत्साह वाढवला.

यासाठी महाविद्यालयाचे अध्यक्ष, सचिव, प्राचार्य तसेच महाविद्यालयातील सर्व प्राध्यापकवृंद हे सातत्याने सांस्कृतिक विभागच्या उपक्रमांचे आपल्या प्रशंसाने व योग्यते सहकार्य करुन विद्यार्थ्यांचे मनोबळ वाढवत असतात हे ही खरेच आहे, म्हणुन सांस्कृतिक विभाग आपल्या सर्वांशी कृतज्ञ आहे.

प्रा. डॉ. अशोक जोंधळे
सांस्कृतिक विभाग प्रमुख

५. राष्ट्रीय सेवा योजना

विशिष्ठ समस्याची देशपातळीवर उकल व्हावी व ती समस्या सोडवण्या संदर्भात विशेष प्रयत्न हवित म्हणून या वर्षासाठी निश्चित करण्यात आलेल्या Youth for Preservation of Environmental and National Resources या मुख्य विषयाशिवाय Personality Development हेतू समोर ठेवून २०१२-१३ या शैक्षणिक वर्षात रासेयो कार्यक्रमांतर्गत शेतकरु स्वयंप्रेरित व सामाजिक बांधिलकी असलेल्या १२५ विद्यार्थी व ५० विद्यार्थीनींचा समावेश आहे व दोन कार्यकमाधिकारी कार्यरत आहेत.

१. बेटी बचाव रॅली	- ११ जुलै २०१२
२. परिसर स्वच्छता	- ५ जुलै २०१२
३. गाजर गवत निर्मुलन : झाड लावणे	- १ ऑगस्ट २०१२ रोजी २० झाडे लावली.
४. झोपडपट्ट परिसर स्वच्छता	- २६ ऑगस्ट २०१२
५. जिल्हास्तर प्रिआरडी परेड निवड	-२१ ऑगस्ट २०१२ तारांचद गायकवाड नांदेड
६. शिक्षण दिन साजरा	- ५ सप्टेंबर २०१२
७. एडस् नियंत्रण	- डॉ. मनवर यांचे व्याख्यान आयोजित
८. गांधी विचार दर्शन व युवक	- युवती शिबीर - ८ सप्टेंबर २०१२
९. जिल्हा युवती शिबीर	- १२ ते १४ ऑक्टोंबर २०१२ बि. रघुनाथ महाविद्यालय परभणी. कु. तेजस्विती कांबळे, भक्ती चौधरी
१०. स्वेच्छा रक्तदान शिबीर	- ३ सप्टेंबर २०१२, २६ विद्यार्थ्यांनी रक्तदान केले.
११. एडस् दिन साजरा	- १ डिसेंबर २०१२
१२. सावित्रीबाई फुले जयंती	- ३ जानेवारी २०१३
१३. रस्ता सुरक्षा सप्ताह	- ९ जानेवारी २०१३, आर.टी.ओ. मा. तानाजी धुमाळ, मा. चौधरीयांचे व्याख्यान
१४. राज्यव्यापी युवा शिबीर लातुर	- २ ते ३ जाने. २०१३ महाजन, गिराम, कु. बेरने, कांबळे, प्रा.डॉ. इबतवार
१५. जागतिक महिला दिन साजरा	- ८ मार्च २०१३

विशेष शिबीर मौजे तुळजापुर

समाज उपयोगी कार्य करण्यासंदर्भात असलेली संधी शिवाय तेथील सरपंच व ग्रामस्थांचे सहकार्य विचारात घेवून यावर्षी रासेयो पथकाचे विशेष शिबीर मौजे तुळजापुर ता. जि. परभणी येथे दि.१६.२.२०१३ ते २२.२.२०१३ या कालावधीत घेण्यात आले. **Youth for Preservation of Environmental and National Resources** या मुख्य विषयासह स्थानिक परिस्थिती व ग्रामस्थांची निकट विचारात घेवून शिबीर कालावधीत कार्यक्रमाचे नियोजन करुन, ग्रामस्थांच्या संपूर्ण सहकार्याने नानाविध उपक्रमाची अंमलबजावणी करण्यात आली. शिबीरात ६२ विद्यार्थी व २५ विद्यार्थीनींनी सहभाग नोंदवला.

यामध्ये प्रामुख्याने वृक्ष लागवड, खड्डे खोदणे, स्मशानभूमी परिसर, हनुमान मंदीर, प्राथमिक शाळा परिसर, तुकडोजी महाराज समाधी, गाव, नाल्या व रस्ते इ. स्वच्छता, गाजरगवत निर्मुलन, आरोग्यप्राणायाम, बौद्धिक कार्यक्रम, बचतगट, अंधश्रद्धा निर्मुलन, प्रवचन, कविसंमेलन, सांस्कृतिक कार्यक्रम, एडस् नियंत्रण इ. उपक्रमाचे आयोजन करण्यात आले. त्याचा हा अहवाल

प्रा. डॉ. इबतवार डि. टि.
कार्यक्रमाधिकारी रा.से.यो.

Department of Commerce

Dsm's college of Art's, Commerce and Science of Dnyanopasak Shikshan Mandal's, Introduced at Parbhani in July 1984 under the visionary academic leadership of Honorable Adv. Shri. Ganeshrao Dudhgaonkar, MP and President of Dnyanopasak Shikshan Mandal, parbhani making available best option of higher education especially in educationally backward district like Parbhani. At the same time Dept. of Commerce and Management introduced with B.Com F.Y. Now the college and deportment become 30 yrs old & played significant role in changing educational status of the district.

The got UGC approval to introduce E-commerce (COC Course) & B.VOC in Retail Management in 2014-15.

Now Dept. of Commerce has 04 courses including B.Com., M.Com, PGDMM & COC Banking in which 475 students are taking quality higher education. Many students from this dept. got B.Com, M.Com, degree successfully & offering their services inside and outside the country. Good number of students cleared prestigious exams like CA, ICWAI, including Bank P.O. SET-NET-PET, GDC&A, Accountant, Extension officer and so on.

Dept. of Commerce and Management has research centre in commerce through which 05 student cleared M.Phil & 05 students acquired Ph.D. from SRTMU Nanded. 05 Guides are associated with the research centre and 34 students are pursuing research work leading to PhD degree.

Visionary Management of DSM always showed deep concern in the development of the students from rural area in particular & entire students in general. Accordingly, the dept. of commerce & management planned & conduced several student benefitted activities with the kind support of management. Following are the students centered activities conducted in the Dept. during 2013-14, ensuring strong involvement of the students.

- Population Day (11-7-2013)
- Bank Nationalization Day (19-7-2013)
- Bridge Course (22-7-2013 to 27-7-2013)
- Welcome Day (6-8-2013)
- IBPS Exam Preparation Programme (09-10-2013 to 18-10-2013)
- GK Exam (21-09-2013 and 25-01-2014)
- EAP (30-12-2013 to 1-1-2014)
- Industrial Visits - MAHA Expo - Aurangabad (5-1-2014)
- Desh Bhaktipar Geet Gayan Spardha (26.1.2014)
- Career Development Guidance by Dr. Parihar Darasing ICICI PO (12-2-2014)
- Career Development Guidance by Dr. S.V. Dongare (13-1-2014)
- Ex-student Meet, Batch 1996-97 (16-2-2014)
- Commerce Day, on (26-2-2014)
- State Level PPT Competition on (05-03-2014)
- Guest Lecture - Dr. A.D. Sarnaik on (23-03-2014)
- Student PPT/Seminar Presentation (26-3-2014)
- Ukhalikar S.S. & Tak G.N. secured 2nd position in Dist. Level Avishkar as on 18-10-2013 and participated at University Level Avishakar Competition on 26th & 27th Dec. 2013.
- Jitendra Joshi Ranked First as Dist. Level & University Level Avikshar Competition on 18-10-2013, 26th & 27th Dec 2013 & represented University in State Level Competition.

The Faculty Members : Dr. M.N. Sondge, Dr. P.Y. Harkal, Dr. A.H. Shrirame, Dr. H.A. Shinde, Miss H.M. Ambhure, Dr. P.B. Navghre, Dr. B.G. Jondhale are constantly working for improvement of the commerce and management students.

Prof. Dr. M.N. Sondge
H.O.D. Commerce and Management

Department of the GEOLOGY

The department of geology has carried out the following activities in the Academic Year 2013-14

1. Geology Student Forum :

Geology Students Association in rename as the GEOLOGY STUDENT FORUM from this year. The activities of the forum provide the academic platform the students under this forum. Students carried out the some activities which are highlighted as follows.

2. Publication of Wall Magazine :

On the occasion of Independence Day, Marathwada Mukti Sangram and University foundation Day as well as Republic Day students use to publish the Wall Magazine. The topics are not only subject related but it is use for all faculty students and for competitive examinations.

In this year the issues were

a) Kedarnath Disaster (Independence Day)
b) Tamu Massif Volcano (Marathwada Mukti Sangram and University foundation Day)
c) Geology of Maharashtra (Republic Day)

3. Knowledge sharing programme :

On every Saturday the members from the B.Sc., I,II,III are gathered in the department at 3.00 pm. Some students share their knowledge about some Histrological / geological Monuments.

some of the Audio/Video recordings of Dr. Shivajirao Bhosle, Chandrasekhar Dharmadhikari, IPS Shri Vishvas Nagre Patil etc.

4. Teachers Day -

On the occasion of teachers day student organized on programme through geology students forum to felicitate the teachers.

5. Lectures of Ex-students :

We organized the lectures of Ex-students who are on the top Position in various government and Private Sector.

a) Shri. Kishor Deshmukh - Delivered a lecture on "Scope of Geology and Preparation of Geologist Examination with Power Point."

b) Shri. Amar Kachave - Delivered a lecture on "Opportunities in Petroleum Geology" with Power point.

6. Audio Visual Programme for XII Science Students -

To give the visual information about the Geology and to create the interest in subject. We arranged the audio-visual programme. The in charge of this cell Miss Jadhav S.I. provides the theoretical information to the students.

7. Geological Field Work -

Study of Geology is incomplete without Field Work. With this view department organized the field work of B.Sc. students at various geological places in and around the districts to know the regional geology.

In this we visited the most important geological place in Beed District SAUTADA and KAPILDHARA on 13 Feb 2014.

8. **GIS training Programme :**

Now a day taking the use of Information technology in the development of all the countries has become a common practices. This information technology provides a very useful and accurate data for decision makers and planners on National and International Levels. For this purpose various National and Multinational Firms develops the Various Software. GIS software is also one of the software widely used in electric/gas utilities, in the environment forestry, in land use planning, in local government in transportation, in the water/waster water industry.

Knowledge and use of such software provides the bright future and career opportunity for the students. By keeping this view in the mind Department of Geology, Dnyanopasak College, Parbhani organized one week Training Programme on GIS Software from 21-26 Feb 2014. The programme is planed & executed by Miss Jadhav S.I.

Prof. Dr. Ravindra Mule
H.O.D. Geology

میری پسندیدہ شخصیت (اُستاد)

افسانہ بیگم شیخ سلیم

بی۔اے (سال دوّم)

اُستاد ہمارے لئے خدا کی طرف سے عنایت کردہ تحفہ اور زندگی کے لئے بہترین نمونہ ہے سچ پوچھئے تو یہ ایک مقدس لفظ ہے جس میں سمندر جیسی وسعت اور گہرائی پائی جاتی ہے یہ اُستاد ہی ہے جو ہمیں جہالت کے اندھیرے سے نکال کر علم کی روشنی عطا کرتا ہے۔ اچھے بُرے کی تمیز بتاتا ہے اور ہمیں آگے بڑھنے کے طریقہ سے روشناس کراتا ہے۔

اُستاد گھنے اور پھل دار درخت کی مانند ہے جو بلا امتیاز مذہب وملت اپنے پاس بیٹھنے والوں کو پھل اور سایہ مفت دیتا ہے۔ اُستاد چاند کی میٹھی روشنی کی طرح ہے جو یہ نہیں دیکھتی کہ تاریک گوشوں کو چھوڑ دیں اور روشن حصّوں کو روشنی فراہم کریں وہ سبھی کو یکساں روشن کرتی ہے۔ ماں کے بعد مذہبِ اسلام میں اُستاد کا مرتبہ ہے اسلام نے تو صاف لفظوں میں کہا ہے کہ جن سے تم علم حاصل کرتے ہو اُن کا احترام کرو والدین بچے کی جسمانی پرورش کرتے ہے جبکہ استاد کے ذمہ روحانی تربیت ہوتی ہے۔ تاریخ شاہد ہے کہ جن طلباء نے اُستاد کی عزت کی وہی وقت کے امام ہیں۔

☆☆☆

ایک ٹوٹی ہوئی زنجیر کی فریاد ہیں ہم
اور دُنیا یہ سمجھتی ہے کہ آباد ہیں ہم
ہمیں کیوں لوگ یہاں سمجھتے ہیں پردیسی
ایک مدت سے تو یہی آباد ہیں ہم
اس دورِ ترقی نے ہمیں دیا کیا معراج
کل بھی برباد تھے آج بھی برباد ہیں ہم

معراج فیض آبادی

شکایت مت کرو

مسرّت فرحین سیّد مُبین (B.A.IInd Y)

☆اپنی قسمت کی اور زمانے کی ☆ اولاد کے سامنے اپنے بڑوں کی

☆غیر کے سامنے اپنے دوست کی ☆ اپنے ذاتی مکان کی تنگی کی

☆ماں باپ اور اُستاد کی ☆ رخصت کرنے کے بعد مہمان کی

سب سے عظیم

شیرین بیگم شیخ منور (B.A.IInd Y)

☆ خدا تعالیٰ کا سب سے عظیم نام اللہ ہے۔

☆ دنیا کی سب سے عظیم ترین شخصیت حضرت محمد ہیں۔

☆ دُنیا کا سب سے عظیم مذہب اسلام ہے۔

☆ دُنیا کی سب سے عظیم ترین کتاب قرآن مجید ہے۔

☆ دُنیا کی سب سے عظیم زبان عربی ہے۔

☆ دُنیا کی سب عظیم عمارت کعبہ ہے۔

☆ دُنیا کا سب عظیم ترین شہر مکہ ہے۔

☆ دُنیا کی سب سے عظیم ترین دولت دین کا علم ہے۔

☆ دُنیا کی سب سے عظیم دعوت اذان ہے۔

☆ دُنیا کی سب سے عظیم خدمت والدین کی خدمت ہے۔

☆ دُنیا کا سب سے عظیم اجتماع حج ہے۔

میرا کالج (ڈی۔ایس۔ایم)

عبدالظفر
بی۔کام۔(سیکنڈ ایئر)

گیانوپاسک شکشن منڈل ہے جس کالج کا نام
کہتے ہیں جسے ڈی ایس ایم جو طرف ہے عام
نہ ہندو مسلم نہ سکھ عیسائی نہ کوئی ذاتی نام
تعلیم دھرم اُس کا جس کا ہے بہتر انجام
نہیں کوئی شاگرد اس کا جو ہوا ناکام
گیانوپاسک شکشن منڈل ہے جس کالج کا نام

رولس اور ریگولیشن اس کالج کے ایسے ہیں پکّے
کوئی توڑ نہ پائے دل جن کے سچے ہو یا کچّے
ٹیچر ، پرنسپل اور سارے ملازم یہاں کے
کہتے ہیں کالج بنا ہے خون پسینہ بہا کے
سچائی ایمانداری اس کالج کی شان
گیانوپاسک شکشن منڈل ہے جس کالج کا نام

چاند سا روشن کالج جو ہم نے پایا ہے
روشنی کے لئے خود کالہو جس نے بہایا ہے
جگہ جگہ کامیابی کے ایسے دیپ جلایا ہے
اندھیرے کو روشنی کامحل بنایا ہے
سچائی ہے جیت یہ اس کالج کا پیغام
گیانوپاسک شکشن منڈل ہے جس کالج کا نام

دِل میں محبت گونج اٹھی یہی میرا انعام
طالب علم اس کالج کا کرتا ہوں بات تمام
پھر ملینگے جانے کب اس کالج کو سلام
گیانوپاسک شکشن منڈل ہے جس کالج کا نام

مختلف شعبہ جات میں ہندوستان کی اوّل خواتین

سیما بیگم عظیم الدین
بی۔ایس۔سی۔(سال دوّم)

پہلی خاتون وزیر اعظم	اندرا گاندھی
کانگریس کی پہلی خاتون صدر	اینی بیسنٹ
پہلی خاتون گورنر	سروجنی نائیڈو
سپریم کورٹ کی پہلی خاتون جج	میراں صاحب فاطمہ بی بی
پہلی خاتون وزیر اعلیٰ	سچیتا کرپلانی
اقوام متحدہ کی ایوان اعلیٰ کی پہلی صدر	وجے لکشمی پنڈت
پہلی مسلم خاتون سلطان	رضیہ سلطانہ
پہلی آئی پی ایس افسر	کرن بیدی
اول خاتون IAS افسر	انا راجم جارج
لینن ایوارڈ حاصل کرنے والی پہلی ہندوستانی خاتون	ارونا آصف علی
بھارت رتن پانے والی پہلی خاتون	اندرا گاندھی
پہلی ہندوستانی خاتون سرجن	ڈاکٹر پریما مکھرجی
انٹارٹیکا پر پہنچنے والی اوّل خاتون	میہسر موس
اولمپک کھیلوں میں حصّہ لینے والی پہلی خاتون	میری سیلا رو
ایوریسٹ کی چوٹی پر چڑھنے والی پہلی خاتون	بچھندری پال

(۲)

ہندوستانی معاشرے میں بھی عورت کو کوئی اہمیت حاصل نہیں تھی لیکن سماجی مصلحین جیسے جیوتی با پھلے، دیانند سرسوتی، گاندھی جی، سرسیّد احمد خان جیسے لوگوں نے عورتوں کی تعلیم اور سماج میں اُن کی برابری کو لانے کے لئے کوشیش کی۔ اسی لئے گاندھی نے کہا تھا کہ عورتوں کی فلاح و بہبود کے لئے کام کرنے والوں میں میں جس شخص کو سب سے زیادہ پسند کرتا ہوں وہ محمد ہے کسی عظیم مفکر نے عورت کی تعلیم کے لئے کہا اگر ایک مرد کو خواندہ بناؤ تو ایک فرد تعلیم یافتہ بنے گا لیکن عورت کو تعلیم دو تو پورا خاندان تعلیم یافتہ بنے گا۔

آج کے دور میں عورت مردوں کے شانہ بشانہ فرائض انجام دے رہی ہے چاہے وہ میدانِ تعلیم ہو میدانِ کاروبار ہو، میدانِ عمل ہو یا پھر کھیل کا میدان وہ ہر جگہ اپنی قابلیت کا لوہا منوا رہی ہے بلاشبہ اس کو اس مقام تک پہنچنے کے لئے بڑی مشکل کا سامنا کرنا پڑا کئی حکمرانوں نے اور سماجی کارکنوں نے عورت کی اہمیت اور افادیت کو سمجھا اور انھیں آگے بڑھنے میں مدد کی تب ہی تو چاہے ادب کا میدان ہو سیاست یا سماجی کام ہر جگہ عورت نے کبھی اندرا گاندھی، مادم کیوری اور قرۃ العین حیدر کے روپ میں اپنی قابلیت کا لوہا منوایا۔

کہا جاسکتا ہے کہ آج کے دور میں عورت مردوں سے کسی طرح کم نظر نہیں آتی اسی لئے ہندوستان کا مستقبل نہ صرف تابناک نظر آتا ہے بلکہ ایک طاقتور ملک بن کر ابھرنے میں عورتوں کا ایک نمایاں رول نظر آتا ہے۔

ہندوستانی معاشرے میں خواتین کا مقام

تنویر فاطمہ محمد مظفرالدین

ایم۔اے۔اُردو (سال اوّل)

یوں تو ہندوستان اپنی رنگ برنگی تہذیب اور مذاہب کے لئے جانا جاتا ہے ہندوستان کو تہذیبی اور ثقافتی تمام تر برائیوں کو ختم کر کے ایک آزاد، خود مختار ملک بنایا گیا جس کی تشکیل میں تمام تر خوبیوں کے ساتھ کئی سماجی مصلحین رہنماؤں اور شخصیات نے اپنا خون اور صلاحیتیں قربان کر دی۔

ان تمام رہنماؤں اور سماجی مصلحین سے پہلے جس ہستی کا نام اوّل آنا چاہئے وہ ہے ہمارے قائد ہمارے رہنما حضو ﷺ۔

آج اگر حضور ﷺ کا ذکر ہو تو خواتین کے مقام کا بھی ذکر ہوتا ہے جہالت کے اندھیرے میں عورتوں کو زندہ درگور کر دیا جاتا تھا جس معاشرے میں عورت کی پیدائش کو منحوس تصور کیا جاتا تھا۔ایسے معاشرے میں حضور ﷺ نے نور کی کرنیں بکھیر دیں جس نے عورت کو اُس کے مقام کو تا قیامت تک تابناک ولافانی بنا دیا۔ یہ وہی شخصیت ہے جس نے نہ صرف اسلام بلکہ غیر مذہبوں، نہ صرف ہندوستان بلکہ تمام دُنیا کے لئے ایک مثال قائم کر دی اور عورت کی اہمیت کو تمام دُنیا کے سامنے پیش کر دیا اور یہ تصور دیا کہ عورت کے بغیر زندگی نامکمل ہے۔

تب ہی تو شاعرِ مشرق علامہ اقبال نے کہا ؎

وجودِ زن سے ہے تصویرِ کائنات میں رنگ
اسی کے ساز سے ہے زندگی کا سازِ دُروں

وہ معاشرہ جہاں عورتوں کا استحصال کیا جاتا تھا۔ جہاں جہیز کے نام پر نذرِ آتش کیا جاتا اور طرح طرح کے ظلم کئے جاتے حضور ﷺ نے اُس کے خلاف آواز اٹھائی اور عورت کو ماں، بہن، بیٹی، بیوی کا مقام دِلایا ساتھ ہی خادمہ کے وقار کو بلند کیا۔

شعبہ اُردو کی سرگرمیاں

گیان اپاسک کالج پربھنی کا شعبہ اُردو ابتداء سے ہی اپنی بہترین کارکردگی کا مظاہرہ کرتا رہا ہے اس شعبہ میں درج ذیل اُمور پر رہنمائی کی جاتی رہی۔

۱۔ طلباء وطالبات میں ادبی وعلمی شعور کوفروغ دینا۔

۲۔ زبان وادب کی صحیح تربیت کرنا۔

۳۔ سیمینار، سیمپوزیم منعقد کروانا۔

۴۔ تحقیقی میدان میں رہنمائی کرنا۔

۵۔ قومی یکجہتی اور معاشرتی مساوات قائم کرنے کے لئے عید ملاپ اور اہم شخصیتوں کے کارناموں سے متعلق جلسے منعقد کرنا۔

۶۔ طلباء وطالبات میں اِسلامی شعار، اخلاق وآداب کو پروان چڑھانا۔

۷۔ مطالعہ کے لئے طلباء کوراغب کرنا۔

۸۔ مقابلہ جاتی امتحانات کے لئے رہنمائی کرنا۔

۹۔ بہترین شہری بننے کے لئے ہمہ جہتی پہلوؤں کے متعلق لکچر سیرز منعقد کرنا۔

گیان اپاسک کالج آف آرٹس، کامرس اینڈ سائنس کا
علمی ادبی میگزین

گیان اپاسک

زیر سرپرستی
ایڈوکیٹ گنیش راؤ دودھ گاؤنکر
ڈاکٹر سندھیا تائی دودھ گاؤنکر

مدیر اعلی
ڈاکٹر پرکاش۔ ایل۔ مورے

مدیر
ڈاکٹر حمید اللہ خان
ڈاکٹر ممتاز جہاں صدیقی